

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**HASAN KAYIHAN'IN HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE
ROMANLARININ TEMATİK BAKIMDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT AYBİRDİ

TEZ YÖNETİCİSİ

YRD. DOÇ. DR. MİTAT DURMUŞ

KARS – 2012

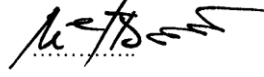
T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
KARS

Murat AYBİRDİ'ye ait "*Hasan Kayhan'ın Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Romanlarının Tematik Bakımdan İncelenmesi*" konulu çalışma, jürimiz tarafından Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Unvanı, Adı ve Soyadı

İmza

Yrd. Doç. Dr. Mitat DURMUŞ

Yrd. Doç. Dr. Meheddin İSPİR

Yrd. Doç. Dr. Kadir BAYRAKCI

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../200 tarih ve ...../..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

“ Dik durmak elbette kolay değildir; ama onurlu bir iştir, eserlerinizi bugünün eğrileri görmezlikten gelse bile onlar, yüzyıllar boyu dimdik duracaklardır.”

Hasan KAYIHAN

İÇİNDEKİLER

Özet	I
Abstract	II
<u>Ön Söz</u>	III
Kisaltmalar	V
1. Hasan Kayıhan'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği	1
1. 1. Hayatı	1
1. 2. Edebi Kişiliği	5
1.3. Eserler	11
2. Romanlarının Tematik Bakımdan İncelenmesi	12
2.1. Yoklar Romanı	12
2.1.1. Romanın Tanıtımı	12
2.1.2. Romanın Özeti	13
2.1.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	14
2.1.3.1. Fikir Ayrılığının Siyasal Boyutu: Çatışma	14
2.1.3.2. Siyasi ve Sosyal Uyuşmazlık Bağlamında Mücadele Fikri	15
2.1.3.3. Toplumsal Var Oluşun Temellenmesi: Ülkü	17
2.1.3.4. Çelişkiler ve Tutarsızlıklar Çerçevesinde Kadın	19
2.2. Zincir Romanı	21
2.2.1. Romanın Tanıtımı	21
2.2.2. Romanın Özeti	21
2.2.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	22
2.2.3.1. Esaret Duygusunun Milli Birliğin Temellenmesine Araç Oluşu	22
2.2.3.2. Psikolojik ve Toplumsal Çıkmazın Beslenme Alanı Olarak Çatışma	24
2.2.3.3. Milli Bilinci Arayışın Siyasi Zemini Açısından Ülkü	25

2.2.3.4. İdeolojinin Duygusal Zeminini Besleyen Bir Olgu Olarak Aşk	26
2.3. Uyanmak Romanı	27
2.3.1. Romanın Tanıtımı	27
2.3.2. Romanın Özeti	27
2.3.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	29
2.3.3.1. Kültürel ve Siyasi Mücadelenin Çatışma Düzleminde Yansıması	29
2.3.3.2. Sağduyunun Sosyal ve Siyasi Uyanışı	31
2.3.3.3. Milli Birliğin Siyasal Zemini Olarak Milliyetçilik	32
2.3.3.4. Geleneksel Olandan Uzaklaşma Değişim / Başkalaşma	33
2.4. Acı Su Romanı	35
2.4.1. Romanın Tanıtımı	35
2.4.2. Romanın Özeti	35
2.4.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	37
2.4.3.1. Kayıtsızlığın Siyasal ve Toplumsal Düzlemine İtiraz Açısından Aşk	37
2.4.3.2. Bireysel ve Toplumsal Çaresizlik	39
2.4.3.3. Geleneğe Sırt Çevirme ve Siyasal Dayatmanın Boyutu	40
2.4.3.4. Esaretin Gölgesindeki Duygusallık Açısından Aşk	42
2.4.3.5. Tutunma Alanlarının Tahrip Edilmesi ve Din	44
2.5. Gurbet Ölümleri Romanı	45
2.5.1. Romanın Tanıtımı	45
2.5.2. Romanın Özeti	46
2.5.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	47
2.5.3.1. Gurbet: Kendine Yabancılaşan Bireyin Tükeniş Alanı	47
2.5.3.2. Bireyin İçsel Yalnızlığının Beslenme Kaynağı Olarak Özlem	50

2.5.3.3. Kültürel Yozlaşmanın Merkezindeki Ben	52
2.5.3.4. Farklı Yaşam Alanlarının Merkezinde Kadın Olmak	54
2.5.3.5. Tutunma Alanından Uzaklaşma, Tükeniş ve Din	55
2.5.3.6. İdeolojik Yaklaşımın Duygusal Boyutu Olarak Aşk	57
2.6. Sultan Romanı	58
2.6.1. Romanın Tanıtımı	58
2.6.2. Romanın Özeti	58
2.6.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	59
2.6.3.1. Kültürel Çatışmaya Açılan Açık Alan Olarak Gurbet	59
2.6.3.2. Çatışan Yaşam Alanlarının Merkezindeki Birey Olarak Kadın	60
2.6.3.3. Huzuru Arayış ve Yaşama Tutunma Alanı Olarak Din	62
2.6.3.4. İki Kültür Arasında Bocalayan İnsanların Çatışması	64
2.6.3.5. Olumsuzlanan Bir İçeriğe Giriş Kapısı Olarak Aşk	65
2.7. Beyler Aman Romanı	66
2.7.1. Romanın Tanıtımı	66
2.7.2. Romanın Özeti	67
2.7.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	69
2.7.3.1. Menfaat: Samimiyetten Uzak İlişkiler Ağ	69
2.7.3.2. Modern Yaşam Tarzına Başkaldırı Olarak Töre	70
2.7.3.3. Değişime /Başkalaşmaya Direnme	73
2.7.3.4. Geleneksel Olandan Koparılış	74
2.7.3.5. Bireysel ve Toplumsal Suskunluk	77
2.7.3.6. Hüznün ve Mutluluğun Duygusal Anlatımı Olarak Aşk	78
2.8. Dönüş Romanı	81
2.8.1. Romanın Tanıtımı	81
2.8.2. Romanın Özeti	82
2.8.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi	84

2.8.3.1. Tehlikeli ve SamimiYetsiz İlişkiler Ağı OlarakMenfaat	84
2.8.3.2. Etnik ve Siyasi Çatışma	87
2.8.3.3. Hayal Kırıklıklarının Yaşattığı İkilem Olarak Aşk	90
2.8.3.4. Kadına Tezat Kişiliklerin Penceresinden Bakış	93
2.8.3.5. Bireysel ve Toplumsal Çıkmaz	96
2.8.3.6. Sadakat Çizgisinden Uzaklaşma ve Vefasızlık	97
Sonuç	100
Ekler	103
Ek: 1 Yolculuk	104
Ek: 2 Gurbete Açılan Pencereimiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi	111
Ek: 3 Aile Kayıt Örneği	122
Fotoğraflar	123
Kaynakça	136
Özgeçmiş	138

ÖZET

Bu çalışmamızda Hasan Kayıhan'ın hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve romanlarının tematik bakımdan incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızın sonunda yazarın kendi ağzından hayat hikâyesine, yazarla yaptığımız söyleşiye, yazarın aile kayıt örneğine, yazara ve romanlarına ilişkin bazı fotoğraflara yer verilmiştir.

Edebiyatın farklı türlerinde çalışmaları olsa da romancılığıyla tanınan Hasan Kayıhan, romanlarında milli ve manevi değerlere bağlılığı ön plana çıkarmış, Almanya'da yaşayan Türklerin yaşadıkları sorunları da gözler önüne sermiştir. Edebiyatı sosyal mesaj vermenin bir aracı olarak gören yazar, doğru bildiklerini söylemekten de çekinmemiştir.

Çalışmamızda yazarın yayımlanmış sekiz romanı da tek tek incelenmiş ve yazarın vermek istediği mesajlar üzerinde durulmuştur. Çalışmamızın sonunda, incelenen ve yararlanılan kaynaklar, kaynakça bölümünde belirtilmiştir.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to analyze his life, written work, literary character and his novels in thematic point: At the end of our study; His life story by his word, interview with the author, the author's family state registration sample, the photos about the author and his novels were included.

However, he has studies in different kind of literature, Hasan Kayihan who is known as his novelist side took to fore the national and spiritual values in his noveles. He also brought out the problems of Turks in Germany.

The author Who thinks literature as the mean of giving social message ,never bewared telling the truth .In our study, His published noveles were analyzed one by one and it was considered on the authors messages. At the end of our study, analyzed and utilized resources were stated in bibliography.

ÖN SÖZ

Acı çekip de ses çıkaramamanın güç ve onur kırıcı bir şey olduğunu çocukluk günlerinden bilen Hasan Kayıhan, yazma serüvenine içini dışarıya taşıma isteği sonucunda başlar. On beş yaşında ilk yazısının yayımlanmasının ardından aldığı övgülerle çeşitli şiirler, hikâyeler yazarak bunları bir yerlere göndermekten büyük haz duyar. Yazar, “ne olur ne olmaz” kaygısı güden bir anlayıştan uzak bir yazma serüveni benimser. Onun, içinden geçenleri hemen söyleyivermesinin altında yatan sebep de bu olsa gerek.

Yazarın çocukluk döneminin Osmanlının kuruluş hikâyeleriyle, masallarla, destanlarla dolu dolu geçmesi onun yazın hayatına kaynaklık etmiştir. Ayrıca çocukluğunun belli bir döneminde 27 Mayıs İhtilal’ını de yaşaması, onun çocuk dünyasında acı izler bırakmıştır. Yazarın “zengin bir çocukluk” diye nitelendirdiği bu dönemde dün ile günün arasında gidip gelen yazar, tarihten mutluluk, huzur ve gurur; yaşanan günden acı ve utanç devşirir. Tüm bunlar, onun edebiyat anlayışının şekillenmesinde önemli rol oynar. Yazar, böylece toplumsal bir sanat anlayışıyla doğru bildiklerini söylemekten, belleğinde iz bırakan olayları yazmaktan geri durmaz.

Bir eğitimci olan yazar, Öğretmen Marşı’nı meslekî bir Misak- Milli olarak nitelendirir ve insana idealist olmayı onun kadar haykıran bir başka marş daha olmadığını vurgular. Ondaki idealistliğin ve milli bir tarih şuurunun temelinde aslında Bilecik’te doğup büyümesi ve orada Ertuğrul Gazi’yi anma törenlerine katılması vardır. Bilecik, zulme uğrayan yüz binlerce göçmen evlad-ı fâtihanın Balkanlardaki yurtlarından kaçıp gelebildiğinde yerleştikleri yerdir aynı zamanda. Bu insanların acıklı hayat hikâyeleri de yazarı derinden etkiler. Yaşanan tüm bu sıkıntıların ve Türkiye üzerinde oynanan oyunların karşısında milli bir duruş sergilemenin aklın gereği olduğunu savunan yazar, eserlerini bu milli duruş ekseninde oluşturur.

Yazar, aynı zamanda milli bir dil bilincine de sahiptir. O, Türk tarihine, Türk kültürüne karşı hissettiklerini Türk diline karşı da hisseder. Kendi kuşağının çok cepheli bir savaşın içerisinde kaldığını belirten yazar, güzel Türkçemizi içinden çıkılmaz hale getirip bütün soylu ve manevi duygularımızı ifade eden kelime ve kavramları sözlüklerin dışına atan zihniyete karşı savaş açar. Milli ve manevi değerlere bağlılığın, milli bir dil anlayışıyla mümkün olacağını halka anlatmaya çalışır. Onun bu dil anlayışı, eserlerinde kendini gösterir. Masalsı, destansı anlatımlar ve Dede Korkut, Bilge Kağan söyleyişlerini çağrıştıran ifadeler,

onun eserlerine doğallık ve akıcılık kazandırır. Türk milletine karasevdaı birinin bu tarz bir dil anlayışına sahip olması da herhalde yadırganacak değildir.

Anlık çıkarlar, günlük kaygılar peşinde koşmaktan uzak olan yazar, birçok ödöl almasına rağmen hep perde gerisinde kalmayı yeğlemiştir. Onun için önemli olan, toplumsal bir duyarlılıkla olaylara yaklaşıp onları halkı aydınlatma adına ele almaktır. O, zamana tanık olanların, bazı kaygılarla eğilip bükölmesine karşı çıkar. Dik durmanın onurlu bir davranış olduğunu belirten yazar, zamanın eğrilerini ortaya koyan eserlerinin de hep okunacağını, hep dik duracağını vurgular.

Yazarın, dönemindeki bazı siyasi sebeplerden dolayı Almanya'ya gidip orada yaşamaya başlaması, onun “gurbetçi” diye nitelendirdiğimiz insanları yakından gözlemlemesini ve bu insanları romanlarında konu edinmesini sağlamıştır. Yabancı bir kölürün içerisinde bocalayan, kendi kölüründen ve dilinden giderek uzaklaşan bu insanların yaşam serüvenlerini çok gerçekçi bir tarzda ele almıştır. Tezini “geleneksel yaşama bağlılık” temeline oturtan yazar, bu romanlarında kurtuluşun, hayatta kalmanın, benliğini yitirmemenin koşulunun Türk- İşlâm yaşam tarzı olduğunu hissettirir.

Çalışmamızın birinci bölümünde yazarın hayatı, edebiyat anlayışı ve eserleri ele alınmış ve hayatıyla eserleri arasında ilgi kurulmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm ise yazarın romanlarının tematik bakımdan yorumlamasına ayrılmıştır. Çalışmamamızın sonunda yazarın kendi ağzından hayat hikâyesine, yazarla yapılan uzun soluklu söyleşiye, yazara ait fotoğraflara ve yazarın aile kayıt örneğine yer verilmiştir.

Bu çalışmam sırasında değerli zamanlarını bana ayıran, benden desteklerini esirgemeyen, aydınlık fikirleriyle bana yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mitat Durmuş'a; sabırlarından ve desteklerinden dolayı sevgili eşime, çocuklarıma ve üzerimde emekleri olan tüm hocalarıma sonsuz teşekkürler ederim.

Murat AYBİRDİ

Haziran 2012

Kars

1. Hasan Kayıhan'ın Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği

1.1. Hayatı

Yol hikâyesine 1949'da Bilecik/ Pazaryeri'nde başlayan Hasan Kayıhan, Yunus Emre İlköğretmen Okulu ve Balıkesir Eğitim Enstitüsü'nü(1971) bitirdikten sonra Hacettepe Eğitim Fakültesi Devlet Lisan Okulu ve Ortadoğu Amme İdaresi'nden de 1974'te mezun olur. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı Film Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi'nde program yapımcılığı olarak çalışır.

İlk yazısı Emre dergisinde (1966) yayımlanan Kayıhan, bir ara Bilecik'te "Oba" gazetesini de çıkarır. Yazılarını 1966'dan bu yana Emre, Oba, Töre, Ortadoğu, Hergün, Mili Eğitim ve Kültür, Kan, Doğu gibi dergi ve gazetelerde yayımlayan Hasan Kayıhan, edebiyata roman ile başlamış ve öylece devam etmiştir. Çeşitli ödüllere layık görülen romanları şunlardır:

1. Yoklar (Peyami Safa Roman Yarışması İkincilik Ödülü)
2. Zincir (Türkiye Milli Kültür Vakfı Teşvik Ödülü, 1979)
3. Uyanmak (1978 Dünder Taşer Armağanı İkinciliği)
4. Gurbet Ölümleri (1983 Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Romancısı Ödülü)

Hasan Kayıhan, 27 Mayıs İhtilalı'nın çalkantılı dönemlerini daha çocukken yaşamış ve bu yaşadıkları onun çocuk zihninde önemli tesirler bırakmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş hikâyeleriyle büyüdüğü yıllarda birden ihtilalın sıkıntılarını derinden hissedeceği bir dönem yaşaması onu çok etkiler. Bir yanda masallar, halk hikâyeleri, destanlar, kuruluş öyküleri; bir yanda ihtilal, gazete okumanın bile saklandığı bir kaos ortamı... Yazar, hem Hasibe Nene'den masallar, hikâyeler, ağıtlar dinlemenin hazzını hem de 27 Mayıs İhtilalı'nın sebep olduğu korkuyu, telaşı ve suskunluğu yaşar.

Hasan Kayıhan, bir yığın tezatla dolu çocukluk dönemi için şunları söyler: "*Osmanlı akrabalarımızın kuruluş dönemi uğraşları masalımızdı; okuması yazması olmayan ninelerimizden, dedelerimizden ta Horasan'dan başlayarak Söğüt ovasına geliş hikâyelerini, alçak Tekfurlu'yu, Bilecik Kal'esi'ni, Kozpınar'ı, Edebalı'yi, Geyikli Baba'yı artık Hörü Kızı, Yusufçuk ya da Keloğlan'dan hoşlanmaz olduğumuz günlerde heyecanla dinler ve ezber ederken, bir yerde henüz dar köy yaşamının sosyalleşme dönemini tamamlamadan kendimi birdenbire 27 Mayıs İhtilalı'nın çalkantısı içinde buldum. O güne kadar tanıdığım tek dış çevre senede bir gün Söğüt'te Ertuğrul Gazi Şenliği'nde toplanan Yörük mahşeri idi; ama o mahşer yerinde hiç yabancılık çekmiyordum, giyimi kuşamıyla herkes bizim gibiydi, bir de*

bizi seven yabancılar gelirdi oraya, bizi beğenenler, övenler... İhtilâl'de on yaşındaydım; ne olup bittiğini anlamama imkân yoktu ama akşamları babam ve amcamın “ajans” saatini sabırsızlıkla beklediklerini, evde kedi mırıltısına dahi tahammül edemediklerini, soluklarını tutarak iri bataryalı radyo sandığına kulaklarını dayadıklarını görürdüm, sonraları amcamın sık sık içini çekerek... gidinin Başol'u, seni bir elime geçirsem, diye bağırışını, nenemin 'yavaş, duyan olur.' uyarılarını işittikçe ötelerde bir yerlerde babamdan ve amcamdan daha önde birilerinin olduğunu ve onlardan jandarmalardan korkar gibi korkulduğunu hissedirdim. Bazı geceler, babam ve arkadaşları evimizde toplanıp bana bir yerlerden elde ettikleri bazı gazeteleri okuturlardı. Koca koca adamlar çocuklar gibi hıçkıra hıçkıra ağlardı. Ardından sıkı sıkı da tembihlerlerdi: 'Sakın gazete okuttuğumuzu kimseye, hele öğretmenlerine asla söyleme!'

İşte böyle zengin bir çocukluk... Dün ile günün arasında gidip gelen, tarihten mutluluk ve huzur, yaşanan gündün acı ve utanç devşirilen bir çocukluk...”¹

Kayıhan, hayatını bir yolculuğa benzetir. Bu yolculukta üste mavi gök alta yağız yer arasında sıkışıp kaldığını hissederek ve zamanla kendi Ergenekon'unun tadına varmaya başlar. Dinlediği masallar, halk hikâyeleri, destansı anlatımlar onun kişiliğini şekillendiren en önemli unsurlar olarak öne çıkar. Bir zaman sonra artık Dedem Korkut, Bilge Kağan söyleyişlerine sahip olur ve Ertuğrul Gazi diyarında yetişmenin onuruyla güçlü bir kişiliğe, gür bir anlatıma, Türk ve Müslüman olmanın hazzına varır.

Çocuk zihninde Ertuğrul Gazi'den büyük Türk olmadığı fikri yer edinen Hasan Kayıhan, ilkokul yıllarında Başmuallim Salih Tunali'nin “En büyük Türk Atatürk.” sözüne tepki gösterir ve ilk öğretmen dayacağını yer. Bu dayak ve sonrasında yiyeceği dayaklar, yazarı okuldan ve öğretmeninden soğutur. Yazar 5. sınıfa geçtiğinde aslında öğretmenden korkulmayacağını farkına ve öğrenmenin tadına varır. Dayakçı öğretmen tipinin yanındaki bu sevecen, çalışkan ve idealist öğretmen tipi, onun hayatının belki de dönüm noktası olur. Bu durumu kendisiyle yaptığımız söyleşi de şöyle anlatır:

“5 sınıflı, tek öğretmenli bir köy okulunda öğrendim okumayı yazmayı. 3. sınıfta tam bir şarlatan olan bir eğitmenin elindeydim; dayak yemeden geçen günüm yoktu doğrusu. 5. sınıfta yeni bir öğretmenimiz gelince hiçbir şey bilmediğimin farkına vardım. Ne matematik ne sosyal... Öğrenmenin tadını tattıran bu öğretmenimizle açıldı okul yıllarım. Devlet parasız

---

11 Murat Aybirdi, (Söyleşen), “Gurbete Açılan Pencereimiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi” **Töre Dergisi**, S.3, Nisan 2012, s.33

yatılı imtihanlarına hazırladı bizi. Girdiğim okul eski bir köy enstitüsü. Yunus Emre İlköğretmen Okulu. Müthiş bir yer.”²

Yazar, ata binmeyi askerliğinde de namlı bir süvari olan amcasından öğrenir. Ata binmeyi çok seven Kayıhan, attan sık sık düşüp yaralanmasına ve üç kez kolunu bir kez de kaburgasını kırmasına rağmen bu tutkusundan vazgeçmez. Aynı yıl kama ve silah kullanmayı da öğrenir; ancak bu silah kullanma hevesi onda kalıcı bir iz bırakır. Arkadaşlarıyla Sürmeli Çukur adı verilen yerde silahla ateş etmeye kalkışan yazar, kayadan seken kurşunla alın kemiğinden yaralanır. Kayıhan, bu kurşun izini hala taşımaktadır.

İlkokulu bitirip Bakraz’a 10 km uzaklıktaki Pazaryeri Ortaokulu’na kaydolan yazar, Eskişehir Yunus Emre İlköğretmen Okulu’nu yatılı kazandığına dair bir mektup alınca çok istemesine rağmen Pazaryeri Ortaokulu’na gidemez. Pazaryeri Ortaokulu’na Yıldız adındaki atıyla gitme hayalleri kuran Kayıhan’ın hayalleri böylece suya düşer.

On üç yaşında okulda bileği kırılan yazar, okul yönetimi tarafından Millet Hastanesi’ne götürülür. Bileği alçıya alınıp gönderilen yazarda bir iyileşme olmadığını gören babası, onu daha sonra Ankara Numune Hastanesi’ne götürür. Burada bir müddet tedavi gören Kayıhan, Nemciye adındaki Kıbrıslı hemşireden Türk tarihinde önemli kahramanlıkları olan şahsiyetleri dinler. Türk tarihinde derin izler bırakan bu kahramanlık örnekleri, yazarın edebiyat anlayışının şekillenmesinde önemli beslenme kaynaklarından olacaktır.

Öğretmen okulundan mezun olan yazar, bir süre öğretmenlik yapar. Daha sonra Eğitim Enstitüsü’nü kazanan Kayıhan’ın burada en önemli kazancı, S.Ahmet Arvasi gibi bir öğretmenden ders alması olmuştur. Tarihe, sosyolojiye, politikaya ve devlet yönetimine ait kitaplar okuyan ve kendini iyi yetiştiren yazar, Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü giriş sınavlarında da başarılı olur. Bu okulu bitiren Kayıhan, Milli Eğitim Bakanlığı’na Şube Müdürü olarak atanır. İki yıl sonra Devlet Lisan Okulu’nun İngilizce bölümünü de bitirir. Okuma hevesi iyice kabaran yazar, bu arada Hacettepe Üniversitesi’nde mastır eğitimi de alır. Bir süre sonra Michigan Üniversitesi’nde devlet bursuyla doktora eğitimi almak için girdiği sınavı da kazanır; ancak bazı sebeplerden dolayı bursu iptal edilince bu hevesi gerçekleşemez. O yıl evlenen yazar, bir arkadaşının çağrısına uyarak çok sevdiği ülkesini terk edip Almanya’ya yerleşir. Burada (Essen Üniversitesi’nde) “*Batı Avrupa Türklerinde Kültür Değişimi*” konulu doktora tezini hazırlamaya çalışır; ne var ki “ Hem bizde çalışıp hem doktora yapamazsın.” diyenler, sözleşmesini iptal etmeye kalkışınca yazarın bu arzusu da sonuçsuz kalır.

---

²Aybirdi, a.g.d. s.34

1990'lı yıllarda T.C. Kültür Bakanlığı tarafından yurtdışındaki önemli bir merkeze eğitim ataşesi olarak tayin edilmek üzere Türkiye'ye davet edilir. Bu gelişmeden memnuniyet duyan yazarın kararnamesi, dönemin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmayınca yazar bu göreve atanamaz. Yazar, yaşamını hala Almanya'da sürdürmekte ve çeşitli yazı denemeleri yapmaktadır.

1.2. Edebi Kişiliği

“Yazar, yazdıklarının bir yerinde hayatının herhangi bir evresiyle mutlaka vardır.”³

Hasan Kayıhan, bazı şeyleri söylemiş olmak için yazan bir yazar değildir. O, sosyal bir bilinçle sahip değerlerine bağlı bir yazardır. Bu sosyal bilinçle özellikle yurtdışında yaşayan Türklerin dramını, onların o gurbet ellerde yaşadıkları kimlik bunalımlarını, dışlanmışlıklarını, horlanmışlıklarını, anavatanın gurbetçi diye nitelendirilen bu insanlara sahip çıkmada zaman zaman yetersiz kaldığını gür bir söyleyişle dile getirmekten çekinmemiştir. Ahmet Kabaklı yazarı *“Gerçekten de Hasan Kayıhan, gerçek vicdanlı bir Türk yazarı sıfatıyla Almanya’da (ve diğer Avrupa ülkelerinde) sömürülen saf Türk insanını, dağılan Türk ailelerinin dramını; milli kültürden kopmuş, yabancı törelere uyum sağlayamamış kardeşlerimizin, ekonomik ve manevi ıstıraplarını gönül dolusu acıyla ve kaybedilen inançlarımızın ezikliği içinde ısrarla anlatan romancımızdır.”⁴* ifadeleri ile tanıtır.

O, yazma serüvenine bir tahammülsüzlükle başlamıştır. Bu tahammülsüzlük bir dolup taşma neticesinde ortaya çıkmıştır. Yaşamış olduğu tarihi mekân, dinlediği masallar, halk hikâyeleri, destansı anlatılar onda büyük bir yazma hevesi uyandırır. Bu durumu şöyle dile getirir: *“Ben acı çekip de ses çıkaramamanın ne kadar tahammülü güç ve onur kırıcı bir şey olduğunu çocukluk günlerimden bilirim; hissedip söyleyememek, öfkelenip içine atmak, dolup boşalamamak, erkekler ağlamazı oynamak zorunda bırakılmak... Belli ki soyumun sabırlılığını gösteremedim; içimi dışarıya taşıma isteğimi engelleyemediğim için konuşup yazmaya başladım sanırım. Susanların benden çok daha fazla şeyler bildiklerine aldırmaksızın yaptığım bir iş yazmak. Belki de dilimi tutamayışım ya da patavatsızlığım, ne olur ne olmaz kaygısı güdenlerin, yarın hesabı yapanların susma eylemine bir tepkidir; o yüzdendir içimden geçeni hemen söyleyiverişim ya da yazıya döküverişim.*

Üstelik çok erken yaşlarda başlayan bir boşalma. 15 yaşında ilkyazım yayınlandığında aldığım övgülerin de etkisiyle şiir, hikâyeye, anlatı deneyip oraya buraya yollamanın verdiği tat. Elbette hemen elimin altındaki müthiş zengin bir kütüphanenin açtığı büyük kapı... Bütün bunlar üst üste gelirse, sanırım her insanda yazma arzusu doğardı.⁵

“Yazar, anlattığı olaylara, kişilere bir kamera tarafsızlığıyla yaklaşmalı.” görüşüne karşı çıkan Hasan Kayıhan, söyleyeceği bir şeylerin ve sesini duyurmak istediği birilerinin

³Murat Aybirdi, (Söyleşen), *“Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi”*, **Töre Dergisi**, S.3, Nisan 2012, s.37

⁴Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı(C.5)**,Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.613

⁵Murat Aybirdi, (Söyleşen), *“Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi”*, **Töre Dergisi**, S.3,Nisan, 2012, s.33-34

olduğunun farkındadır. Bunu edebi romancılığın kuralı sayar ve “*gaye için roman*” anlayışının ne olduğunu şöyle izah eder: “*Bir sanat dalı olarak edebiyat ve ona bağlı roman, şırıltıyla akan bir çeşme monotonluğunun dışına çıkarak zaman zaman taraf olmaktan korkmamalıdır; okuyucu tarafından haksız bulunmaktan çekinmemelidir. Bir roman, hiçbir zaman matematik ders kitabı olarak görülmemelidir. Yazar, ele aldığı konuyu sergilemekle vazifelidir; çözümlemeler getirmek onun işi değildir. Her okuyucu, kendi mantığı ölçüsünde neticeye gitme hürriyetine sahip olabilmelidir.*”⁶

Hasan Kayıhan’ın roman anlayışının önemli bir noktası da roman kahramanlarını konuştururken -tek veya çok kişi- uzun tiradlara yer vermesidir. Yazar, vermek istediği sosyal iletileri kendince seçtiği bir kahramana söyler. Böylece nutuk, hitap ve öğüt tarzında bir anlatım ortaya çıkar. “*Yazar, romanlarında halkın acılarını, dertlerini dile getirir; roman kişilerinin kimine çok acımakta, kimine çok kızmakta, kimisini sevmekte, kimini de önemsememekte olduğu kolayca sezilir.*”⁷ Kendisiyle yaptığımız söyleşide bu duruma ilişkin olarak şunları ifade eder: “*Yazar yazdıklarının bir yerinde hayatının herhangi bir evresiyle mutlaka vardır. Kendi çağının ötesinde bir konuyu ele alıyor olsa dahi bazı tiplmelerine yaklaşım biçiminde kendisini görebiliriz.*”⁸

Yazar, Anadolu halkının çektiği sıkıntılara da kayıtsız kalamaz ve halkımıza musallat olan haksızlıkları, zulümleri gerek Türkiye’yi mekân olarak aldığı romanlarında gerekse Türkiye dışını (Almanya’yı) mekân olarak kullandığı romanlarında ayrıntılı bir biçimde ele alır. Yalnız bunu yaparken de Anadolu halkını istismara gitmez, o halkın dilinden, dininden, tarihinden bir parça olmanın bilinciyle hareket eder. Yazar, herhangi bir görüşün, ideolojinin sözcülüğünü yapmaz; ancak aynı dili konuştuğu, aynı inancı paylaştığı insanların sorunlarına eğilmeden de edemez.

Yazarın önemli özelliklerinden biri de verimli bir yazar olmasına ve birçok ödül almasına rağmen göz önünde olmaya, kendi reklamını yapmaya ihtiyaç duymamasıdır. Bu yönüyle destan şairimiz Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’na çok benzer. Gençosmanoğlu’nun ifade ettiği düşünsel zemini Kayıhan da aynı şekilde karşılar. Sevinç Çokum, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu ilgili bir hatırasında şu ifadeleri kullanır:

“*Ağabey gölgelere gizlenmeyin, ortaya çıkın, bakın bazı şairler nerde bir şiir günü, nerde bir edebiyat toplantısı varsa hemen koşuyor, mikrofonu kapıp varlığını bağıra bağıra*

---

⁶Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı(C.5)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s.614

⁷ Kabaklı, a.g.e. s.615

⁸Murat Aybirdi, (Söyleşen), “*Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi*”, **Töre Dergisi**, S.3,Nisan 2012, s.37

*kabul ettirmeye çalışıyorlar. Sizin buna ihtiyacınız yok ama şu var ki bu zamanda reklamsız, propagandasız kimse kimseyi tanımıyor derdim. O yine yumuşak öfkesiz bakışıyla:” Sen kendini üzme bacı. Bizi bilen bilir. ”⁹ Hasan Kayıhan da destan şairimizle benzer bir tavır sergileyerek edebiyat dünyasının tapularını ellerinde tutanların kayıtsızlıklarına pek aldırılmaz.“ *Hiç umursamıyorum bu tavırları. Beni görmezden gelmelerine de aldırılmıyorum; çünkü ben 100 sene sonra gene okunuyor olacağım.*”¹⁰ der.*

Yazar, İlköğretmen Okulu’nda almış olduğu eğitimin bir gereği olarak bir mum olup kendini tüketse de etrafını aydınlatmak ister. Çıktığı yolculuğun bir yığın engelle dolu olduğunu bilen yazar, doğru bildiklerini söylemekten asla çekinmez. Öğretmen marşında geçen “*Şanlı Yurdum her bucağın şanla dolsun, Yurdum seni yüceltmeğe antlar olsun!*” dizelerini yazar, kendince meslekî bir Misakı Millî olarak değerlendirir.¹¹

Hasan Kayıhan’ın romanlarındaki kahramanlar derin gözlemlerin ürünüdür. Yazar, bu kahramanları kendi sosyal yapılarıyla konuşturur. Hasan Kayıhan, çok canlı ve hareketli olan bu kahramanların bazılarını zaman zaman önemli görevler yükleyerek bu kahramanlar (örneğin “Yoklar” romanının kahramanlarından Süleyman) vasıtasıyla sosyal mesajlar vermeye çalışır. Bazen de bu kahramanların bazılarını karşıt güç (Beyler Aman’da Çolak Sami gibi) olarak karşısına alır.

Yazar, romanlarında diğer bakış açılarından yararlanırsa da ağırlıklı olarak *itibarî âlemde sınırsız bir güce sahip olan, geçmişe ve geleceğe ait her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen.*”¹² hakim anlatıcı bakış açısını tercih eder.

Hasan Kayıhan, pazar kaygısı gütmeyen bir edebiyat anlayışına sahiptir; ancak buradan söyleyiş çok da önemli değildir, gibi bir sonuç çıkmamalı. O, eserlerinde özellikle romanları içerisinde şaheser sayılabilecek Beyler Aman adlı romanında orijinal bir söyleyiş yakalamıştır. Bilinçli bir yaklaşımın sonucu olan bu durumu şöyle izah eder: “*Beyler Aman romanında farklı bir deneme yaptım; bunu yeni arayışlarla sağladım. Halk arasında şifahi olarak yaygın bir anlatım geleneğinin yazıda kullanılması ile farklılaşmış bir üslup...*”¹³ Anlatımında Türk destan, masal ve nutuk geleneği önemli yer tutar; çünkü o fikirde olduğu gibi dilde de milli bir duruştan yanadır. Topla, tüfekte, birtakım oyunlarla milletlerin

⁹Mitat Durmuş, **Mitopoetik Şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu (Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin Tematik Bakımdan İncelenmesi)**, Manas Yayınları, Ankara, 2010, s.44

¹⁰ Murat Aybirdi, (Söyleşen), “*Gurbete Açılan Pencereimiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi*”, **Töre Dergisi**, S.3 Nisan, 2012, s.36

¹¹ Murat Aybirdi (Söyleşen), **a.g.d.**, s.34

¹² Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s.95

¹³ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı (C.5)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.614

kalelerini zapt edebilir, tersanelerine girebilir, ordularını dağıtabilirsiniz; ama o milletin milli şuurunu, dil bilincini esir alamazsınız, görüşünü olay örgüsünü yönlendiren bir düşünce olarak kullanır.

Hasan Kayıhan, romanlarında vaka zinciri oluşturmada çok başarılıdır. Romanlarındaki asıl vaka, çeşitli vaka parçalarıyla kuşatılır. Bu vaka zincirleri, bazı noktalarda kesişirler. Bir hadise belirli bir noktaya kadar nakledilir, sonra bir diğerine geçilir. Bu geçişler umumiyetle vaka zincirlerinin kesiştiği noktalardır.¹⁴ Bütün bunlar, okuyucunun dikkatini sürekli canlı tutma ve okuyucuda merak uyandırma amacına yöneliktir.

Daha girift bir vaka zinciri tercih eden Hasan Kayıhan, diğer romanlarında ve özellikle “*Beyler Aman*”da bu yöntemi başarıyla kullanır. Zaman zaman Çolak Sami’nin, kimi zaman Yaman Ağa’nın, Sarı Mustafa’nın, Deli Ferhat’ın, Topal Ahmet’in, Haydar Öğretmen’in çevresinde şekillenen vaka zincirlerine yer verir. Bu vaka zincirleri her bölümde bir bilinmezliğin kapısını açar ve diğer vakalarla bir noktada kesişir.

Hasan Kayıhan’ın başarıyla uyguladığı vaka zinciri oluşturma yöntemini romanda anakronik zaman kırılmaları yapan pek çok romanda görme olanağına sahibiz. Örneğin Cengiz Aytmatov’un birçok eserinde olduğu gibi “*Gün Uzar Yüzyıl Olur*” romanında da böylesi bir uygulama tercih edilmiştir. Yedigey’in hayat hikâyesi ile alakalı vaka zinciri ile Kazangap’ın hayatını aksettiren vaka zinciri, aynı anlatıcı tarafından nakledilir. Hasan Kayıhan ile Cengiz Aytmatov arasındaki bir diğer benzerlik de her iki yazarın masallardan, halk hikâyelerinden, destansı anlatımlardan sıkça yararlanmalarıdır. Böylesi bir yöntemle yazarın temel amaçlarından birisi roman kahramanlarına ve bu kahramanlar aracılığı ile okuyucuya kültürel tutunma alanları oluşturabilmektir.

Kayıhan’ın eserlerinde, yaşadığı çevrenin ve bu çevrede geçen çocukluğunun izlerini görmek mümkündür. Ertuğrul Gazi’yi Anma Şenlikleri, Bilecik ve Bilecik’te yaşananlar, yazarı zaman zaman geçmişe yolculuğa çıkarır. Yazmanın, kişinin kendini dışarı vurma şekli olarak nitelendiren yazar, yazma serüveni ve eserlerinde derin tesiri hissedilen Bilecik için şunları söyler: “*Bilecik, tarih soluyan, tarihle iç içe yaşayan güçlü bir kültür coğrafyasıdır. Daha kundakta bir bebekken annenizin sırtında Şeyh Edebalı mekânına sefere çıkmışsanız, serin selviler altındaki sessizliğin muhteşem haykırışı sizi bir şekilde etkileyecektir, ama hemen ardından kendinizi semaya kanat açmış yalçın kayalıkların kanatları arasında bulacak ve elbette ruhunuz sürekli olarak kulaklarınıza çalınan Kara Osman, Akçakoca, Konuralp gazilerin kılınç parıltılarında Viyana’ya öte bulut bulut kabarıp gidecektir. Ovanın*

---

¹⁴Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s.76

ortasında yükselen bir tepenin başındaki mezarda yatan insanın ayak ucunda duaya avuç açmanız istenirse, ister istemez aklınız ermeğe başladığında Dursun Fakih'in kim olduğunu merak edeceksiniz. Her harman sonu alay alay yollara düzülüp Söğüt ovasını mahşer yerine çeviren Kayılılar arasında bir çocuksanız başucunda bunca hengâmenin kopuşuna sebep olan Ertuğrul Gazi'nin dedeniz olduğuna inandırılmışsanız, , günün birinde ister istemez dün ve bugün, biz ve onlar, kendi dünyamız, kendi rüyamız, kendi yolumuz düşüncelerine dalacaksınız. Kendi bahçenizde açan bunca çiçekten bir parça renk, bir nebze amber, çok çok sevgi, ve elbette heyecan, ve hatta öfke kişiliğiniz ve dünya görüşünüz şekillenirken etkili birer öge olarak yer edecektir. Bunca yükü yer küre bile kaldıramaz ki, sizin yüreğiniz taşınsın; ama işte bütün mesele, yüreğinizden kabarıp taşan bu duygu, heyecan ve bilgi ırmaklarını kâh delire, kâh uslana denizlere doğru alıp götürecektir dil ve kalem ırmaklarını bir güzelce akıtılabilmektedir. Zaten yazmak biraz da birikmiş kendimizi dışa vurmaktır değil midir? ”¹⁵

Hasan Kayıhan, çoğu zaman destansı söyleyişlere ve nutuk tekniğiyle diyaloglara yer verir. “ Boryan Ağa, kasabada olanları duyanda görür gözleri görmez, tutar eli tutmaz oldu. Adımları bir başka büyüdü, öfkesi bir başka. İki adımda karşı duvara, bir diğerinde sofaya, tekrardan odaya gelir oldu.” (U.s.68) Bu destansı anlatım, Bilge Kağan, Dede Korkut söyleyişi ve nutuk tekniğiyle diyaloglara yer vermesi, anlatmanın gösterme ve zenginleşmesine ve olayın daha inandırıcı olmasına ve okuyucunun gözleri önünde daha iyi cisimlenmesini sağlar. ”¹⁶

Yazarın diğer romanlarında da dikkat çeken bu Dede Korkut tarzı ifadeler özellikle “Uyanmak” romanında kendini açıkça ele verir. Roman kahramanlarından Hamdi Karakule'nin karısına söylediği şu yakarıшта bunu açıkça görebiliriz: “...Kara günde kara bahtıma ışık tutanım. Güldüğümde yüzü gülenim, bamlandığımda bulut yüzlüm, beri gel. Çok sopalar çektim sana, çok küfürler ettim. İntizarın mı tuttu, ilentin mi, a çokça çilemi çekmiş? Başıma urgan geçince ağlayacaksın he mi? Uğunup yakalar yırtacak, su yolunda yas tutacaksın he mi? Mezarıma mermer taşlar diktirip fanisin dünya yazdıracaksın he mi? Vefalım! Babasına çokça kalın ödeyip sineme sardığım, çok mu çektirdim sana, aman hey! ” (U.s.118) Benzer söyleyişleri yazarın diğer romanlarında da görebiliriz. Gurbet Ölümleri adlı romanında Balım Ana gurbetten dönmeyen oğlu Sefa'ya şöyle seslenir: “Beri gel a kara yazılım, beri gel! Doğuranda oğlum deyip akça bağrıma bastım. Devlete erlik edende ağ bağlayıp alca kınalar süründüm. Dönüşüne niyaz edip iki köşe dört diyarda kız aradım. Zâl

¹⁵<http://www.Hasan-kayihan.com> “ Renkler Ülkesi Dergisi'nden-Hasan Kayıhan ile Söyleşi ” Haz. Gökhan Sezer

¹⁶ Şerif Aktaş, **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, Mart 1986, s.129

boyuna, zülfikâr kaşına denk düşeye adaklar adadım...” (G.Ö.s.70) Zaten yazar, yazmayı uğraş edinenlerin özellikle genç yazarların bilinçli bir dil duyarlılığıyla yazma serüvenlerini sürdürmeleri dileğindedir. Genç yazarların, Türkçeye özen göstermelerini, masallarımızın dilini, Dede Korkut’un dilini yeğlemelerini, orijinal olma, aykırı olma adına bu milletin değerlerine, tarihine, dünya ve ahretine hakarete tenezzül etmemelerini ister ve en ulu çınarın kendi toprağında yükseldiğini¹⁷söyleyerek yazma eyleminin kültürel bir varoluşa yönelmesi gerektiğine dikkat çeker. Hasan Kayıhan, “Yoklar” romanında benzer ifadeleri roman kahramanlarından Ümmetoğlu Dede’ye şöyle söyler: “ Biz, bizi okumalı, bizi dokumalıyız ilmik ilmik. Seveceksek kendimizden olanı sevelim. Sürünmeyelim sonunda. ” (Y.s.143)

---

¹⁷ Murat Aybirdi, (Söyleşen), “Gurbete Açılan Pencereimiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi”, **Töre Dergisi**, S.3,Nisan,2012, s.38

1.3. Eserleri

1.3.1. Yoklar: Yazarın 1975 yılında yazdığı ilk romanıdır. İlk baskısı Ötüken Yayınevi tarafından gerçekleştirilen romanın son baskısı, Elips Yayınları tarafından 2006 yılında Ankara’da yapılmıştır. Roman, 23 bölümden ve 213 sayfadan ibarettir.

1.3.2. Zincir: Romanın ilk baskısı, Töre - Devlet Yayınevi tarafından 1977’de yapılmıştır. Roman 288 sayfa ve 33 bölümden oluşmaktadır.

1.3.3. Uyanmak: Romanın ilk basımı Töre- Devlet Yayınları (Ankara-1977) tarafından yapılmıştır. Yazarın 3. romanı olan Uyanmak 224 sayfadan oluşmuş ve 1977 yılında kaleme alınmıştır.

1.3.4. Acı Su: Hasan Kayıhan’ın dördüncü romanı olan bu roman, Töre- Devlet Yayınları tarafından 1978 yılında basılmış ve eserin başka baskısı yapılmamıştır. Bölümlere ayrılmayan eser 208 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.5 Gurbet Ölümleri: İlk baskısı 1982 yılında Uzak Yayıncılık tarafından yapılan roman, 2006 yılında Elips Kitap tarafından tekrar basılmıştır. 26 bölüme ayrılan eser, 203 sayfadır.

1.3.6. Sultan: Romanın ilk baskısı 1984 yılında “Köln’de Bir Kız” adıyla yapılan eser, 2006 yılında Elips Kitap tarafından tekrar basılmıştır. 204 sayfadan oluşan roman, bölümlere ayrılmamıştır.

1.3.7.Beyler Aman: İki cilt şeklinde oluşturulan ve daha sonra tek kitap haline dönüştürülen romanın ilk baskısı 1984 yılında Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları tarafından yapılmıştır. Elips Kitap tarafından(Ankara 2006) yepyeni bir görünümle okuyucu ile buluşturulan roman, 50 bölümden 624 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.8.Dönüş: Hasan Kayıhan’ın son romanı olan Dönüş, 2006 yılında Elips Kitap tarafından basılmıştır. 27 bölüme ayrılan roman, 405 sayfadan meydana gelmektedir.

2. Romanlarının Tematik Bakımdan İncelenmesi

Romanlarında sosyal problemleri gerçekçi bir bakış açısıyla ele alan, milli ve manevi bilinci ön plana çıkarmaya çalışan Hasan Kayihan'ın romanlarını genel bir değerlendirmeye tabi tutmak aslında romanları üzerine fazla bir şey söylememektir. Bu sebeple yazarın her romanını tek tek mercek altına alıp onun vermek istediği mesajlar üzerinde yoğunlaşmanın daha doğru bir yöntem olacağına karar verdik. Böyle bir yöntemle, yazarın hissettirmeye çalıştıkları hakkında daha fazla söz söyleme olanağına kavuşacağımızı düşündük,

2.1. Yoklar Romanı

2.1.1. Romanın Tanıtımı

Yazarın 1975 yılında yazdığı bu ilk romanı 213 sayfadan ibaret olup 23 bölümden meydana gelmiştir. Roman, yazıldığı yıl *Peyami Safa Roman Ödülü*'nü almıştır. İlk baskısı Ötüken Yayınevi tarafından yapılan kitabın son baskısı, Elips Kitap tarafından 2006 Haziran'ında gerçekleştirilmiştir.

Ahmet Kabaklı bu roman için şu değerlendirmede bulunur: “ *Yoklar, ülkücü bir öğretmenin günümüzdeki romanıdır. Davasına inanmış, milletinin, devletinin meselelerini kendine dert edinmiş, gerçekten aydın bir insanın ışıklı hikayesi. Kitapta, milletine hizmet aşkından başkasını genç gönlüne çok gören, gerçek bir aydın ile halkın kucaklaşıp bütünleşmesini bulacaksınız. Başka bir deyişle küçük bir Anadolu kasabasında gerçekleştirilen ikinci Ergenekon'u okuyacaksınız. Kahramanların hepsi tanıdık; okumuşuyla, okumamışıyla, öğretmeni, köylüsüyle bizim insanlarımız, sıcak ve temiz.*

Bir yandan da yanlış eğitim politikasının, düşman propagandalarının kurbanı olmuş kültür köleleri...Onlar da bizim insanlarımız, onlar da tanıdık; uyandırılmaya, silkelenmeye muhtaç olanlarımızdan. Milletine, tarihine, kendi öz değerlerine ters düşürülmüş, yabancılaşmış, kökünden kopmuş yarı aydınlar. Bunlar çoğunluktadır; ama inanmış ülkücü insan tek de olsa kuvvetlidir, mağlup edilemez. Bu yenilmezliğin hikâyesi anlatılıyor.”¹⁸

---

¹⁸Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı(C.5)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.616

2.1.2.Romanın Özeti

Romanda olay, Orta Anadolu'daki bir yerleşim yeri olan Çayvıran ilçesine bağlı Dumanağzı kasabasının Aydınlar Sementi'nde geçer. Roman kahramanlarından olan ve vaka zinciri onun etrafında şekillenen Süleyman, davasına inanmış, milletinin ve devletinin meselelerini kendine dert edinmiş ülkücü bir öğretmendir. Süleyman, kasabaya geldiği ilk gün Müge adlı bir kızla tanışır. Müge'nin de bulunduğu Gülceğiz'deki bir davete katılır. Bu davette ilçenin ileri gelen memurları vardır. Süleyman bir halk türküsünden dolayı oradaki bir doktorla tartışır. Diğer misafirler de bu tartışmaya katılınca Süleyman, kendisini yalnız bırakan Müge'ye de sinirlenip orayı terk eder. *Bu durum, onun ideolojisinin belirginleşerek karşıt mücadeleye girişeceğinin göstergesi olmuştur.*¹⁹ Süleyman, bu mücadelede karşıt güçlerin halktan uzak olduklarını, ahlaklı bir yaşama sahip olmadıklarını fark eder. Müge'yi de tüm yapmacık hareketlerine rağmen çok seven Süleyman, romanın ilerleyen bölümlerin de Müge'den ayrılır. Bu durum ona çok acı verse de Süleyman, bu duruma da katlanır; çünkü o idealleri olan ve belli bir davaya inanan bir öğretmendir. Bu yolda kendisini sadece Celal adı verilen bir öğretmen yalnız bırakmamıştır. Celal de hayata Süleyman'la aynı pencereden bakmaktadır. Süleyman'ın mücadelesi, yanlış eğitim politikasının kurbanı olmuş kültür köleleriyledir. Bu insanların da uyandırılmaya ihtiyaçları olduğunu düşünen Süleyman, roman kahramanlarından Gazi Hacı Kemal'in de görüşlerini alarak Ülkü Kültür Derneği adında bir dernek açar. Bir zaman sonra Müge'nin, Okul Müdürü Hasbi ile olan ilişkisini öğrenen Süleyman, bu durumdan çok etkilenir, öyle ki psikolojisi bozulur. Ayrıca Süleyman, kaymakamla sürtüşür. Bu nedenden ve öğrencilere Turancılık aşılacağı, Bozkurt rozeti takan öğrencilere göz yumduğu, halk arasında siyasi konuşmalar yaptığı sebebiyle soruşturma geçirir. Bütün bu olanlara rağmen o, halka aydınlanma yolunda ateş yakmanın ve karşıt güçlerin karşısında dik durmanın verdiği duyguyla, Gazi Hacı Kemal'in de desteği ile onurlu durmayı başarır.

---

¹⁹ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.14

2.1.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.1.3.1. Fikir Ayrılığının Siyasal Boyutu: Çatışma

Bilindiği üzere *çatışmanın olabilmesi, vaka zincirinin düğümlenmesi için birinci derecedeki kahramanla temsil edilen tematik gücün karşısında bir hasıma ihtiyaç duyulur.*²⁰ Yoklar romanında tematik güç Süleyman; karşıt güç ise kendilerini aydın olarak nitelendiren; ancak sözde aydın olan bir yığın insandır. Bu insanlar, Batı'yı çağdaş ve ilerici gören buna rağmen Türk-İslam ahlakından ve yaşayışından uzak insanlardır. Aslında çatışmanın kaynağında, var olan değerlere sıkı sıkıya bağlı olmak ve bu değerleri hiçe sayarak sözde Batılı bir yaşamı yeğlemek vardır. Süleyman, ne pahasına olursa olsun karşıt güçlerle mücadelesini sürdürme kararlılığındadır. “... Madem ki bugün, kelimeler kurşun, cümleler bombadır, siperlerimizi de buna göre hazırlayacağız. Bir ülkü yolunda toplanacağız. Mücadelemiz olacak. Şunun bunun değil, kendi yolumuzdan yürüyeceğiz. Nasıl ki, onlar milletimizin emeklerini kendileri için kullanıyorlar, yetiştirdiklerimizi ağlarına düşürüp kendi kelimeleri, cümleleri ediyorlarsa biz de güçlenmek için çoban demeyecek, kadın demeyecek yetiştireceğiz. Bu kavga, bugüne kadar bir avuç milliyetçi aydın tarafından yürütüldü. Artık sahip çıkmak gerekir, kendi davamıza.” (Y. s.145) diyerek kararlılığını dile getirir.

Bir ihtilal sonrasının, tahminen 12 Mart - 12 Eylül süreci, mücadelesinin ele alındığı romanda “...arayış içerisine girmiş kahramanların mücadele duygusu anlatılır. Kendilerine toplumsal bir sorumluluk yüklenen ve kendilerini ülkücü diye nitelendiren mücadeleciler karakterlerinden dolayı toplumsal değerleri sahiplenme vazifesini üstlenmişlerdir.”²¹ Bu vazifeyi üstlenen kahramanlar, ortada bir kavga olduğunun farkındalar; ancak bu kavganın aynı vatani paylaşanlar arasında olması onları çok üzmektedir. Kafkasya’da, Galiçya’da düşman karşısında omuz omuza savaşanların, şimdi fikir ayrılığı yaşamaları birbirlerine kin gütmelerinin verdiği üzüntü roman kahramanlarından olan Hacı Kemal’in ağzından şöyle anlatılır: “Kavga sen- ben kavgası değil Ümmetoğlu. Bunu bileceğiz önce. Süleyman oğlumuz da bunu söyleyecektir bize. Bir kavga var elbette. Kâh sessiz kâh bağırma. Lakin bu senin benim bildiğim kavgalara benzemiyor heyvah ki. Kafkasya’da kurşun sıktı şu titreyen ellerin. Kanal’da Yemen’de, Galiçya’da kurşun sıktı. Bizim kavgamız buydu. Kaldırırız mavzeri, dayardık omzumuz. Mermiyi sürer, gezerdik Düşman karşımızdaydı. O da bizim gibi yapardı. Tetik düşerdi her iki yanda. Ya o ya sendin. Buydu bizim kavgamız. Bir

²⁰ Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s.153-154

²¹ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan’ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.38

komutlaydı her şey. ‘ Süngü tak. Hücum. Gerisi Allah kerim!’ Lakin mmetoğlu, Şimdi iş başka. Kitaplara düştü kavga. Kelimeler mermi oldu, cümleler bomba. Savuran yd değil hemi de.” (Y.s.143) Hacı Kemal’in bu sözleri aslında yazarı ele veriyor. Yazar da vatan evlatlarının bir fikir mücadelesine, bir fikir ayrılığına itildiği kanısındadır. “ Benim kuşağım çok cepheli bir savaşın içinde kaldı; bizi kelimelerle vurdular, ”²² diyerek bu fikir ayrılığından duyduğu üzüntüsünü dile getirir.

Süleyman, bir siyasi kutuplaŐmanın yaŐandığı romanın merkezindeki bir kahraman olarak var olan kültürel ve toplumsal yapıya uymayanların hep karŐısındadır. Müge, Ayşe, Gülten gibi kadın kahramanların giyim-kuŐamlarına müdahalesi de bu durumun açık bir göstergesidir.

Romanda Süleyman’a yakınlığıyla ne çıkan bir kahraman olan Celal, “Kime Halk AŐıđı Denir?” konusunda Hasbi ve Semih ile fikir ayrılığı yaşar. “ yle Şey olmaz arkadaş. Bu millete, bu halka sven sayan adam, bu halkın aŐıđı olamaz... Halk aŐıđı, fakirle fakirdir; ama satılmıŐ değildir. Neden solcular obanoğlu’nu gecelerine getirmiyorlar? Feyman, ırağı niçin meŐhur olamıyor. Fakiri fukarayı anlatmıyor mu Abdülvahap Kocaman, Abdürrahim Karakoç?... ” (Y.s.74) diyerek bu konudaki tavrını ortaya koyar ve serzeniŐini dile getirir.

2.1.3.2. Siyasi ve Sosyal Uyuşmazlık Bağlamında Mücadele Fikri

Romanda var olan değerlere sıkı sıkıya bağlı olmak ana tema olarak karşımıza çıkar. Yazar, zaman zaman karşıt güçlerin özüne yabancılaŐmalarını Süleyman nezdinde eleştirir. Bu durum kimi zaman i monologlar Şeklinde okuyucuya sezdirilir. “ Demir diye mrldandı nihayet. Ben de bezenmekte olan bir demirim. Beni Hacı Kemal Amca bezemekte. Bezeyeceğim insanlar için. Kavga bu işte. Dava bu! Ve yürüyoruz. Ne güzel. Yaramızı sara sara. Posaları bir yana ata ata. Yazık ki Müge posa olmamalıydı. Kim bilir daha bir güçlü, daha ıŐiltl olurduk o zaman. Müge’nin tükenişi bir çiçeğin soluŐu ya da bir pınarın kuruyuuŐu gibi geldi Süleyman’a. Bir inanmayıŐlık içindeydi hâlâ.

-Yazık ki gerçek bu diye mrldandı. Kısır gerçek işte bu. Kısırlık? Yokların akibeti! Kısırlıktan, yokluktan uzak kalmam gerek. Bu kavgayı kazanacağım. Kazanacağım. Daha iyi günler için. Hasbi’ye, Semih’e, karısına, Müge’ye ve ötekilere rağmen. Yoklara, aydınlıklardan uzak Aydınlık Sertmi’nin kuruntulu suratına gururla inecek bir yumrukla, bir

²² Murat Aybirdi, (Söyleşen), “Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi”, Töre Dergisi, S.3, Nisan 2012, s.35

tek yumrukla kazanılacak bu kavga. Kazanılmalı.” (Y.s.206) Görüldüğü gibi Süleyman, asıl mücadelenin hasım güçlerle, hasım güçlerin yozlaşan değer yargılarla olduğu kanaatindedir.

Bu mücadele, beraberinde tahammülsüzlüğü de getirir hatta zaman zaman argo söyleyişlerle roman kahramanları bu tahammülsüzlüklerini gözler önüne sererler. Süleyman’ın: “ *İt oğlu it!... Halk ha. Sen de mi halk çocuğusun yoksa? Ya ben? Ben neyim peki? Farkım ne onlardan? Halklar değil Türk Milleti. Dünya değil Türkiye. İyi ama yaşayabiliyor muyum Türk için, Türk’e göre? Yırtınsam kim aldırır bana?*” (Y.s.46-47) şeklindeki ifadelerinden hırs, kızgınlık ve tahammülsüzlük açıkça sezilir.

Süleyman’ın mücadelesi, “ben”in değil, “biz”in mücadelesidir. *O, aslında en neşeli olduğu anlarda bile zihninde de olsa hep bir mücadelenin peşindedir. “ Tek tek küçük şeyler mutlu ediyor bizi, fakat millet olarak yetmiyor bu bize. Kendimiz için istiyorum, kendimize göre istiyorum. Ve biliyorum ki kendimiz tarafından gerçekleştirilebilecek şeyler. İnanmanı isterim, benim kavgam bu. Kendim için değil, kendimiz için... En neşeli olduğum anlarda bile beynimde bir demir parçası... “* (Y.s.188)

Mücadele temi çeşitli görünüşleriyle eserde kendini hissettirir. Yazar, “*Aydınlar, ihtilâlcı ve devirmeci bir tutumla halktan kopmakta ve milli bünyenin reddettiği her şeyi adeta heyecanla benimsemektedir. Oysa milletimiz yüzyılların sağlam doğruları üzerinde, Türk-İslâm dünya görüşü içinde, şuurlu olarak yaşama gayreti göstermektedir.*” diyerek, eserlerinde milletimizin kendi özünü koruma mücadelesini anlatma gayretini vurgulamak isteyerek, eserlerinde bunun dışında hareket eden aydınların eleştirisini yaptığını da göstermiştir.²³

Yazar, milli ve manevi değerlere bağlılık konusundaki görüşlerini daha da somutlaştırarak anlatır. Milli ve manevi değerlerin dışına çıkanlarla mücadeleyi ülkücüler yapacaktır. Bu yol bir yığın engelle doludur; ama bu davaya baş koyanların mazeret üretmeye hakları yoktur. Yazar, bu konudaki görüşlerini roman kahramanlarından Hacı Kemal’i aracı tutarak şöyle anlatır: “ *Bilin ki oğul, ülkücülerin yorulmaya da hakkı yok. Anlayıver beni. Tamam mı Celal Bey oğlum? Bırak yorulmayı, hastalanmayı, ölmeye bile hakkınız yok. Dilsiz dil vereceksiniz, güçsüze güç. Yürüyeceksiniz oğul. Dağ, bayır, dere, tepe engel olmamalı sizlere.* ” (Y.s.122)

---

²³ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan’ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.37-38

2.1.3.3. Toplumsal Var Oluşun Temellenmesi: Ülkü

Süleyman'ın bir bayram töreni için yazdığı ve bir öğrenciye okuttuğu metindeki ” *Biz, damarlarımızdaki asil kanı, hiçbir zaman inkar etmeyecek bir soyun gençleriyiz. Analarımız, bizlere sınımsız sütlerini Nene Hatunların, Kara Fatmaların buram buram Türklük kokan, vatan aşkıyla alev alev yanan göğüslerine yaslanarak emzirdiler.*” (Y.s.56) şeklindeki ifadeler Süleyman'ın ve Süleyman nezdinde yazarın bu konudaki tavrını net bir şekilde ortaya koyar. Ülkü, tarihine sahip çıkmak, tarihten ders almak ve şartlar ne olursa olsun vatan aşkıyla yanmaktır. Ülkü ben olmak değil, biz olmaktır. Ülkü bir olmak ve bütünleşmektir. Türklük de bir olmayı gerektirir; çünkü *uygarlık, basamaklar halinde yükselir. Atatürk'ün büyük nutku. Bilge Kağan'ın Orhun kıyılarında taşlara sindirdiği çağları kaplayan seslenişinin bir devamıdır. Türklüğü, Hunlar, Osmanlılar, Türkiyeliler gibi apayrı ve birbirine düşman milletler gibi göstermeye çalışanlar Türklük düşmanlarıdır, cahiller veya satılmışlardır.*” (Y.s.57)

Kendi tarihine ve tarihe mal olmuş kahramanlarına sahip çıkmayıp Kastro, Lenin, Ho Şi Minh... gibilerine methiyeler dizenler, romanda acımasızca eleştirilir. Son bağımsız Türklük kalesi olarak nitelendirilen Türkiye Cumhuriyeti'nden yardım bekleyen ve bağımsızlık mücadelesi veren Türkler dururken gözyaşlarını başkaları için akıtanlara Süleyman'ın kini büyüktür. Süleyman'ın ağzından dökülen şu ifadeler bu kinin, kızgınlığın ne boyutta olduğunu net bir şekilde ortaya koyar: “ *Kübalı Kastro'ya, Vietnamlı Ho Şi Minh'e, Rusyalı Lenin'e, Çinli Mao'ya, insanlık ve Türklük düşmanlarına ağıtlar övgüler düzenler, bunların peşinden şuursuzca gidenler Türk değillerdir. Bunları Türk genci, Türk insanı olarak görenleri şiddetle reddederiz. En güzel destanlara ad olacak Kür- Şadlar, Osman Baturlar, Şeyh Şamiller, en güzel övgülere konu olacak Bilge Kağanlar, Alparslanlar, Ertuğrul Gaziler, Fatihler, Mustafa Kemaller dururken, en acılı günlerini yaşayan, son bağımsız Türklük kalesi Türkiye Cumhuriyeti'nden esecek umut rüzgârlarını hasretle bekleyen Türkistan, Azerbaycan, Kırım, Kerkük, Batı Trakya ve daha birçok tutsak Türk yurdu varken Vietnam ağıtları döşenenlere duyduğumuz nefret sonsuzdur. Uykudalarsa uyansınlar; ihanet içindelerse hesap vermeye hazırlansınlar.*” (Y.s.58)

Roman kahramanlarından ülküyü bir dava olarak benimseyenler (Süleyman, Celal, Hacı Kemal...vs.) Türk birliğinin sağlanması idealiyle kenetlenmişlerdir. Bu, onlar için bir hayalden öte bir idealdir. Bu idealin gerçekleşmesi içinse Türk olanların bir sevgi etrafında kenetlenmeleri gerekmektedir. “ *Sevgi gönül işidir, diyor Hacı Kemal Amca. Öyle ya. Gönülden sevmeli insan. Gönüller birleşince sevgiler doğar. Sevgi her şeyin başı. Umudun*

kaynağıdır o. Gerçeğin anasıdır... Zafer ülkü kaynağının bir çeşmesidir./ Zafer birçok gönüllerin birleşmesidir./ Gönülleri birleşenler, selam sizlere./ Uzaklarda bekleyenler selam sizlere.” (Y.s.66) Görüldüğü üzere Süleyman, bu mücadeleyi bir savaşın zaferle sonuçlanmasına benzetmektedir.

Süleyman, ülküyü, bir avuç milliyetçi aydının bugünlere getirdiği ve birilerinin bu yola baş koyduğu bir dava olarak nitelendirir ve bu davaya sahip çıkılması gerektiğini vurgular. *Benim kuşağım çok cepheli bir savaşın içinde kaldı; bizi kelimelerle vurdular.*²⁴ diye söyleyen yazarın cümlesinin devamını Süleyman şöyle getirir. *“Madem ki bugün, kelimeler kurşun, cümleler bombadır, siperlerimizi de buna göre hazırlayacağız. Bir ülkü yolunda toplanacağız. Mücadelemiz olacak. Şunun bunun değil, kendi yolumuzdan yürüyeceğiz. Nasıl ki, onlar milletimizin emeklerini kendileri için kullanıyorlar, yetiştirdiklerimizi ağlarına düşürüp kendi kelimeleri, cümleleri ediyorlarsa biz de güçlenmek için çoban demeyecek, kadın demeyecek yetiştireceğiz. Bu kavga, bugüne kadar bir avuç milliyetçi aydın tarafından yürütüldü. Artık sahip çıkmak gerekir, kendi davamıza.” (Y.s.145)*

Romanda ülkünün ne olduğu ya da ne olması gerektiği de sorgulanır. Milli ülkü idealini benimsemeyenler bir demir yığınına benzetilir; önemli olan demire şekil vermek, demiri süslemektir. On altı bayrağın yaratıcıları da demire şekil vermişlerdir. Buna rağmen her demir şekil almayacaktır; çünkü demirin atılmaya hazır posaları vardır. Hacı Kemal’in ağzından dökülen şu ifadeler belki de romanın başlığının neden yoklar olduğuna ilişkin ipucu vermesi bakımından çok önemlidir. *“ Ergenekon’dan çıkışı anlattın bize. Bir kere de demir döven atalarımızı. Demiri niye yarattı Tanrı? Ateşi niye yarattı? Demir, ateş ve atalarımız! Ateşte demir dövenlerimiz yani. Demir, yoklar demek olmaya sakın? Demir dağ, üstümüze kızıl bulut gibi abananlar olmaya? Ya ateş? Ülkü mü dersin Süleyman’ım? Bir düşün hele? Demiri hamur gibi yoğurup bezeyenlerimiz değil mi o on altı bayrağı yaratıcıları? Demiri bezemeyi bilmek mi gerek dersin? Bence öyle. Demire şekil vermek gerek. Ayşe’yi düşün, Neslihan’ı. Ya ötekiler? Yoklar? Sanırım bir gelin telidir. Ayşe ya da Neslihan. Ötekiler demirin atılmaya hazır posasıdır bence.” (Y.s.205)*

---

²⁴Murat Aybirdi, (Söyleşen), “ Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi ”, **Töre Dergisi**, S.3,Nisan, 2012,s.35

2.1.3.4. Çelişkiler ve Tutarsızlıklar Çerçevesinde Kadın

Eserde kadın temi, çelişkiler ve tutarsızlıklar çevresinde ele alınır. Süleyman'a âşık olan Müge bu aşkı için eski alışkanlıklarını terk eder. Eğlenceye, hayatı umursamaz tavırlarına bir müddet ara verir. Buna rağmen Süleyman'ın istediği ahlaki olgunluğa erişememekte ve bu yaşam tarzına tam uyum sağlayamamaktadır. Zaten bir müddet sonra Süleyman'ı aldatır ve eski yaşam tarzına geri döner. Bu, bir tutarsızlığın ve sadakatsizliğin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Müge'nin gerçek yüzünü öğrenen Süleyman, derin acılar çeker ve bu durum onun psikolojisini çok olumsuz etkiler. "*Müge beni yere vuramazdı... Mügeler vuramazlardı yere. O her şeyden üstün tuttuğum insan ahlakı, fazileti, şerefi adına yemin ederim ki ben bir kız için milletimin mutluluk, hatta varlık kavgasının kıran kırana olduğu günlerde şu kaya üstünde değil, insanlar arasında olmalıyım.*" (Y.s.189) diyerek insanlardan uzak durmaması gerektiğini ortaya koyar ve mücadeleye ara verdiği yerden devam etme kararı alır.

Psikolojisi bozulan ve bir ihanet sonucu kendi yapısına uygun olmayan tavırlar içerisine giren kahramanlardan biri de Ayşe'dir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Ayşe, davranışlarının toplum tarafından hoş karşılanmadığının farkındadır. *Toplumla çatışma içerisinde olan; fakat bunun farkında olmayan Ayşe, Süleyman'la tanıştıktan ve Süleyman'ın toplum üzerinde kurmuş olduğu etkiden dolayı, hatalarını fark etmiştir. Bu onun eski yaşam biçimine dönmesini sağlamıştır. Bu özelliğiyle, romanda hedeflenen davranışları benimseyen kişi olmuştur.*²⁵

Gülten, Zerrin ve Semih'in karısı aslında örnek olabilecek karakterlerken içerisinde yaşadıkları çevrenin bozukluğundan dolayı yanlış bir yaşam sürmektedirler. Bu yaşam, seviyesiz ilişkiler ve dedikodularla kuşatılmıştır. Böylece toplum tarafından seilmeyen ve dışlanan kahramanlar olarak dikkat çekmektedirler. *Romanın sonlarında karşımıza çıkan Semih'in karısının kardeşi Neslihan, olumlu özellikleriyle dikkati çeker. Nahiye'ye ilk geldiği zaman, kendisine Süleyman hakkında söylenen kötü sözlere inanmamış; Süleyman'ın nasıl biri olduğunu sorgulamaya başlamıştır. Bu sorgulayış onun Müge ve ablasıyla konuşmalarıyla son bulmuştur. Gerek Müge gerekse Semih'in karısı, boş yere Süleyman'ı çekemedikleri için onun hakkında kötü ithamlarda bulduklarının farkında olmuşlardır. Neslihan, Süleyman'ı tanıdıkça ve onun fikirlerinin doğruluğunu kabullendikçe önceki düşüncelerinde yanılmadığını anlar. Neslihan, onu bir kardeş olarak görerek; Süleyman'ın*

²⁵ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.41

*hedeflediği milli ve kültür değerlerine bağlı, ahlâklı bir kadın kimliği taşıdığını göstermiştir.*²⁶

Semih'in karsısının kardeşi olan Neslihan'ın yaşam tarzı, Süleyman'ın benimsediği ve yaygınlaşmasını çok istediği Türk örf ve âdetlerine uygundur. Bu yönüyle Neslihan, diğer kadın kahramanlardan ayrı tutulabilir. Eser genelinde kadınların büyük bir çoğunluğu devrin bozulan düzeni içerisinde kişiliklerini tam olarak ortaya koyamayan ve asimilasyona uğramış kahramanlar olarak ortaya çıkar. Buna rağmen Ayşe ve Neslihan, romanın sonunda Türk örf ve âdetlerine uygun yaşamlarıyla örnek kadın kahramanlar olarak dikkat çekerler.

Süleyman, benimsediği hayat felsefesi içerisinde kendini bir demire benzetir ve kendisinin Hacı Kemal tarafından bezediğini ifade eder. Bir dava ve kavga adamı olan Süleyman, kendisiyle aynı düşünceleri benimsemeyenleri posa diye nitelendirir. Ne yazık ki hiç istemese de Müge de posa olanlardandır. Bu durum Süleyman'ı derinden etkiler buna rağmen davasından ödün vermez. Müge'nin tükenişi Süleyman'a bir çiçeğin soluğu ya da bir pınarın kuruyuşu gibi gelir. Süleyman üzüntüsünü “ *Yazık ki Müge posa olmamalıydı. Kim bilir daha bir güçlü, daha ışıltılı olurduk o zaman.*” (Y.s.206) şeklinde dile getirir. Müge'nin tükenişi ve kuruyuşu aslında, Süleyman inanmak istemese de, Süleyman'ın Müge'ye olan aşkının hazin tükenişidir.

2.2. Zincir Romanı

2.2.1. Romanın Tanıtımı

Hasan Kayıhan'ın ikinci romanı olan Zincir 288 sayfa olup 33 bölümden oluşmuştur. Bu romanda yazar, toplumsal bir gerçeklik ve sorumlulukla Kırım'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış bir ailenin çocuğu olan Seyit nezdinde bir dönem Rus baskısı altında kalan esir Türklerin dramını gözler önüne sermiştir. Kırım göçmeni olan Seyit, kendisi gibi göçmen olan (Kerküklü) Fatma adlı bir kıza âşıktır; ancak bir dava ve ülkü adamı olan Seyit, bu mücadele sonucunda hayatından endişe ettiğinden bu aşkı yüreğine gömmüştür.

Eserin ilk baskısı, Töre - Devlet Yayınevi tarafından (1977) yapılan roman aynı yıl *Türk Kültür Vakfı Roman Ödülü*'nü almıştır. Bu ilk baskıdaki basım hatalarının sonra düzeltilmemesi romanın diğer basımlarını geciktirmiştir.

---

²⁶ Sazak, a.g.t., s.41

2.2.2.Romanın Özeti

Olayın merkezinde olan kahraman Seyit'tir. Bir Kırım göçmeni olan Seyit, kendisi gibi göçmen olan ve romanın diğer önemli kahramanı niteliği taşıyan Fatma adlı bir kıza âşıktır. Seyit, romanın birinci bölümünden itibaren karmaşık bir ruh hali içerisinde ve kendisini boş bir kutusu olarak görür; ancak Seyit'in hayata bakışı Fatma'yı tanınmasıyla değişir. *Fatma, Tüm Türklerin bir gün bağımsız olacağını düşünen ve bunun idealini her daim yaşatmaya çalışan bir kızdır. Tanıştıkları ilk günden beri Seyit'e de bunu aşulamaya çalışmıştır. Seyit, Fatma'nın kendine hediye ettiği bir kitabın içinde çıkan Türkmence bir şiiri okuyunca Fatma'nın idealleri aklına gelir. Karışık ruh hali onu yine çatışmaya düşürür.*²⁷ Bu karışık ruh hali içerisinde Ferit ve Tarık adlı gençlerle tanışır. Bu gençler, sol görüşü sahiptirler ve Seyit'in bir kimlik bunalımı yaşadığının farkındadırlar. Seyit'e renkli bir hayat (içki, kız...) sunma yoluyla onu kendi gruplarına almaya çalışırlar. Artık bir Devrimci olan Seyit, Devrimcilik propagandası için Şentepe adlı bir mahalleye taşınır ve bu mahalledeki insanların dini ve milli değerlere bağlılıklarından çok etkilenir. Bu mahallede tanıdığı Cevat adlı bir genç, üniversitede Devrimciler tarafından bıçaklanarak sakat bırakılmış biridir. Seyit'teki düşünce çıkmazının farkında olan Cevat, devrimcilerin getirmek istedikleri düzenin iç yüzünü Seyit'e anlatarak onun zihnini açmaya ve onu uyandırmaya çalışır. Artık gerçek kimliğini bulma yolunda önemli bilgilere sahip olan Seyit, Devrimcilerden soğur. Üniversitede karıştığı bir olayda Devrimciler Seyit'in aleyhinde ifade verirler ve Seyit tutuklanır. Fatma'nın gayretleriyle gerçekler anlaşılır ve Seyit serbest kalır. Artık Fatma ile aynı dünya görüşüne sahip olduğunun ve içindeki ülkü ateşinin farkındadır.

Esir Türklerin durumu Seyit'i derinden yaralar ve 1.Türk Kurultayı'nı toplama hazırlıklarına girişir. Bunun gerçekleşmesi için " *ilk iş, bütün esir Türk illerinin bir tek dernekte temsili ve bir tek yayın organında toplanılmasıdır. Türk yurtları ve Dünya Türklüğü önce soydaşlarına tanıtılmalıdır. Milli folklor ve oyunlar tanıtılmalıdır. Dava ile ilgili piyes, roman ve tiyatro yazılmalı ve sinemadan yararlanılmalıdır... Esir Türklerin coğrafyası ve çektikleri zulüm sürekli olarak bütün dünyaya duyurulmalıdır. Sürgün hükümetleri kurma çalışmalarına başlanmalıdır. Her tehlikeyi göze alarak, esir Türk ülkelerindekilerle temasa geçilmeli, bu iş için elemanlar yetiştirilmelidir. Mali meselelerle ilgili bir fon kurulmalı ve çalışmalar için bir yer bulunmalıdır.* " (Z.s.263) diyerek takip edilecek stratejiyi ortaya

²⁷Emine Sazak, **Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.43

koymuş, Türk Kurultayı'nı toplamış ve esir Türkler için Ankara'da çıplak ayaklarla yürümüştür.

Romanın sonunda Seyit ölür ve cenazedeki kalabalık : " Bir ölür, bin diriliriz. " diye slogan atarak davanın (ülkünün) kişilerle sınırlı olmadığını ve bu idealin ülkücüler var olduğu sürece devam edeceğinin mesajını verirler.

2.2.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.2.3.1. Esaret Duygusunun Milli Birliğin Temellenmesine Araç Oluşu

Bir Kırım göçmeni olan Seyit Türkiye'de yaşayan göçmen Türklerin nezdinde esaret altındaki Türk topluluklarının bağımsızlıklarına kavuşmaları adına mücadele vermektedir. Rusların esaret altındaki Türklere yaptıkları işkenceleri dinleyerek büyüyen Seyit, "*Tarih, unutkanlar için tekerrür eder, derdi dedem. Ben unutmadım hiçbir şeyi. Bu kızıl ruhun kızılığında kızaran zincirin çürüyeceğine hep inandım.*" (Z.s.283) diyerek yapılan mezalimleri unutmadığını ve esir Türklerin gelecekleri adına ümitli olduğunu dile getirir. Zincir, bütün Türkleri birbirine bağlayan bağ olmasına rağmen aslında esaretin göstergesidir. Esaret altındaki Türklerin ellerine, ayaklarına zincirler vurulmuştur; ancak Türkler bir zincirle yüreklerinden birbirlerine bağlıdırlar. Bu bakımdan Türklerin yaşadıkları mezalime işaret eden "zincir" sözcüğü, diğer bir bakışla bütün Türklerin birbirlerine olan bağlılıklarını da ifade eder. Kerküklü Fatma'nın "*Vatanımız şurası değil, sadece Kırım da değil. Türk'ün çeşidi, türü yoktur. Yarısı esaretteyken, kalanı hürüm diyemez. Hürriyet gönüllerdedir, topraklarda değil. Ya hep hürüz, ya hep esir...*" (Z.s.210) gibi ifadeleri de bu gönül bağlılığını açıkça dile getirir. Tüm olumsuzluklara rağmen Seyit gelecekte hep ümitlidir. Gün gelecek esaret altındaki Türklerin ellerindeki, ayaklarındaki zincirler birer birer çürüyecek, Türkler bir bayrak altında birleşecekler ve Kızılelma ideali gerçekleşecektir.

Bir müddet Devrimcilik propagandası ile uğraşan Seyit, romanın 11. bölümünde kendini sorgular. Şentepe'ye yerleşir ve buradaki insanlarla sıcak ilişkiler kurar ve bütün insanlığı kucaklamak ister. Kırım halkının kendi topraklarından atılmalarına içerler. Yazar bu durumu Hakim Anlatıcı Bakış Açısı ile şöyle dile getirir: "*Herkesi seviyorum. Herkesle selamlaşmak, dertleşmek istiyorum. Şarap içerek, sevişerek ve adam öldürerek değil; insan gibi, bu insanlar gibi yaşamak ve onlarla olmak istiyorum. İnsanı maddeye köle yaparak değil, erdemini koruyarak, huzurlarını daha da artırarak güçlenmelerini istiyorum onların.*"

Dünya halklarıymış. Peki Kırimlılar dünya halklarından biri değiller miydi? Neden Kırim'dan atıldılar. ” (Z.s.121)

Romanda esir Türklerin kendi kurtuluşlarını gerçekleştireceklerine dair inanç da dile getirilir. Bu inanç neticesinde zulmün krallığı son bulacak ve Türk adı sonsuza kadar yaşayacaktır. Artık parmaklara dolanan zincirler bileğe güç yetiremeyecek, bilekler çelikleşecek ve *Kırım'da güneş yine güzel olacak. Hazer, çırpınacak. Türkistan'ın yeşil vadilerinde kopuzlar, yürek sesleriyle vuracak. Ölüler, artık esir Türklerden daha mutlu olamayacak.*(Z.s.281)

Seyit, bir kurultayda tüm göçmen Türkleri bir araya getirir ve onların birbirleriyle kaynaşmalarını sağlar. Esaret altındaki Türkler için Tandoğan'da yürür Fatma'ya duyduğu aşkı yüreğine gömer ve romanın sonunda karşıt güçler tarafından öldürülür. Buna rağmen onun başlattığı bağımsızlık ateşi hiç sönmez.

2.2.3.2. Psikolojik ve Toplumsal Çıkmazın Beslenme Alanı Olarak Çatışma

Romandaki çatışmalar aslında toplumsal ve bireysel çatışmalar olarak karşımıza çıkar. Romanın ana kahramanlarından Seyit, bir dönem kendi içerisinde çatışmalar yaşar. Hayata bakışı, siyasi düşünceleri, arkadaş çevresi konusunda net bir karar veremez; ancak belli bir dönem sonra tüm bunlar artık onda cevabını bulur ve her şey daha da netlik kazanır. Romanın başlarında Seyit, zaman zaman kendini sorgular ve karşıt güçlerle kendini kıyaslar. “ *İyi okudum sayılır. Bir Fethi, bir Tarık kadar en azından... Ama onlardan farkım o kadar çok ki... Okuduklarımı hemen kabul edemedim. Bana ters gelen şeyler çok. Buna rağmen hâlâ yolumu, kendi yolumu kendim çizemiyorum. Tarık'a ve onun felsefesine evet diyebiliyor muyum? Hayır! Hayır diyebiliyor muyum? Gene hayır! O halde, neyim ben?...*” (Z.s.102) gibi ifadeler Seyit'in yaşadığı ikilemi ve kendi içerisindeki çatışmayı ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu çatışmanın temelinde Seyit'in yetiştiği kültürle karşılaştığı kültürün tamamen tezat olmasından kaynaklanır. Bu durumu yazar roman kahramanlarından Tarık'ın “*Seyit'te geleneğe bağlı fikirlerle, ilerici fikirlerin savaşı var şu sıralarda...*” (Z.s.38) ifadesiyle okura hissettirir.

Romandaki toplumsal çatışma farklı ideolojilerin (sağ-sol) ortaya çıkardığı görüş farklılıklarıdır. Yazar, öncelikle sol görüşlü grupların hayata bakışlarını dikkatlere sunmuştur. Seyit, bu grupla yakın ilişkiler kurmuş hatta bu gruba dahil olmak için zorlanmıştır. Bu süre içerisinde Seyit, kendini ve bu sol görüşlü grubun hayat felsefesini sorgulama fırsatı

bulmuştur. Yazar bilinçli olarak ve tezini daha sağlam bir zemine oturtabilmek için Seyit'in ülkücü grupla ve özellikle Fatma ile tanışmasını sağlamıştır.

Herkesin özgürce ve eşit olarak yaşaması ilkesini benimseyen Seyit, sol görüşlü grupların "*Egemen güçler bizi rüyalarımızda, hayallerimizde bile rahat bırakmıyorlar. Faşizmin kudurmuşluğuna yol veren alkış tutan onlardır. Bu yetimlik, bu öksüzlük, bu fakirlik bitmeli...*" (Z.s.39) gibi söylemlerinden etkilenir. Dünyanın egemen güçlerin yüzünden eşitlikten mahrum kalması Seyit'in kabul edebileceği bir durum değildir. Bu yüzden belli bir dönem bu sol görüşlü grupların söylemlerine benzer söylemler eder; ancak Fatma ile tanıştıktan sonra kendini bulur. Komünistlerin: "*Devrimci öğretimin dışında kalanlar, ileri yürüyüşün ayak bağlarıdır. Son çağrılara katılanların dışında kalanlar, sürüngenlerdir...*" (Z.s.56) gibi söylemlerinin Türk kültür yapısını bozmaya yönelik olduğunu düşünür. Yenilikleri benimsemeyenler, geleneklerine bağlı kalan insanların da sürüngen olduğunu düşünen Devrimci gençler, Türk kültür yapısının temel taşlarını kasıtlı olarak oynatıp, yıkma peşindedirler. Benimsedikleri teorilere göre, yaratılmaya çalışılan bir sınıf, proletarya vardır. Fakat, Türk Kültürü içerisinde böyle bir sınıf bilincinin olmaması bu işi zorlaştırmaktadır.²⁸

Romandaki bireysel çatışmanın sebebi de aslında bireyin (Seyit) içinde yaşadığı toplumla uyşamamasıdır. Seyit'i içinde yaşadığı toplumla çatışmaya iten etken, toplumdaki yozlaşma, değerlerden uzaklaşma yani Türk örf ve âdetlerine aykırı yaşamdır. Başlangıçta içe dönük bir kişilik özelliği ile okurun karşısına çıkan Seyit, romanın ilerleyen bölümlerinde daha aktif bir görev üstlenir. Yazar, gerek bireysel çatışmanın gerekse toplumsal çatışmanın temeline Seyit'i oturtmuştur. Çatışmalar, çözülmesi gereken zincirin halkalarını meydana getirmiştir. Bu çatışmalar neticesinde yazarın okuyucuya vermeye çalıştığı mesaj ve Türk dünyası için en doğru yaşam tarzının ne olduğu ortaya konmuştur.

2.2.3.3. Milli Bilinci Arayışın Siyasi Zemini Açısından Ülkü

Romanda ülkü, Seyit'in çelişkili bir ruh hali ve yaşam tarzından sonra doğruyu bulması neticesinde ortaya çıkar. Yazar, ilk olarak Devrimcilik görüşünü benimseyenlerin ideolojilerini irdeler ve onların hayata bakışlarını dikkatlere sunar. Bu arada Seyit'in ruhsal bunalımlarını, iç hesaplamalarını da iç monolog şeklinde okuyucuya sezdirir. Komünist yaşam tarzının Türk örf ve âdetleriyle örtüşmeyeceği ve yazarın vermek istediği tezin özünü oluşturacağı okurun dikkatinden kaçmaz.

---

²⁸ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.67

Devrimci yaşam tarzının milli ve manevi değerlerden uzak oluşu Seyit'i bu ideolojiden uzaklaştırmıştır. Şentepe'ye yerleşen Seyit, Türk örf ve âdetlerine sıkı sıkıya bağlı bireylerle karşılaşır ve bu insanlar onun kişiliğinin şekillenmesinde ve iç huzur bulmasında çok etkili olurlar.

Romanda ülkü, Türk tarihine yön veren kahramanlarla özdeşleştirilir. Seyit'in evi gücünü Türk töresinden ve Türk milletinden alan bu tarihi kahramanların (Kür Şad, Fatih, Alp Arslan...) resimleriyle doludur; çünkü *tarihti onlar, Başbuğuydular Türk'ün. Katıksız ekmek yiyen karabudundan savaşçılarıydı bunlar. Millettiler. Ülküydüler.* (Z.s.279)

Ülkü, aslında yüzyıllar öncesinin bir emanetidir. Ülkü, Bilge Kağan'ın Orhun'dan yükselen gür sesidir. Bu ses açları tok, çıplakları giyimli kılmayı öğütler. Seyit, bu sese kulak verir ve bu tarihi sorumluluğu omuzlarında hisseder. Yazar, Seyit'in yüklendiği sorumluluğu şu cümlelerle ortaya koyar: “...Birkaç neslin unuttuğu vasiyet omuzlarındaydı. Ve omuzları güçlüydü. Kutsal vasiyet omuzlarında. Omuzlar Anadolu'ydu, Türkistan, Kırım, Kafkasya, Batı Trakya, Kerkük'tü; Turan eliydi.” (Z.s.279) Milletinin gururunu nefesinde, şuurunu beyninde, milli inancının ahlak ve faziletini yüreğinde toplayan Seyit, yüklendiği bu tarihi sorumlulukla esir Türklerin durumlarına dikkat çekmek için Tandoğan Meydanı'ndan Kurtuluş'a kadar yalınayak yürür ve bütün Türklerin tek bir bayrak etrafında birleşeceği günün inancını hep yüreğinde hisseder. Kutsal bir emanet olan ülkünün sınırları tüm Turan elini kapsar. Görülüyor ki esaret altındaki Türklere dikkat çekilmeye çalışılan romanda ülkü; bütün Türklerin bir bayrak altında toplanacağı idealinin bir yansıması olarak dikkatlere sunulur.

2.2.3.4. İdeolojinin Duygusal Zeminini Besleyen Bir Olgu Olarak Aşk

Yazarın bu romanında da aşk, bir amaç olarak ele alınamaz; çünkü Seyit'in Fatma'ya duyduğu aşk, romanın ana gayesini oluşturmaz. Seyit ve Fatma aynı kaderi paylaşan ve aynı davaya inanmış iki genç olarak çıkar karşımıza. İkisini bir araya getiren etken Kırım ve Kerkük Türklerinden olmalarıdır. Onlar için önemli olan bütün Türklerin esaretten kurtulmalarıdır. Bu amaç uğrunda mücadele verirken Seyit, Fatma'nın idealistliğinin, Seyit'e ve davaya bağlılığının farkındadır. Seyit için *Fatma, büyüktü. Fatma yüceydi, erişilmezdi, kızilelmeydi. Fatma Tanrı'nın sevdiği insandı. Yüz kere yüz bin yıl yaşasa, ülküsünün yolunda olurdu. Fatma yüceliğin mayasından yoğrulmuş, yüzyılların pişirdiği bir hamurdu. Çamur değildi.* (Z.s.234) Ne yazık ki Seyit, baş koyduğu dava uğruna ölümü göze

aldığının ve Fatma'ya kavuşamayacağını da farkındadır. Bu yüzden Fatma'ya olan aşkını yüreğine gömmüş ve onu davasıyla eşdeğer tutarak "Kızılelma"ya benzetmiştir.

Fatma için Seyit, bağımsızlık yolunun ışığı ve en önemli simgesidir. Seyit de Fatma'ya " *Eğer ben, bu kavgadaki bayraklardan biriysen, sen benim hilâlimin yıldızısın Fatma.*" (Z.s.283) diyerek, Fatma'nın kendisini için ne derece önem arz ettiğini göstermiştir. Fatma bağımsızlığa giden yolda hep derin hisler beslediği Seyit'in yanı başında olmuştur; ama bu aşk hiçbir zaman ülkünün önüne geçmemiştir. Romanın sonunda Seyit'in ölümüyle bu aşk da yüreklerde bir sır olarak kalmış ve yüceliğini hep korumuştur.

2.3. Uyanmak Romanı

2.3.1. Romanın Tanıtımı

Yazarın 3. romanı olan Uyanmak 224 sayfadan oluşmuş ve 1977 yılında kaleme alınmıştır. Diğer romanlarını bölümlere ayıran yazar, bu romanında bölümlere gerek duymamıştır. Töre- Devlet Yayınları (Ankara-1977) tarafından basımı yapılan romanda yazar, 1984'ten sonra Anadolu'nun doğusunda özellikle Bingöl'de yaygınlaşan ve ülkeyi bölmeyi amaçlayan terör olaylarına dikkat çekmek istemiştir. Okuyucuyu heyecanlandıran olaylar zinciri, yöresel konuşmalarla ve yazarın akıcı üslubuyla birleşince ortaya zevkle okunacak bir roman çıkmıştır. Bu romanda da yazar, tezini ortaya koymadan önce karşıt görüşleri irdelemiştir.

Bingöl'ün Gümgüm Ovası'nda bir grup, Kürt kimliğini öne çıkarıp orada yaşayanları Türk kimliğinden uzaklaştırmayı hedeflemiştir. Yazar, bu acı olayların acı sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmiştir.

Yazarın bu üçüncü romanı, 1978 yılında *Dündar Taşer Roman Ödülü*'nü almıştır.

2.3.2. Romanın Özeti

Romanda Ermeni bir ağanın (Boryan Ağa) kendine bir hükümdarlık kurup halkı uyutmaya çalışması buna rağmen ülkücü gençlerin halkı bilinçlendirme adına mücadele vermesi anlatılır.

Ülkücülerin mücadelesi, ayrıca Gümgüm Ovası'nda yaşayan ve asırlardır kendilerini Türk hissedenlerin (Kürt) etnik kimliklerine kavuşmaları için uğraş veren bir örgütledir. Sosyalizm görüşünü benimseyen Hüsamettin, eşitlik, adalet gibi sloganlarla halkı etkilemeye,

onlara ezilmişlik, dışlanmışlık, ötekileşmişlik hissini yaşatmaya çalışır. Böylece yöre halkının başkaldırmasını ve kendi kimliklerinin farkına varmasını sağlayacaktır.

Bilgili, kültürlü ve halkı etkileme gücü olan Hüsamettin, kendisiyle aynı düşünceye sahip avukat, savcı gibi sözde aydınları da yanına alarak halkı kandırmaya çalışır. *"Böyle bir siyasetin kesin bir ilkesi, insan düşüncesini baskı altında tutmaktır. Ortanın solu insanı özgür insandır. Özgürlüğünü, insanın yararına, insanlığın yüceliğine kullanan insandır."* (U.s.46)

Bu arada Boryan Ağa, bu grubun hedefi olur ve ezen- ezilen çatışmasından hareketle yöre halkı Boryan Ağa'ya karşı kışkırtılır. Bu olay da Gasso Beg adındaki kahramanın Boryan Ağa'nın topraklarını işgal ettiğini söylemesiyle başlar. Böylece bir plan sinsice işletilir. Bu plana göre sözüm ona Boryan Ağa, toprakları işleterek rahat bir hayat sürmekte, işçilerini Türklerden seçmekte ve Kürtlere iş vermemekle onları aşağılamakta, ırkçılık yapmaktadır. Öyleyse Kürtler ayaklanmalı ve haklarına sahip çıkmalıdır. Yapılan tüm propagandaların etkisiz kaldığını gören Hüsamettin, strateji değiştirme gereği hisseder ve örgüte ayrıntılı bir mektup yazarak durumu anlatır.

Daha sonra örgütün bölgeye gelen diğer üyeleri yeni bir strateji belirler: Boryan Ağa, zengin bir Ermenidir ve düşman kabul edilmemelidir. Aksine onun zenginliğinden olabildiğince yararlanılmalıdır. Burada hedeflenen, örgütün hareket alanını daraltan ve planlarını uygulamalarına fırsat vermeyen ülkücüleri sindirmektir. Milliyetçilerin Kürt halkını ezdikleri, dışladıkları, aşağıladıkları tüm dünyaya duyurulmalıdır. Örgüt üyeleri, cahil halkın dini inançlarını da kendi hedefleri doğrultusunda kullanarak onları kışkırtmaya çalışır. Avukat Murtaza, Molla Necap adındaki biriyle halka Kürt olarak yaratıldıkları, başka bir milletin egemenliğinde yaşamaya devam etmeleri takdirde cehennemlik olacakları mesajlarını vermeye çalışır.

Bütün bu gelişmeler yaşanırken romanın başkahramanı Oğulcuk ortaya çıkar. Erzurum'da okuyan Oğulcuk'u dedesi Cılkıyalıoğlu Gökbörü, yöre halkı üzerinde oynanan oyunu bozması ve halkı bilinçlendirmesi için köye çağırır. Oğulcuk ve büyük bir Ülkücü grup köye gelerek örgüt üyeleriyle mücadeleye başlar. Hüsamettin ve arkadaşları Türk kimliği ile yoğrulmuş insanları kışkırtmak için her yola başvurmalarına rağmen ülkesini seven, ülkesinin sıkıntılarını kendi sıkıntıları bilen milliyetçi gençler sayesinde amaçlarına ulaşamamışlardır. Ülkücü grup, uyuyan yöre halkını uyandırmıştır.

2.3.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.3.3.1. Kültürel ve Siyasi Mücadelenin Çatışma Düzleminde Yansıması

Romadaki temel çatışma, dış güçlerin de körüklemesiyle ortaya çıkarılmak istenen etnik çatışmadır. Karşıt güç konumundaki örgüt üyeleri, kendilerini yüzyıllardır Türk hisseden, Türk gibi yaşayan ve Türk gibi düşünen insanlara (Kürtlere) Kürt milliyetçiliği aşılama çalışır. Karşıt güç, Kürtlerde ezilmişlik hissi uyandırmak için çeşitli yollara başvurur. Örgüt, halka ezilmişliğini göstermek için Boryan Ağa, adlı bir Ermeni'yi kullanır. Boryan Ağa zengindir, fakir olan halkı ezmekte ve faşistlik yapmaktadır. Çiftliğinde kasaba halkından kimseyi çalıştırmamakta, onları aşağılamaktadır. *Çünkü silahları vardır onun. Mermileri vardır, buğday taneleri kadar çok. Kardeşi kardeşe vurdurur Boryan Çiftliği. Uçakları vardır Boryan Çiftliğinin, denizi ve de candarmaları...Milletvekili ve traktörleri vardır. Selamı ve parası. Neden bu kasabadan tek bir kişiyi almamıştır çiftliğine?... Boryan Çiftliği'nde faşizm vardır...* (U.s.36) gibi bir düşünceyle kasabalı ile Boryan Ağa arasında ezen- ezilen çatışması çıkarılmaya çalışılır; ancak bu planda başarı sağlanamaz.

Diğer bir çatışma da siyasi çatışmadır. Yazarın hasım güç olarak belirlediği sosyalistlerin karşısına vatanını, milletini seven, diline ve dinine bağlı insanları (ülkücüler) çıkarır. Hasım güç, Boryan Ağa planının tutmadığını anlayınca strateji değişikliğine gider. Bu strateji değişikliğinin nedeni şöyle açıklanır: " *Amaç Kürt halkına, Kürtçülük bilinci aşılmaktı. Bunun tek yolu da, milli zulmün işlenmesidir. Doğuda bulunan halkları, kendilerinin Türklükle ilgilerinin olmadığına inandırmalıyız ki, mensubiyet bilinciyle devrime bizim yanımız olarak katılmalıdır. Oysa bunun tam tersi yapılarak, düşman diye bir Ermeni gösterilmiştir. Ermeni davası bilinçsiz halkta birliğe ve Türklerle dayanışmaya hatta Türk oldukları düşüncesine yol açar. Oysa Ermeniler, milli demokratik devrimimizin bir başka unsuru olarak eylemimizde yer alacaklardır...* " (U.s.127) Sosyalist düzenin ilgi çekici tarafları halka anlatır ve halk böyle kandırılmaya çalışılır. Eşit mal, inanç yapılarının önemsizliği birçok gence cazip gelir ve bu insanlar inanç kaidelerini ve devletin işleyişini sorgulamaya başlar. Bu durum devletine, milliyetine, diline ve dinine bağlı insanları rahatsız eder. Erzurum'da okuyan ve dedesi tarafından köy halkını uyandırmakla görevlendirilen Oğulcuk: " *Herkesin toprağı olsun elbet. Lâkin sosyalistçilik dediğın şeyde, herkesin toprağı da yoktur. Onda insanın kendisine ait bir tek şeyi bile yoktur ki toprak, devletindir onda. Herkes devlet hesabına çalışır. İşçisi olursun yani...* " (U.s.169) diyerek, sosyalist düzen de insanların devletin işçisi olduğunu, kişinin özel mülkiyet hakkı bulunmadığını vurgular. Dine bağlılığı

gericilik sayan Sosyalist anlayışa karşı da " *Onların ilericiliği kadın uçkurundadır sadece. Gericilik dediğin şey nedir ki? Allaha inanmak mı? Sana ne elin Allah'ından? Rahat bırak milleti. Mademki, hürriyet, özgürlük, bilmem ne var, insan dilediğine inanmakta hür olmasın mı? Ama Sosyalizm seni Allaha, anaya-babaya, günaha- sevaba inandırmaz. Çünkü onlara inanırsan haysiyetinle, şerefle yaşamak istersin...*" (U.s.169) diyerek tepkisini ortaya koyar.

Hüsamettin, her fırsatta Kürtleri kışkırtmaya çalışır. Katledilen Kürtlerin kanının yerde kalmaması için hareke geçilmesi gerektiğini vurgular, çeşitli yalan söylemlerle Kürt halkına kin ve nefret aşılama çalışır. Kürtleri katledenlerin *mümkünse mezarları bulunup delik deşik edilmeliydi ki yüz binlerce emekçinin pardon Kürt'ün kanları huzura kavuşsun... Son on yılda ırkçı tayfası piyasaya çikali çektikler az mıydı? Faşistler her tarafta Kürt kanı döküyorlardı. Büyük şehirlerde ölen talebelerin hepsi Kürt'tü. Lakin hükümet olacak katil oğlu katil saklıyordu durumu.*(U.s.98)gibi söylemlerle Kürt halkının hükümete karşı başkaldırmasını sağlamaya çalışır. Ülkücü gençlerin halkı bilinçlendirmeye yönelik çalışmaları örgüt üyelerini ürkütür. Bu tedirginlik onların konuşmalarına da yansır. Hüsamettin bir arkadaşıyla konuşmasında şaşkınlığını gizleyemez: " *Bu adamlar buralara kadar nasıl geliyorlar? Bunca çalışmalarımız ve eylemlerimizle halkı inandırdık ki başbuğları olacak adam bütün Kürtleri kesecek. Halka nefret aşıladık. Ne cesaret bu dersin? Korkarım şimdi bir de ocak mıdır, yanardağ mıdır, her ne başımızın belasıysa onu da açmaya kalkarlar burada.*" (U.s.196) diyerek Ülkücü grupla çatışmaktan ve karşı karşıya gelmekten korktuğunu belli eder.

Ülkücü gençlerin çalışmaları olumlu neticeler vermiş ve böylece birilerinin çıkarmaya çalıştığı siyasi-etnik çatışmalar amacına ulaşmamıştır. Yazar, bu çatışmaların ülke geleceğine vereceği zararı sezmiş, farklı görüşleri irdelemiş; ama bu zıtlıklardan doğru görüşün ne olduğunu okuyucuya hissettirmeye çalışmıştır.

2.3.3.2. Sağduyunun Sosyal ve Siyasi Uyanışı

Romanda Bingöl'de yaşayan ve asırlardır kendilerini Türk hisseden, Türk yaşam tarzını benimseyen Kürt halkının bir örgüt tarafından oraya gönderilen Hüsamettin adındaki roman kahramanı tarafından kışkırtılma çabaları anlatılır. Hüsamettin, Kürt halkının sömürüldüğünü, aşağılandığını ve dışlandığını -basını da kullanarak- halka anlatmaya çalışır. Hatta halkın inançlarının ve mezhep farklılığının da sömürülmesi gerektiğini düşünür. *Öyle olmalıydı ki toplu Hıristiyan çocuklarının toparlanıp zorla Müslüman yapılmaları ve Yeniçeri Ocağı'na asker edilmeleri gibi bu aşiret olayları da surf Kürtlükleri unutturulmak için hazırlanmış bir tuzaktı...Hatta Alevi- Sünni gibi girebilmeleri için bu sahada hazırlanmış*

birisinin de ekiye bulunması faydalı olacaktır. (U.s.105) düşüncesi Hüsamet'tin'e çok dikkat çekici gelir.

Hüsamet'tin, kendine taraftar toplamış olsa da köyde yaşayan Kamer Ağa ve Cılkıyallıoğlu gibi köyün ileri gelenleri bu oyuna kayıtsız kalmamış ve bu oyunu bozmak için girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimlerden en önemlisi Erzurum'da okuyan Oğulcuk'u köye çağırmasıdır.

Romanın başkahramanı olan Oğulcuk halk arasında yaptığı konuşmalarla halkı uyandırmaya, bilinçlendirmeye çalışmıştır. Sülemiş adlı şahıs, romanın başında Hüsamet'tin adına çalışmış daha sonra Oğulcuk sayesinde uyanışa geçmiştir. Sülemiş'in Hüsamet'tin'e ülkücüler hakkında " *Erkek adam demektir, yiğit demektir, öz kardaş demektir ülkücü. Gahbe değil, Dürzi değil, Mosgof da değil Ermeni de.* " (U.s.209) demesi, onun uyandığının ve karşıt gücün dış güçlerin idealleri doğrultusunda hareket ettiğinin farkında olduğunun göstergesidir.²⁹

Halkı bilinçlendirme çabasında Oğulcuk, yalnız değildir. Bunlardan biri de Tayyar adındaki kahramandır. Ümitsizlik içerisinde çırpınan Cılkıyallıoğlu'na: " *Yıkmaya çalıştıkları devlet sayesinde sığındıkları hukukun arkasından o devlete kurşun sıkırların karşısında çaresizliğe düşüp böyle gözyaşı döken genç genç bir sürü adam, o zaman, en az ötekiler kadar ötekilere kurşun sıkma hakkını kendilerinde görecekler. Ağlamayı bırakıp devleti ağlatanları ağlatacaklar ...Bir uyanınlar hele!* " (U.s.212-213) diyerek uyutulan halkın günü geldiğinde kendini yanlış yola sevk edenlerden hesap soracağını vurgulamıştır. Hüsamet'tin halkın uyanmaya başlamasından ve kendine cephe almasından tedirgindir. " *Aydın kesiminde anti milliyetçi olup burada Kürt milliyetçiliği yapmamız arasında bağ karabilecek kadar ileri görüşlü mü bu halk? Kapitalistler yapıyor desek, tek kapitalist Boryan Ağa ile Hamdi Karakule. Onlar da bizimle beraber. Acaba Kamer Ağa'nın serptiği tohum mu buna sebep?* " (U.s.196) demesi onun tedirginliğini ve içinde bulunduğu çelişkili durumu göstermesi bakımından önemlidir. Söylemleriyle davranışlarının çeliştiğinin farkına varması bir yerde onun da uyandığı anlamına gelir. Hüsamet'tin, ayrıca yöre halkındaki milliyetçilik duyguları yüzünden emellerini gerçekleştiremeyeceğinin de farkına varır. Hıdır ve Porsuk adlı kahramanların Hüsamet'tin'e: " *Bana da toprak vereceksiniz ha! İşte benim toprağım!* " (U. s.218) demeleri bu milliyetçiliklerinin ve uyanmışlıklarının göstergesidir.

---

²⁹ Emine Sazak, **Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ekim 2009, s.93

2.3.3.3. Milli Birliğin Siyasal Zemini Olarak Milliyetçilik

Romanda Türk gelenek ve göreneklerine göre yaşayan Bingöl'deki Kürt halkı Hüsamet'in tarafından kışkırtılmaya çalışılır. Yöre halkının Kürt kimliklerin farkına varmaları ve asırlardır kendilerine zulmedenlere, Kürtlüklerini unutturanlara karşı ayaklanmaları hedeflenir. Bazı Kürtler bu oyuna aldansa da Hüsamet'in: “ *Kürt milliyetçisiyim ben. Eylemimin de bu yönde olması doğaldır.* ” (U.s.123) dese de halkın büyük bir çoğunluğu Hüsamet'in Kürtlükle ilgisinin olmadığını anlamıştır. Hüsamet'in halkın dini inanışlarını ve mezhep farklılıklarını hedef alması, halkı bu yönde kışkırtmaya çalışması da milliyetçi gençlerin çalışmalarıyla başarıya ulaşmamıştır; çünkü Oğulcuk'un deyiimiyle kurdun leşini itlere bırakmayacak kurtlar hala yaşıyordu.

Türk milliyetçiliği, sadece Türklerin benimsediği bir görüş değildir. Kürt olmasına rağmen roman kahramanlarından Sülemiş de kendini Türk hisseder ve Türk milliyetçiliği yapar. Bu durumu Hüsamet'in: “ *Hoppala! Kürt'ten Türk mü olurmuş...* ” (U.s.210) diyerek şaşkınlıkla karşılar.

Yazarın “Zincir” romanındaki ülkücülük anlayışı esir Türklerin özgürlüklerine kavuşması adına verilen mücadeleyi ifade ederken “Uyanmak “ romanındaki ülkücülük ve milliyetçilik geleneklere bağlı kalmayı, ülkeyi sevmeyi, kendini Türk hissedenlerin Türk kabul edilmesi gerektiği anlayışını yansıtır. Ülkücüler, Türk olmanın gururunu ve Müslüman olmanın şerefini duyanlardır. *Erkek adam demektir, yiğit demektir ülkücü. Gahbe değil, Dürzi değil, Moskof da değil ermeni de.* (U.s.209) Vatan hainlerinin ihanetleri karşısında çaresizlik yaşayanların çaresizlikleri gün gelecek son bulacaktır. Roman kahramanlarından Tayyar: “ *Bu millet gerçekten uyanacak. İşte o zaman, Türklüğün gururuna, Türk olmanın şuuruna vardığı an İslâm ahlakını yaşayıp, faziletiyle şereflendiği o an geldiğinde Cılkıyallıoğlu Gökbörüler böyle kahvehane köşelerinde içini çekip gözyaşını akıtarak millet düşmanlarının karşısında çaresizlik içinde kalmayacaklar.* ” (U.s.212) diyerek bu inancını dile getirmiştir.

Cılkıyallıoğlu gibi kahramanlar ülke içerisinde yaşayan ancak bir başka devletin yönetim sistemini savunanlar karşısında şaşkıncıdır. Bu şaşkınlık Cılkıyallıoğlu'nun şu cümlelerine net bir şekilde görülür: “ *Şimdi Ruscular çıkmış. Çinciler çıkmış. İlle devlet kurun derler bize. Biz devletsiz miyiz a soysuzlar deyemedik anında. Bu devlet, bizim devletimiz; toprak bizim toprağımız. Rus'a özenen Rus'tur. Rus'tan da Rus'tur...* ” (U.s.222)

Romanda milliyetçilik, sadece Türk kimliğinin öne çıkarılması şeklinde ifade edilmez. Türk kimliği, İslâm diniyle şereflendirilince gücüne güç katmıştır. Hüsamet'in ve onun

gibilerin ülkeyi bölme adına verdikleri mücadele hem halkın kimliğine hem de inançlarına yöneliktir. Türklük ve Müslümanlık etle tırnak gibidir. Cılkıyallıoğlu: “İki kurşundan biri Müslümanlığımıza sıkıldıysa biri de Türklüğümüze sıkıldı. Etle tırnak bildiler her ikisini. Siz sırf kemikten insan gördünüz mü yaşayan? Yahud etten?...” (U.s.223) diyerek milliyetçiliğin aslında Türk- İslam milliyetçiliği esasına dayandığını ortaya koymuştur.

2.3.3.4. Geleneksel Olandan Uzaklaşma Değişim / Başkalaşma

Romanda değişim, zaman zaman olumlu yönde zaman zaman da olumsuz yönde gerçekleşmektedir. Hüsamettin ve arkadaşları, Türk töresince yaşayan insanların kendi benliklerine dönüp ülkeye karşı başkaldırmaları için uğraş vermişler ve geleneksel yaşam tarzlarını devam ettirenleri gericilikle suçlamışlardır. Hamdi Karakule, bu suçlamalar karşısında: “ Gerici olsaydık, gençlerimiz şehir delikanlıları gibi içki içmez, el bağlayıp diz dövmek gibi ayıp şeyleri yapmaktan kurtulamazdı. Halkımız ne yaptı. Sustu, sadece. Ne demektir bu? Sükût ikrardan geldiğine göre, beğendi demektir... Bu hanımların kasabada kalmaları, yadırganıyor dedin. Yanlış. Kasabamız asla yaban değildir. Sen değil miydin devrimci özümüz var olduğunu söyleyen...” (U.s.152) diyerek, aslında ilerçilik adına bir yığın ahlaksızlığı ortaya koymuştur. Zaten Hüsamettin ve arkadaşlarının amacı bu değişimi gerçekleştirmektir; çünkü değer yargılarından ve geleneksel yaşam tarzlarından, dini inanışlarından uzaklaşanlar daha çabuk kandırılabilirler.

Gençlerin hayata bakışları ve olayları değerlendirilişlerinde de olumsuz bir değişimden söz edilebilir. Yazar-anlatıcı bu değişime: “ Allah rızasına yapılan bir şeyi taşıyiverme, kaldırıp indirme yahut ta alıp getirivermelerin adı 'hamallık' oldu. Kendi sürüsünü güden adama 'çoban' dendi; tarlasını sürene 'ırgat'...” (U.s.148) diyerek dikkat çekmek ister.

Hüsamettin ve örgütün diğer üyelerini memnun eden bu değişim onlar adına olumlu bir değişim olsa da halk arasında tepkiyle karşılandığından olumsuz anlamda bir değişim olarak kabul edilebilir. Ülkücülerin hasım güce karşı verdikleri mücadele ve halkı uyandırma girişimleri neticesinde olumlu sonuçların alınması da olumlu değişim olarak değerlendirilebilir.

Romadaki olumsuz değişimlerden biri de yeni dünya düzenidir. Geleneksel yaşam tarzının değişmesi, insanlar arasındaki çekişmelerin ve bozgunculuğun artması da değişimin en önemli göstergeleridir. Bu yeni hayat tarzı roman kahramanlarından Cılkıyallıoğlu’nu çok üzer. Cılkıyallıoğlu: “ Toplamışlar insanların fikrini, kümese koyup tavuk gibi oturmuşlar

üstüne. Cıvıclere bak hele, cıvıclere bak yavrum. Üç köpek bir olur da kurt ölüsünün bir budunu koparır. İlle alır götürürler az biraz uzağa. Sonra paylaşamazlar da bir güzel dolaşırlar salyaları aka aka. Tut ki memleket kurt ölüsü. Kaç köpek dolaşır etrafında bilemem. Saymakla baş olacak gibi gelmez bana. Lâkin, Lâkin hey yaradanına kurban olduğumun dünyası, ters mi döndü ne? Kurtlar, kurt ölüsünü ite, çakala bırakır mıydı böyle? “ (U.s.165) diyerek dünyanın kötü gidişatından duyduğu üzüntüyü dile getirir.

Yazar Cılkıyallıoğlu , aracılığıyla olumsuz yöndeki değişimlere karşı çıkar ve kişinin aslına bağlı kalması gerektiğini savunur. Kişisel arzulara ve ihtiraslara yenik düşmek kişiye kötülük getirir. *Nice kuş, midesi yüzünden altın kafeste vatan gözler. Nice balık vardır, dönedururken boğazının sesine ağzını oltaya verir, avlanır. Nice namuslu kadın vardır fercinin şomluğuna rezil olur...* (U.s.221)

Kişinin olumsuz değişimler karşısında özüne bağlı kalması ona güç verir. Birçok kişi aslını bağlı kalmadığından Hüsamet'in oyunlarına kanmış ve aslından yani kökünden uzaklaşmıştır. Cılkıyallıoğlu: “ *Meyve aslında ağaçta kök demektir. Tad topraktandır; toprak, mayadır, asıldır. Köksüz ağacı itiverir toprak. Asıl ister! Asıl azmaz denmiştir. Uyuz it kurda özenir. Kurt itleşemez.* ” (U.s.221) diyerek insanın olumsuz değişimler karşısında gücünü aslından, kökünden aldığını ortaya koyar. Bu, aynı zamanda yazarın da roman boyunca savunduğu önemli tezlerden biridir.

2.4. Acı Su Romanı

2.4.1. Romanın Tanıtımı

Yazarın dördüncü romanı olan “Acı Su” 208 sayfadan ibarettir. 1978 yılında yazılan eser, bölümlere ayrılmamıştır. Yazar, Rus baskısı altında sıkıntılar çeken, benliğini korumaya çalışan Kırgızların uğradıkları haksızlıkları anlatır. Romanda dilini, dinini, örf ve âdetlerini yaşatmaya çalışan Kırgızlara, Rusların uygulamaya çalıştıkları asimilasyon tüm gerçekliği ile dikkatlere sunulur. Komünist sistemin Kırgızlara yaşattığı çaresizlik ve bu çaresizliğin kahramanlar üzerindeki acı tesiri, duygusal ifadelerle okuyucuya hissettirilir.

1978 yılında Töre – Devlet Yayınları tarafından ilk baskısı yapılan eserin başka baskısı yapılmamıştır.

2.4.2. Romanın Özeti

Roman, ilk bölümlerinde asıl tezinden uzak bir şekilde bir aşk öyküsüyle başlar. Korgankışlak köyünün hatırı sayılır kişilerinden olan Azam Hoca'nın kızı Elif ile Devletbay'ın oğlu Törehan'ın küçük yaşlarda başlayan ve Leyla ile Mecnun'un aşklarını anımsatan sevdaları dikkatlere sunulur.

Kendi bölgelerinde hiçbir sıkıntı çekmeden yaşayan Kırgızlar, bölgelerinde bulunan farklı etnik kökene ve dine mensup insanlarla da dostça ilişkiler kurmuşlardır. Öyle ki bir Rus olan ve Şamanizm üzerine de araştırmalar yapan Profesör Fyodor'u bile bir Türk'ten farksız görmektedirler. Ne var ki Profesör Fyodor, koyun postundaki bir kurttan farksızdır. Onun amacı Şamanizm'den bahsederek Kırgızları Müslümanlıktan soğutmaktır. Bir Türk gibi yaşayan bu şahsın kötü niyeti romanın sonunda açıklığa kavuşur.

Ruslar, yavaş yavaş köylü üzerinde çeşitli oyunlar oynamaya başlarlar. İlk olarak köylülerin mallarının üçte birini vergi olarak alacaklarını duyururlar. Korgankışlaklılar, bu durumu şaşkınlıkla karşılasalar da aslında yapacakları fazla bir şey de yoktur. Bu dayatma, uygulama bir asimilasyonun ilk aşamasıdır. Asıl üzücü olansa bu kirli oyuna bazı Kırgızların da âlet olmasıdır. Ruslar, kendilerince yeni bir düzen oluşturma arayışına girerler. Sovyetlerden Pavel, Yakov, Murazov, Potapıç, Pavka adında memurlar köye gelir ve bu yeni düzeni kurmaya çalışırlar. Bu şahıslar aslında çok da donanımlı insanlar değillerdir. Kaldı ki çoğu ya hırsız ya da eşkıyadır. Buna rağmen iyi giyinmeye, köylülerle iyi ilişkiler kurmaya özen gösterirler. Bu da Kırgızların sevgilerini ve güvenlerini kazanma adına düzenlenen bir oyundan ibarettir. Bu arada köylülerin yanlarına Rus muhacirler de yerleştirilir. Buradaki amaç da Kırgızların Ruslarla yakınlaşmasını sağlayıp onların asimilasyonu kolaylaştırmaktır.

Pavka, yüksek miktarda para vererek Kırgızların hayvanlarını ellerinden almaya başlar. Rus muhacirlerin pamuk ekebilmeleri içinse köylünün çayırına devlet adına el koyar. Bu arada Potapıç ve Pavka arasına yaşanan bir menfaat kavgası, Rus sivillerin birbirine düşmesine yol açar. Pavka, Potapıç'a karşı üstünlük sağlamak adına Kırgızlara çok iyi davranmaya başlar ne var ki Potapıç her şeyi merkeze anlattığından merkez, köye Orakov adında bir Türk komiseri gönderir. Orakov'un Türk olması köy halkı tarafından sevinçle karşılanır.

Komiser Orakov, yanındaki memurlarla kardeşlik adına, bir işçi sınıfı oluşturmaya yönelik yeni bir hayat projesini gerçekleştirme amacındadır. Hayvancılıkla geçimini sağlamaya alışmış köylüleri, hiç bilmedikleri işlerde çalışmaya zorlar.

Törehan ile Elif, büyük bir düğünle evlenirler. Ruslardan da çok ziyaretçinin bulunduğu bir düğünde bir güreş müsabakası düzenlenir. Bir Rus güreşçi herkesi yener; ancak eski bir savaşçı olan Muhammetishak adlı genç bu müsabakada Rus güreşçiyi yenip onun ölümüne sebep olur. Bu durumdan Devletbay sorumlu tutulur, hapse atılır ve orada ölür. Törehan ve Elif ise Devletbay'ın vasiyeti üzerine Buhara'ya kaçarlar.

Profesör Fyodor'un ölümünden sorumlu tutulan komiser Orakov ve emrindeki askerler ölüm cezasına çarptırılınca Pavka komiser yardımcılığına getirilir ve daha önce yardım ettiği Muhammedishâk'ı tutuklamaya çalışır. Pavka'nın bu göreve atanması beraberinde yeni zulümler getirir. Çok insan öldürülür öyle ki Seyhun, artık kan renginde akmaktadır.

2.4.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.4.3.1. Kayıtsızlığın Siyasal ve Toplumsal Düzlemine İtiraz Açısından Esaret

Esaret, sömürü ve çaresizlik tezleri üzerine oturtulan romanda Kırgızların, kendileri üzerlerinde oynanan oyunları geç fark etmeleri sonucu yaşadıkları acılar ele alınmıştır. Korgankışlak'ta yaşayanlar, kendilerinden biri gibi kabul ettikleri Sovyet memurlarından hiçbir şekilde zarar geleceğini düşünmemişlerdir. Ne var ki onların bu safça yaklaşımları onların sonunu hazırlamıştır. Bir müddet sonra Sovyet yönetiminin kendileri için çizdiği pembe tablonun aslında bir felaket senaryosundan ibaret olduğunun farkına varırlar. Sovyet yönetiminin başlangıçtaki ılımlı yaklaşımı zamanla yerini asimilasyon hareketlerine bırakır. Bu durum, Çin'in Göktürlere uyguladığı politikayı çağırıştırır. Bilgekağan'ın “ *Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle ve yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırmış. Yaklaştırdıktan sonra kötü şeyleri o zaman düşünürmüş. İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş, Bir insan yanılrsa kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok Türk milleti öldün; Türk milleti öleceksin!*”³⁰ şeklindeki feryadını duymayan Kırgızlar, Göktürlere benzer bir son yaşamışlardır. Romanda bir avuç Kırgız'ın özünü korumak ve esaret zincirini kırma adına verdikleri mücadele, ne yazık ki sonuçsuz kalır. Sovyet yönetimi de Çin yöneticiler gibi asıl yüzlerini bir müddet sonra göstermeye başlar. Ellerinden tüm malları alınan Korgankışlak halkı, kendileriyle kaynaştırılmak için getirilen ve muhacir olarak isimlendirilen Ruslarla beraber hazin bir sona doğru sürüklenirler. Roman kahramanlarından

³⁰ Muharrem Ergin, **Orhun Abideleri** (Kültigin Abidesi), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2004, s.5

Nurullah: “ *Ama biz, inanıyoruz ki, Rus düşüncesi Ruslar içindir, Çin düşüncesi Çinler için!. Biz Rusların adına değil, rejimlerine değil; Rus’un da, rejiminin de bizi yok etmek istemesine karşıyız!*.” (A.S.s.31) diyerek aslında sorunun Sovyet idarecilerin asimilasyon politikasından kaynaklandığını ifade eder.

Esaret altındaki Kırgızlar, Müslüman ve Türk dünyasından bekledikleri desteği görememişlerdir. Onların mücadelesi, hem Sovyet yönetimiyle hem de hoşgörü adına Ruslarla iyi geçinmeye çalışan, gerçekte menfaatçi olan Müslüman birtakım kişilerle. Bu yüzden, Korgankışlak’a gezmeye gelen Mir Arablı adlı kişi, Yorgulata adındaki miliyetçi Kırgız genci tarafından sertçe eleştirilir. Yorgulata: “ *Biz öldük öldük dirildik ulan!.Devletbay ölmedi; öldürüldü!.Turcan Hatun Anamızın kemikleri çürüdü!.Benim evim yandı! Azam Hocamız sürgünde öldü!. Törehan yok oldu!. Bir yaşından küçük bebek yok Kırgız kadınının kucagında. Ne namus kaldı, ne Müslümanlık! Ölenlerimizin sayısı belirsiz! ”* (A.S.s.203) diyerek bu sahipsizliğe isyan eder.

Esaret, beraberinde acıyı, çaresizliği ve işkenceyi getirmiştir. Esaret zincirini kırmaya çalışan Korgankışlak halkı, tarifi imkânsız acılar yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bu acıların en büyüğünü ise namuslarını korumak için, kendilerini gözleri dönmüş Sovyet askerlerine teslim etmeyen kadınlar yaşamaktadır. Kırgız kadınlarının ırzına geçen ve ardından onları kurşuna dizen Sovyet askerleri toplu katliamlar da yapmaktadırlar. Yazar- anlatıcı: “ *Açılmayan ve kolaylıkla kırılmayan kapılara pek fazla yüklenilmiyordu. Çayırıkların biçilip kurutulduktan sonra artık yarı yarıya boşalmış ahırlara doldurulan otlar kolayca tutuşuyordu. Bir Kırgız’ın ahırıysa, oturduğu evin alt katıdır mutlaka. Dumanlar adam botu yükselmeye başlayınca, askerler, görevlerini yapmanın gönül rahatlığıyla uzaklaşıyorlardı oradan.*” (A.S.s.206-207) diyerek Sovyet askerlerinin uyguladıkları vahşete dikkat çekmiştir. Bu vahşet karşısında dünya devletlerinin susması, Korgankışlak halkını pek şaşırtmamıştır; ama onları şaşırtan ve onlara derin üzüntüler yaşatan ise Türkiye’nin kayıtsızlığıdır. Türkiye’nin bir şey yapmasa da bir şey yapmaya niyetlenmesi bile onları teselli edecektir. Yazar-anlatıcı: “ *Ahmet Velid, en çok, Türkiye’nin adını anıyor ve Buhara’da bulunduğu sıralarda, umutla bekledikleri dünya milletlerinin yardım vaadlerinin ne zaman gerçekleşeceğini değil, Türkiye’nin ne zaman lafla da olsa, kendilerinden yana olduklarını söyleyeceğini düşünüyordu.*” (A.S.s.206-195) diyerek roman kahramanı Ahmet Velid, nezdinde Kırgız halkının şaşkınlığını, kırgınlığını ifade eder.

2.4.3.2. Bireysel ve Toplumsal Çaresizlik

Romanda zaman zaman bireysel çaresizlikler yaşansa da roman boyunca toplumsal çaresizlik dikkat çeker. Esaret altındaki Korgankışlak halkı, Sovyet yönetiminin dayatmaları karşısında hep çaresizlik yaşar. Çaresizliği sona erdirecek yardım ne yazık ki kimseden gelmez. Bağımsızlık için verilen mücadeleler hep sonuçsuz kalır. Bu çaresizlik karşısında Azam Hoca'ya akıl danışmaya giden köylüler onun esmeyi unutmuş rüzgâra döndüğünü görünce çok şaşırırlar. Bu şaşkınlıklarını ve çaresizliklerini “ *Hakanlı il değiliz ki, malımız onun olsun! Kırk gün savaşa varmış değiliz, varıp da yenilmişliğimiz, boğaz tokluğuna kölesi olmuşluğumuz yoktur ki, yüntü sığıntı olabilelim. Devlet nedir a Hoca? Devlet, baba değil midir ki, koruya çoluğunu çocuğunu? Devlet, ana değil midir ki, çıplağını sara, açlarını doyura? Hay bu baht utanmaz mı, başsız millet olmuşuz hey vaah!* ” (A.S.s.82) şeklindeki ifadelerle dile getirirler.

Sovyet yönetiminin ayırıştırma çabaları sonuç vermiş, Korgankışlak ve onların nezdinde Kırgızlar, yalnızlığa terk edilmiştir. Birlikte hareket etmekten yoksun olan ve teşkilatsız davranan halk, nihayetinde esareti ve çaresizliği yaşar. Roman kahramanlarından Ekbarali, Yantay adlı kahramanla konuşurken “*Rastgeleydi bütün işimiz. Bir şey yapmasının lüzumuna inanan, ortaya çıkıp yürüdü. Tek parmağı kırmak kolay olur. Kırdılar. Beş parmak bir araya gelemedi. Biri kalktığında, ötekiler indi. Hep böyle oldu bu. Halbuki kavga, rastgele bir iş değildir. Birlik ister, düzen ister. Korgankışlak hep sustu. Biz dövüştük, gücümüz kalmadı. Yarın onlar başlasa, kaç kişimiz var ki yardım edebilelim!. Bitti anlıyor musun, her şey bitti. Bundan sonrasını da ancak Allah bilir.*” (A.S.s.74) diyerek yaşadıkları esaretin ve buna bağlı olarak yaşadıkları çaresizliğin toplumsal dayanışmadan uzak olmalarından ve sistemsiz davranmalarından kaynaklandığını vurgular.

Sovyet idarecilerinin keyfi uygulamaları ve işkenceleri sonucunda birçok Kırgız ölür; ancak Kırgızların yapacakları bir şey yoktur. Kendi içlerinde bile birlik sağlayamayan Kırgızlar; zulümler, aşağılanmalar ve ölümler karşısında hep savunmasızdırlar. Yazar-anlatıcının “ *Kırgızlar, cenazelerini bir arabanın üzerine koyarak üstünü örttüler ve ağır ağır yürüdüler. Gene sessiz ve gene çaresiz.*” (A.S.s.714) şeklindeki cümleleri bu çaresizliğin en açık ifadesidir.

2.4.3.3. Geleneğe Sirt Çevirme ve Siyasal Dayatmanın Boyutu

Romadaki değişim, esaret altındaki Korgankışlak halkının eski yaşamlarından uzaklaştırılması şeklinde ortaya çıkar. Bu değişimin temelinde Kırgızlara dayatılmak istenen sosyalist düzen vardır. Bu düzene uymamak için direnen Kırgızlar bir belirsizliğe sürüklenmektedir. Yaşanan bu belirsizlik ve kaos ortamı nedeniyle dost ve düşmanın kim olduğu belli olmamaktadır. Bu duruma daha romanın başlarında Turcan Hatun: “ *Bozuldu Allah’ım, devir bozuldu, maya bozuldu, kan bozuldu! İmân bozuldu, niyet bozuldu!. Dost, düşmana karıştı; düşman dost!* ” (A.S.s.12) diyerek tepki gösterir.

Sosyalist düzen, ilk başlarda halk yanlısı bir çizgide ilerlemektedir. Değişen bu yeni düzenle güya eşitlik sağlanacak, kimsenin kimseden maddi anlamda bir üstünlüğü olmayacaktır. Bunun için Korgankışlak köylülerinin mallarının tespiti gerekmektedir. Bu, aslında Korgankışlaklıların mallarına el koymak için güzel bir kılıftır. Memur Potabiç: “ *Mallarınızın miktarını tespit edeceğiz. Ama bu, herhangi bir vergi için değildir. Sovyetimiz, herhangi bir sebeple zarar edecek vatandaşlarının zararını, en küçük kurusuna kadar karşılamayı görev kabul etmektedir. Zira, sosyalizmde fertler zarar ederse, devlet zarar etmiş sayılır. Ancak, takdir edersiniz ki, yarın birileri çıkabilir ve ben şu kadar zarar ettim, karşılayın diyebilir. Bunun için tesbit edeceğiz durumunuzu. İkincisi de, belli bir miktarın altında bulunan herkesi, normal seviyeye çıkaracağız. Sovyetlerde herkes eşittir çünkü.* ” (A.S.s.55) diyerek yeni düzenden korkulmaması gerektiğini belirtir. Ne var ki halka huzur, eşitlik, güven vaad eden bu yeni düzen, beraberinde sömürüyü de getirmiştir. Ahmet Velid’in “*Yeni vergiler gelmiş. Herkes malının üçte birini bırakacakmış!* ” (A.S.s.10) şeklindeki sözleri, aslında başlayacak olan sömürünün ilk adımlarını ortaya koymaktadır.

Romanda Profesör Fyodor’un, Korgankışlak köylülerini İslamiyet’ten uzaklaştırıp eski dinleri olan Şamanizm’e yöneltmeye çalışması da dikkate değerdir; çünkü ancak bu sayede Kırgızlar, bölünüp parçalanabilir. Türklüklerine ve dinlerine sıkı sıkıya bağlı olan Kırgızlar’a bazı şeyleri dayatmak çok zordur. Bu yüzden onların beyinlerini uyuşturan dinden uzaklaşmaları gerekmektedir. Romanın başından itibaren bir Kırgız dostu olarak görülen aslında sinsi emelleri olan Profesör Fyodor’un yapmak istediği şey Kırgızları dinlerinden, yaşam tarzlarından uzaklaştırmaktır. Bunu başaramasa da kafaları karıştırmada başarılı olmuştur. Öyle ki bazı Kırgızlar: “ *Eğer biz de Kalmuklar, Teleütler ve Şorlar gibi şamalıği terk etmeseydik başımıza bunca belâ gelmezdi.* ” (A.S.s.70) demeye başlamışlardır. Buna rağmen Profesör Fyodor’un gerçek niyetini bilenler de vardır. Ekberali: “ *İyi niyetten doğan fenalıklara belki müsamaha gösterilir ama affı düşünülemez. Bir bakarsın ki bütün kasıtları*

hatadan doğmuş. Bence bir milletin örf ve inançlarını, yaşayışını değiştirmeye kalkanlar o millettendir değilse kasıt içindir hareketleri.” (A.S.s.73) diyerek Kırgızlar üzerinde oynanmak istenen oyunu sezdiğini belli etmektedir.

Azam Hoca, başta olmak üzere geleneksel yaşam tarzlarına, dini inançlarına sıkı sıkıya bağlı olanlar, Rusların dayatmaya çalıştığı yeni düzenin aslında Ruslara uşak ve cariye yetiştirme amacı taşıdığını fark etmişlerdir. Bunun şaşkınlığını yaşayan azam Hoca, Devletbay’a: “ *Köle mi yetiştirecekler Devletbay?. Senin ve benim hem de.. İkimizin tohumlarından Moskof’a köle ha? Benim kızım, Rus’un kölesi olan oğluna nasıl karılık yapacak ki? Senin oğlun, efendim diyeceği bu cibiliyetsizlerin elinden namusunu nasıl koruyacak ki?.Biri uşak, biri cariye öyle mi? Hem de, torunlarımız da hizmet etsin diye haa?.Yok Devletbay, yok karındaşım! İçlerine salsınlar alaflarını. Sevdâlıysalar, yeyip bitirsinler kendi kendilerini. Bu zürriyet kurusun. Kurusun da uşaksız kalsın Moskof oğlu. ” (A.S.s.79) diyerek isyanını ve bu mücadeledeki kararlılığını dile getirir. Ne var ki bu mücadele çok da kolay olmayacaktır; çünkü Rusların ekmeğe çalıştığı nifak tohumları kendini göstermeye başlamış, milliyetini, dinini unutmaya başlayan bazı kendini bilmezler, giderek özüne yabancılaşmaya, milli ve manevi değerlerinden uzaklaşmaya başlamıştır. Kırgızların bu tavrı karşısında Azam Hoca: “ *Cenâbı Allah, bizleri kavim kavim yarattığını söyledi. Unuttunuz. Komşusu açken, tok yatan bizden değildir, dendi; unuttunuz. Nisâ suresinde, muhakkak ki kâfirler, sizin açık düşmanınızdır, denildi; unuttunuz.Emânetleri ehline veriniz, dedi; unuttunuz.. Allah yolunda topluca savaşa çıkın, dendiği zaman, yere çakılıp kaldınız; eğer, topluca savaşa çıkmazsanız, Allah size acı bir şekilde azâb eder ve yerinize sizden başka bir topluluk getirir, dendi Kur’ân’ı Kerim’i de; unuttunuz. Her unuttuğunuz şey, size belâ getiriyor. ” (A.S.s.82) diyerek bu kayıtsızlığın devam etmesi halinde daha büyük felaketlerle karşılaşılacağını vurgulamıştır.**

Ortada bir değişim ve özüne yabancılaşma vardır; ama çok sistemli yürütülen bir politikayla yürütülen bu değişim, beraberinde ölümler getirirse de yadırganmaz olmuştur. Yazar-anlatıcı, tüm yaşananları aslında şu cümlelerle çok güzel özetlemektedir: “ *Korgankışlak’ın dünü, yama tutmayan bir acaip çarşafı; ne örtmeye yarıyordu, ne sarmaya.. Emirler, Hanlar vardı, ilkin. Derken, Ceditiler, Kadimiler çıktı. İşe Rus karıştı. Bolşevikçilik dendi, bir ara.. Eşitlik lâfları edildiği duyular oldu. Korbaşılar türedi, ötelerde. Kimi iyi dedi, kimi kötü.. Musibet bilinemeyince, bulaşmamak yeğdir, denilip herkes işine gücüne bakar oldu. Ölümler kanıksandı. İngiliz gâvuru geliyormuş sözlerinin arkasından, Ruslar yardıma geldi. Bir daha da gitmediler. Sonra, Sovyetçilik başladı. Hepsi bu işte! ” (A.S.s.83)*

Yaşanan esaretten sonra artık çok şey değişmiştir. Tabiat bile eski tabiat değildir, sanki canlılığını ve tazeliğini yitirmeye başlamıştır. Tabiatla insanlar adeta bütünleşmişken yaşanan olumsuz değişimden ve tutsaklıktan sonra tabiat da suskunluğa bürünmüştür. Yazar- anlatıcı: “ *Dağlar, sese cevap verirdi. Sağır değildi yâni. Lâkin dağlara ses verecek kaval mı kalmıştı? Kekik kokuları dört bir yana dağılırken, koyun melemeleri duyulurdu. Eteklerinden kısraklar geçerdi delişişek. Üstünde civan oğlanlar. Kızlar, oğlanlara el ederdi, çok eskilerde. Sevgi, gönülden gönüle bir pınar ayağı gibi akardı.*” (A.S.s.207) diyerek yaşananların nelere mal olduğunu gözler önüne sermiştir.

2.4.3.4. Esaretin Gölgesindeki Duygusallık Açısından Aşk

Romanın Törehan ile Elif’in birbirlerine olan aşklarını ifade eden “ *Yıllardır sevdâlıydılar. Azam Hoca’nın önünde, dirseklerini rahleye dayayıp Kur’an’a başladıkları ilk günden beri, biri gül, diğeri diken olup bir tek dalda büyüye gelmişlerdi. Gönüllerine düşen o görünmez korun adını aşk koyduklarında, yüz yüze gelmeden birbirlerini görmüş, konuşmadan anlayabilmişlerdi. Tâ ki, geçen yılın hıdrellezinde, sözlüler, nişanlılar gizli gizli ağaçlıklarda buluşur, Seyhun’a taş fırlatıp Yesi’li Hazreti Sultan’a rahmet dileyerek adına hatim indireceklerini fısıldayıp murat dilerken, Törehan, bir hoş olup her bir şeyi söyleyiverdi. Elif’e.*” (A.S.s.5) şeklindeki ifadelerle başlaması, okuyucuya aşk romanı izlenimi verse de romanda aşkın asıl tez olmadığı romanın ilerleyen sayfalarında anlaşılıyor. Törehan ile Elif’in Kur’an kursunda başlayan aşklarının mutlu neticelenmesi için tarafların birçok sıkıntıya katlanması gerekmektedir. Yazar- anlatıcı: “ *Bir keresinde biz demişti Elif, biz, giydikleri Temmuz ayının güneşi, içtikleri âlemi yakan yalım olan Leylâ ile Mecnun gibiyiz.. Sonumuz benzemez inşâallah!*” (A.S.s.5) diyerek ileride yaşanacak sıkıntıların da işaretini vermektedir.

Sovyet, baskısının henüz hissedilmediği bir dönemde alevlenen bu aşk, Sovyet esaretinin başlamasıyla sıkıntılı bir döneme girer. Ancak Törehan ile Elif arasındaki tek engel baskıcı Sovyet idaresi değildir. Azam Hoca da kızının Törehan ile evlenmesine karşıdır. Milli bilinçten giderek uzaklaşan Kırgızların, esareti giderek kanıksaması Azam Hoca’yı tedirgin etmektedir. Gelecek kuşağın da Rus esaretini yaşamasından korkan Azam Hoca, kızını istemeye gelen Devletbay’a: “ *Köle mi yetiştirecekler Devletbay?. Senin ve benim hem de..ikimizin tohumlarından Moskof a köle ha?. Benim kızım, Rusun kölesi olan oğluna nasıl karılık yapacak ki? Senin oğlun, efendim diyeceği bu cibilliyetsizlerin elinden namusunu nasıl koruyacak ki? Biri uşak, biri cariye öyle mi? İçine salsınlar alaflarını. Sevdâlıysalar, yeyip*

bitirsinler kendi kendilerini... Bu zürriyet kurusun... Kurusun da uşaksız kalsın Moskofoğlu.." (A.S.s.79) diyerek, endişesini ve esaret karşısındaki çaresizliğini dile getirir.

Esaret altında yaşanan bu aşk, mutlu sonla noktalanacakken düğünde çıkan olaydan (düğündeki bir güreş müsabakasında bir Rus'un öldürülmesi) dolayı taraflar tekrar ayrılmak zorunda kalır. Bu olaydan sorumlu tutulan Devletbay hapiste ölür ve onun vasiyeti olarak Azam Hoca, Törehan ile Elif'in nikâhlarını gizlice kıyarak onların Buhara'ya kaçmalarına yardımcı olur.

Romadaki bir diğer aşk da Sovyet memur Pavel'in eski karısı Adelayda ile Ahmet Velid arasında yaşanan aşktır. Esaret zincirini kırma adına büyük mücadeleler veren Ahmet Velid, Adelayda'yı sevse de bu sevginin doğruluğundan şüphe etmektedir. Adelayda'nın Rus olması bu aşkın önündeki en büyük engellerdendir. Adelayda'nın Ahmet Velid'i sevdiğini söylemsi karşısında Ahmet Velid, bir yapma bebeği tutar gibi soğuk ve uzak bir tavır takınır. Gözleri yaşaran Adelayda'nın "*Rusum öyle ya!*" (A.S.s.199) demesi bu aşkın önündeki engelin ne olduğunu bildiğini gösterir.

Ahmet Velid'in soğuk tavırlarından bunalan Adelayda ona Türk padişahlarının yabancı kadınlarla evlenmesini anımsatır. Bu savunma karşısında şaşırان Ahmet Velid içinden: "*Öyle ya, bir Kösem Sultan'ı duymayan mı kalmıştı. Ve ötekileri... Rus, Bulgar, Rum...*" (A.S.s.200) diyerek soyunun sürdüregeldiği hatalardan birini işleyerek Adelayda'ya daha fazla karşı koyamaz ve onunla beraber olur.

2.4.3.5. Tutunma Alanlarının Tahrip Edilmesi ve Din

Milli değerlerine çok bağlı olan Türkler, İslamiyet'le şereflendirildiklerinde manevi anlamda da çok güçlü olmuşlardır. Bu maneviyat Türklerin geleneksel yaşamlarına sıkı sıkıya bağlı olmalarında önemli bir etkidir. Onları bir arada tutan ve güçlü kılan dinî ve millî değerlerine olan bağlılıklarıdır. Bu bağlılık, beraberinde Türk-İslam ülküsünü getirmiştir. Bu ülküden uzaklaşan Türk toplulukları ise benliğini yitirmiş ve başkalarının uşağı olmaktan kurtulamamıştır. Sosyalist düzen içerisinde benliğini korumaya çalışan Kırgızlar, bu uğurda şehit olmayı kutsal bir görev saymışlardır. Roman kahramanlarından Nurullah Bek: "*Bolşevizm'e karşı savaşırken, biz, gücümüzü Türklüğümüz kadar dinimizden de alıyoruz. Şehitliği şerefle temsil edenlerimize bu şerefi dinimiz vermektedir.*" (A.S.s.29) diyerek benliğini koruma adına verilen mücadelede Türk ve Müslüman kimliğinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Romanda geleneksel yaşam tarzından uzaklaşarak Türklüğünü ne Müslümanlığını unutanlar kınanır. Kur'an'ın emirlerini yerine getirmeyenlerin azap göreceği vurgulanır. Roman kahramanlarından olan ve Türk-İslam ülküsünü benimseyen Nurullah: “ *Cenâbı Allah, bizleri kavim kavim yarattığını söyledi. Unuttunuz. Komşusu açken, tok yatan bizden değildir, dendi; unuttunuz. Nisâ suresinde, muhakkak ki kâfirler, sizin açık düşmanınızdır, denildi; unuttunuz. Emânetleri ehline veriniz, dedi; unuttunuz.. Allah yolunda topluca savaşa çıkın, dendiği zaman, yere çakılıp kaldınız; eğer, topluca savaşa çıkmazsanız, Allah size acı bir şekilde azâb eder ve yerinize sizden başka bir topluluk getirir, dendi Kur'ân'ı Kerim'de; unuttunuz. Her unuttuğunuz şey, size belâ getiriyor. “ (A.S.s.82) diyerek kurtuluşun Kur'an'da olduğunu, Sosyalist düzen içerisinde dininden gittikçe uzaklaşanların belalardan kendilerini kurtaramayacaklarını vurgular.*

Türk-İslam yaşam tarzını benimseyen Türkler, Sovyet zulmüne karşı tek yürek olmuşlardır. Bu yaşam tarzı, onları bağımsızlık adına verdikleri savaşta güçlü kılmıştır. Rusların Kırgız, Tatar, Türkmen... diye bölmeye ve böylece Türk kimliğinden uzaklaştırmaya çalıştığı Türk topluluklarını dinleri(İslamiyet) ayakta tutmuştur. Rusların bu ayrıştırma, parçalama ve yok etme uğraşlarında İslamiyet, önemli engel olmuştur. Roman kahramanlarından Ahmet Velid'in “ *İslâmiyet bizim ruhumuzdur. Onsu, hiçbir şey yapamayız. Eğer, her şeye rağmen hâlâ mücadele edebiliyorsak, dinimize borçluyuz bunu. Rusların milliyetimizden çok dinimize yüklenmelerinin sebebi bu.. Bütün Türkler, Müslümandır çünkü. Kırgız, Türkmen, Uygur, Kazar, Kürt, Tatar diye bölünmüşüz ama, mezhepçiliğimiz, esasta birbirimizden ayırmamış bizi..Kırgız'ım demek, Rusların mükâfat vermelerine yeter sebep; ama Türküm demek, ölümü hak etmektir Buhara'da.. Onun için, Türklüğümüz bedenimizse, Müslümanlığımız da ruhumuzdur...*” (A.S.s.85) şeklindeki sözleri Türklerin benliklerini korumalarında dinlerinin ne derce önemli olduğunu ortaya koyar.

Türklerin İslamiyet'e olan bağlılıklarını bilen ve Türkleri asimile etmenin yolunun onları İslamiyet'ten uzaklaştırmak olduğunu düşünen Ruslar, Profesör Fyodor, önderliğinde onları eski dinlerine (Şamanizm) çevirmeye çalışırlar. Ne var ki Türklüğü bedenleri, İslamiyet'i ruhları kabul eden Türkler, bu sinsî oyuna kanmamışlardır.

2.5. Gurbet Ölümleri Romanı

2.5.1. Romanın Tanıtımı

Artık “gurbetçi yazar” olarak nitelendirilebilecek Hasan Kayıhan’ın beşinci romanı olan Gurbet Ölümleri 1982 yılında kaleme alınmıştır. 26 bölüme ayrılan eser 203 sayfadan ibarettir.

Roman, toplumsal bir yaraya parmak basmaktadır. Yazar, geçim sıkıntısı yüzünden evinden, ailesinden, memleketinden ayrılıp yurtdışında çalışmaya giden insanların yaşadığı kimlik bunalımına dikkat çekmek ister. Eserde başkahraman Sefa adında bir gençtir. Sefa, vatan hasretiyle yanarken vatandan uzakta olmanın, kendi dilini konuşamamanın da etkisiyle bir çıkmaza düşer. Roman, Sefa nezdinde aynı bunalımı yaşayan binlerce insanın durumuna dikkat çeker.

Romanın ilk baskısı 1982 yılında Uzak Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Hasan Kayıhan, bu romanıyla 1983 yılında *Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Romancısı Ödülü*’nü almıştır. Romanın, 2006 yılında Elips Kitap tarafından tekrar baskısı yapılmıştır.

Aynı isimle sinemaya da uyarlanan roman, vatanını vatansız yaşayanların acılarını gözler önüne sermesi bakımından çok önemli bir yere sahiptir.

2.5.2. Romanın Özeti

Romanda, Ankara’nın Haymana kazasından Sefa adlı bir gencin Almanya’ya çalışmaya gidip oradaki yaşam tarzına zor da olsa alışıp buna rağmen kendi benliğinden günden güne uzaklaşması anlatılıyor. Bir Türk, Osmanlının bir torunu olarak oraya giden Sefa, Almanya’daki hızlı yaşama birden alışamaz, eşini, annesini, memleketini çok özler. İçinde nice fırtınalar kopar da bunu kimselere söyleyemez; ancak beraber kaldığı Faslı arkadaşı Necib, onu bu sıkıntılardan uzaklaştırmak için hareketli bir yaşama girmeye zorlar. Sefa, istemeye istemeye de olsa bu yeni bir yaşam tarzına ayak uydurmaya çalışır; ne var ki bir müddet sonra içinden çıkamadığı bir bataklığa saplanarak memleketi, memlekette bıraktıklarını unutmaya başlar. Aslında bu çok da kolay olmamıştır; çünkü kim olduğunu, buraya neden geldiğini, dilini, milliyetini sorguladığı çok olmuştur.

Bu hareketli yaşam tarzına bir iş için gittiği Türk konsolosluğunda tanıştığı Sevim adlı bir kızın da dahil olması Sefa’nın kendi Anadolulu çizgisinden uzaklaşmasında çok etkili

olmuştur. Sevim, oradaki devrimci gençlerin elebaşıdır. Türk konsolosluğuna gelen işçilerle arkadaşlık kurarak onları kendi görüşü çevresinde bilinçlendirmeye çalışır.

Sefa, Almanya’da öğrenci olan ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bulunan Ayşe adlı bir Türk kızı ile tanışır. Bir müddet sonra Sefa’nın bir Türk gibi yaşamadığını, inançlarına, örf ve adetlerine bağlılığını yitirdiğini öğrenir. Üstelik Sefa’ya memleketten bir yığın mektup gelmiştir ve hasret kokan bu mektupların Sefa’ya ulaşması gerekmektedir. Ayşe, idealist bir Türk kızı olarak Sefa’nın bu hızlı yaşam tarzından sıyrılıp özüne dönmesi için uğraş verir, hayata kendisiyle aynı pencereden bakan arkadaşı Mehmet’i de yanına alarak Sefa’nın izini sürmeye başlar. Bu arada bir trafik kazası geçiren Sefa bu kazada bir kolunu kaybeder ve psikolojisi iyice bozulur. Hastanede tanıştığı Monika adlı hastabakıcıya kendisinin Afrikalı olduğunu ve dedelerinin köle olduğunu söyleyerek onunla gönül ilişkisi kurmaya çalışır. Monika, bir müddet sonra Sefa’nın kötü niyetinin farkına varır ve ondan uzaklaşır. Ayşe ve Mehmet’in Sefa’ya ulaşmaları mümkün olmaz. Benliklerini yitirmemiş bu iki genç birbirlerine âşık olduklarının farkına varırlar ve evlenmeye karar veririler.

Romanın sonunda Sefa, kendini Ren nehrinin ürkütücülüğüne, acımasızlığına bırakarak hayatına son verir. Böylece binlerce Sefa’dan biri de güzel hayallerle geldiği bu gurbet diyarında özlemlerini yüreğine gömerek Ren ile kucaklaşır.

2.5.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.5.3.1. Gurbet: Kendine Yabancılaşan Bireyin Tükeniş Alanı

Romanın ana temasını ve yazarın vermek istediği mesajın özünü gurbet oluşturur. Yazar, maddi yetersizlikler yüzünden vatanından ayrı yaşamak durumunda olan insanların katlandıkları sıkıntılara, çektikleri eziyete ve yaşadıkları kimlik bunalımına dikkat çekmek ister. Gurbet, romanda Almanya’da çalışan Türkler için kimi zaman kimliğinden kopmama adına verilen bir mücadeleyi, kimi zaman vatan sıcaklığına duyulan özlemi, kimi zaman da insanları yutan bir girdabı çağırıştırır. Kimileri gurbetin tüm sıkıntılarına rağmen benliğini muhafaza ederken kimileri bu gurbet girdabında kendini kaybeder. Ankara’nın Haymana kasabasından Almanya’ya çalışmaya gelen Sefa da gurbet girdabına kendini kaptıranlardandır. Farklı bir kültürle karşılaşan Sefa, gurbette hep memleket sıcaklığını özler. Memleketini, annesini, eşini ve tüm sevdiklerini her gece söylediği türkülerde arar. Başlangıçta Almanya’nın hareketli yaşamına alışamaz ve memleketin havasını, suyunu, taşını, toprağını özler. Gurbet akşamlarında memleket huzuru ve sükûnu arar, “*memleket*

akşamlarının büyüülü sessizliğini hiçbir yerde bulamayacaktır oysa. Arada bir böcek ötecek, ötelerde kurbağalar vaklayacak, daha ötelerde bir köpek havlayacak; belki bir an bir yerlerden bir yanık türkü çağrılacak, sonra her yer o sihirli gark olacak! Ne hayal! “ (G.Ö.s.7)

Yazar, Sefa'yı, bir tükenişin, yok oluşun göstergesi olarak sunar. Sefa, anavatanda gurbetçi olarak nitelendirilen ve Alman ve Türk kimliği arasında bocalayan binlerce Türk'ten sadece biridir. Gurbet akşamları, Sefa'nın içinde burukluğa, gözlerinde boncuk boncuk yaşlara dönüşür. Oysaki *dayan, alışırsın .diyorlardı, dayanıp alışan memleketliler. Alışamadı Sefa, “Türk ağlıyor.” dedirtmemek için sık sık tuvaletlere kapandı. Duvarlara yaslanıp gözyaşları döktü. Mektuplar yazdı, allı karalı. Maniler, türküler yaktı; gökte uçan allı turnaya, yerde sürünen sümüklü böceğe... Memleketin her şeyi güzeldi, her şeyi hoştu; dikeni mert, sineği dost, fakirliği ihtişam idi! Vatan iki hece beş harf değildi; vatan her şeydi. Hayattı, sevdandı, candı, ömürdü, cihandı. Hasılı vatan, vatandı işte! Lakin düşünebilse... Biraksalar; her nefeste baştan başa koca bir diyarı kucaklayabilse, dudaklarını taşına, toprağına sürebilse, alevlerle dokunmuş bir türküyle gurbet kuşunun kanadını dağılayabilse! Nerede!... (G.Ö. s.8)*

Romanda gurbetin soğukluğunu ve acımasızlığını ortaya koyan unsurlardan biri de Ren nehridir. Sefa, Ren'in soğuk yüzünde Çoruh'un sıcaklığını aramaktadır. Ren'de gurbetin soğukluğu, acımasızlığı varken Çoruh'ta silanın sıcaklığı, şefkati vardır. Memleketin tüm güzelliği adeta Çoruh'ta toplanmıştır. Sefa, Ren nehrine bakarken yalnızlığını, çaresizliğini ve gurbetin acımasızlığını bir kez daha anlamıştır. Yazar, Sefa'nın içinde bulunduğu bu duygu halini “ *Can Çoruh! Birdenbire binlerce yıldız üşüştü beynine; pırıl pırıl, cıvıltılı, sımsıcak. Sonra devrile köpüre akan sular! Bir yürek kadar canlı, capcanlı dalgalar... Ardından gönül çelen türküler... Ve memleket; ana, yar dost...Yumuşak, ıslak bir hıçkırık... Hasreti itelemeye çalışan baht yolcusu yürek nasıl çarpmasın? Nasıl dile gelmesin gönül? Orada kara ufkun ötelerinde dağ menevşeleri, çayır sümbülleri, göl naneleri seyrim seyrimdi. İnceden esen bir yel, irakta öten bir kuş, açılmış kollara seğirten bir çocuk...Yağmurları tanıdık, soğukları bildik, rüzgarı belli sevda diyarı! Tren düdükları yamaçlarda yankılandıkça, akça kavak iki yana toplu çarpan yürekler...Çobanı kaval çalsa koyunu kulak tutar; köpeği havlasa kurdu ulur; yüreğin bulansa sevgi sunulur.*

-Ah memleket!

Abdestte sakalını sıvazlayan kocamışın gönül huzuruna hırsızlama bir hasretle sokulan hayal kuşu kanat açmış gidiyordu. Gözüyle, kulağıyla, ruhuyla uzaklardaydı. İnce, ipince, narin bir minareyi yol edinmiş; kah yıldızlara tırmanıyor, kah Çoruh'un berrak

sularına dalıyordu. Ve dilinde, ana sütünden bellediği temiz, tertemiz heceler! Karagözlü, hilal kaşlı, turna şahnişli dilberlerin, ay yüzlü çocukların, nur gülüşlü kocaların dilinceydi dudaklarının kıpırtısı. Ve türküydü her şey; her şey türküdeydi:

Allı turnam bizim ele varırsan..." (G.Ö.s.12) şeklinde tasvir eder.

Ren, köpüksüz, dertsiz ve eyvallahsız akmaktadır. Söylenen türkülere, yakılan ağıtlara yabancı olan Ren, sanki bu insanların garipliklerini, çaresizliklerini yüzlerine haykırmaktadır. Ne bir parça umut ne bir dirhem sevgi barındırır. Onda Sakarya'nın, Fırat'ın, Kızılırmak'ın merhametini, sıcaklığını, koruyuculuğunu arayanlar hep yanılmışlardır. Çünkü "*Ren, ne çilelerini bölüşecek Sakarya idi ne utancından parça parça olacak Kızılırmak ne de Allah'a uzanan Fırat'tı. Ren şekilsizdi, civıktı, civıktı, yumuşaktı. Nicelerinin, nice nicelerinin kara gözleri kapanmıştı bu sulara. Gariplerin, terk edilmişlerin, özünden koparılmışların mezarıydı Ren.*" (G.Ö.s.153)

Gurbetçi adı verilen bu insanlar aslında kaderlerine terk edilmişlerdir. Anavatandakilerin kayıtsızlıkları ve Almanların aşağılamaları onları bir çıkmaza sürüklemektedir. İşte bu yüzden burada yaşamak, çalışmak zorunda kalanların birbirlerine sıkı sıkıya sarılmaları, kendi benliklerini yitirmemeleri, milli ve manevi değerlerini muhafaza etmeleri gerekmektedir. Ne yazık ki bazıları bu çarkın dişlileri arasına sıkışıp yok olurken bazıları da var olmak ve değerlerini korumak için direnmektedir. Anadolu'nun bağrından kopup gelen Sefa, çok acıdır ki bu çarkın dişlilerine çoktan kendini kaptırmıştır. Yalnız çok direnmiş, çok sorgulamıştır. Romanın bir bölümünde bir anıt üzerindeki " Vatanları için öldüler!" ibaresini görünce çok şaşırır; çünkü vatan için can vermek sadece Türklere aitti. Oysa Almanlar bırak vatan için, kendileri için bile can vermezlerdi. Yazar Sefa'nın şaşkınlığını "*Garip nereden bilsindi ki hayata egoist bir sevgiyle sımsıkı yapışmış bu insanlar, eşsiz bir Almanya ülkesiyle dünyayı ateşe vermişlerdi.*" (G.Ö.s.96) cümleleriyle okuyucuya hissettirir.

Anavatan'ın ilgisizliğine Almanların aşağılayıcı tavırları da eklenince gurbette yaşam iyice zorlaşır. Bir zaman saygının ve kudretin ifadesi olanlar, Müslüman Türk kimliğiyle yaşayanlar, artık horlanmakta, dışlanmakta kendi kaderlerine terk edilmektedirler. Oysa bir Alman gibi yaşamaya, kendi dilini, dinini, milliyetini, yaşam tarzını bir kenara bırakmaya zorlanan bu insanlar, bu gurbet diyarına bir davetle (Çok kazanmak ve güzel yaşamak istiyorsanız Almanya'ya buyurun.) gelmişlerdi. İnsanların(Türklerin) geçmişlerini yok sayan, onların inançlarına tahammül edemeyen bir zihniyet, burada yaşayan kimilerini Ren'in soğuk sularıyla kucaklaşmaya mahkûm etmiştir. Bu sebeple roman kahramanlarından Ayşe, kendisi için, geçmişi için, Sefa için, Sefalar için, Sefa'ların mahvına sebep olanlar için hüngür hüngür

ağlar. Gurbetteki yalnızlığı, çaresizliği ve acımasızlığı Ayşe'ler, Sefa'lar Mehmet'ler derinden hisseder. Buna ülkesinin(Türkiye) ilgisizliği de eklenince hissedilen acı iyice artar. Bu kayıtsızlık ve bu kayıtsızlık karşısında Mehmet'in sitemi romanda şöyle dile getiriliyor: “*Türlü milletler vardı şurada. Birbirleriyle haşır neşirdiler. Sıcaktılar, dosttular. Devletleri yanı başlarındaydı. Hastasına derman koşturuyordu, hasretlisine çare.*

-Bir biz, diyordu Mehmet, bir biz! Okyanusun ortasında yalnız kalmış adacıklar gibiyiz.” (G.Ö.s.156)

2.5.3.2. Bireyin İçsel Yalnızlığının Beslenme Kaynağı Olarak Özlem

Romandaki özlemin özünü memleket özlemi oluşturur. Çalışmak için memleketinden kilometrelerce uzağa (Almanya'ya) giden Sefa, bu yeni ortama alışmakta çok zorlanır. Memleketinin, havasını, suyunu, insanlarını özler. Sefa için memleket demek, huzur demektir. O, aslında memleket özlemi çektiği dönemlerde memleketteki iç huzurunu da özlemektedir; çünkü gurbetin yüzü soğuktur ve gurbet onu sıcak karşılamamıştır. Yazar, Sefa'nın memleket özlemini “*-Ah memleket! Abdestte sakalını sıvazlayan kocamışın gönül huzuruna hırsızlama bir hasretle sokulan hayal kuşu kanat açmış gidiyordu. Gözüyle, kulağıyla, ruhuyla uzaklardaydı. İnce, ipince, narin bir minareyi yol edinmiş; kah yıldızlara tırmanıyor, kah Çoruh'un berrak sularına dalıyordu. Ve dilinde, ana sütünden bellediği temiz, tertemiz heceler! Karagözlü, hilal kaşlı, turna şahnişli dilberlerin, ay yüzü çocukların, nur gülüşlü kocaların dilinceydi dudaklarının kıpırtısı. Ve türküydü her şey; her şey türküdeydi...*” (G.Ö. s.12) şeklinde adeta şiirleştirir.

Sefa, memlekete duyduğu özlemlerle Almanya'ya alışmakta güçlük çeker ve sanki alışmamak için direnir. Memleket onun zihninde, ruhunda derin tesirler bırakmıştır. Sefa'nın bu tesirlerden kurtulması kolay olmayacaktır; çünkü *Memleketin her şeyi güzeldi, her şeyi hoştu; dikenini mert, sineği dost, fakirliği ihtişam idi! Vatan iki hece beş harf değildi; vatan her şeydi.*³¹

Sefa'nın eşi (Kezban Gelin) ve anası (Balım Ana) Sefa'nın yokluğunda özlem ateşiyle yanıp tutuşur. Kezban Gelin, hasretini yüreğine gömer, hasret gözlerinde inci tanelerine dönüşür. Balım Ana, gurbet diye Yemen elini bellemiştir. Yemen'e giden dönmez; ama Sefa çabucak dönecektir; çünkü “*Etme anam, demişti Sefa. Etme güzel anam! Aha işte sabah güneşi doğuyor. Günler tez geçer. Askerden gelişim gibi bakarsın yarın öbür gün, gün*

³¹Hasan Kayıhan, **Gurbet Ölümleri**, Elips Yayınları. Ankara 2006, s.8

batarken çıkagelirim. Sofraya oturuveririm bir bakarsın.” (G.Ö.s.41) Kezban Gelin, Sefa'nın bu sözlerini senet kabul etmiştir. Ortalık kararınca kadar pencereye gider gelir ve Sefa'nın çat kapı dönüşünü gözyaşı içinde bekler.

Sefa, anasına, karısına, memleketine kavuşmak için nice hayaller kurar. Yazar, Sefa'nın içinden geçenleri *“Ona öyle bir yer lazımdır ki dilediğinde sular akmayı, rüzgâr esmeyi unutmaları ve o bütün varlığı ile kendini kavuşma anının heyecanına bürümelidir. Bismillah ile çıkacağı yollar tükenecek; vatan topraklarında bin bir şükür ile ilerleyecek; tepeyi şöyle aşiverince karşısında bacalarından dumanlar tüten sevgili köyü kollarını açabilecek...” (G.Ö.s.6) şeklindeki ifadelerle okurun hissetmesini ister.*

Romanda Osmanlıya ve Osmanlının dünyaya getirdiği nizama duyulan özlem de dikkat çekicidir. Osmanlı beklenendir, yitik bir sevdadır ve tatlı bir hayaldir. Osmanlı belki de bir zamanların kanatlanmış kuşudur, özlemdir, dertlilere ilaç, susuzlara sudur. Yardım dilenen ve hiçbir yardım çağrısına kayıtsız kalmayandır. Belki de geri gelmeyecek olan şey, Osmanlının yaşam tarzı, dünyaya nizam veren adalet anlayışıdır.

Romanın bir bölümünde Sefa'nın Faslı arkadaşı Necib de çocukluğundan beri Osmanlıyı beklemekte, Osmanlıyı özlemektedir. Yazar, bu bekleyişi *“Düşünüyordu. Çoğu şeyi hayal meyal hatırladığı çocukluğunu, dedesinin nemli gözlerini, uzun süngülü Fransız jandarmalarını ve o ak sakallı ihtiyarın Osmanlı, ah Osmanlı... deyişini düşünüyordu. Necib, Osmanlı'yı tanıyamıyordu. Kâh masal gibi, kâh imdat dilenen bir ermiş gibi adı sık sık anıldığı günlerde, Osmanlı, bazen yakıp kül eden bir şimşek, bazen çöl sıcağına uçsuz bucaksız bir gölgelik olarak canlanırdı gözlerinin önünde. Biri hastalansa, ağlasa, haksızlığa uğrasa, Fransız jandarmaları tarafından sürüklenip götürülse hemen o anda Osmanlı'yı kanatlı bir kuş gibi çıkıp geliverir sanırdı. Başını kaldırır, gökyüzünü gözlerdi. Lakin gelmezdi Osmanlı. Yıllarca hep beklemişti. Sonunda çocukluktan sıyrılıp delikanlılığa adım attığı günlerde vazgeçmişti Osmanlı'yı beklemekten. Çünkü gelmiyordu işte. Gelmeyecekti de. Kasabaya gittiği günlerde Kurşunlu Camii'yi, Doksan Kurnalı Hamam'ı, şifahane'yi Eski Mezarlık'ı dolaşır; Osmanlıyı beklemekten vazgeçtiği için utanır, belki bin birinci kere dedesine sorardı:*

-Osmanlı gelecek mi dede? ” (G.Ö.s.19) biçimindeki duygusal ifadelerle anlatır.

2.5.3.3. Kültürel Yozlaşmanın Merkezindeki Ben

Değişimlerin genelde menfi yönde olduğu romanda, yabancı bir diyarda yaşamaya ve para kazanmaya mecbur olanların, vatan hasretleri, dillerini, dinlerini yaşatma adına mücadele vermeleri duygusal ifadelerle okura sunulur. Değişime ve benliğinden uzaklaşma, bir Alman gibi yaşama bu insanların en büyük korkusunu oluşturur. Bu süreçte kimileri tüm sıkıntılara rağmen örf ve âdetlerine bağlı kalarak yaşamını devam ettirirken kimileri de bu yabancı diyardaki hızlı yaşamın akışına kendini kaptırır ve benliğini yitirir. Sefa, bu hızlı yaşama ayak uydurmamak için dirense de bir müddet sonra yalnız kaldığını görür ve farklı ortamlara girme gereği hisseder. Sefa'nın Faslı arkadaşı Necib de farklı kültüre uyum sağlamakta zorlanan Sefa'yı yeni ortamlara girmeye zorlar.

Sefa'nın bir iş için gittiği Türk konsoloslüğünde Sevim adlı bir Türk kızıyla tanışması Sefa için bir dönüm noktası olur. Sevim, Türkiye'den okumak için gelmiş, kendi değerlerinden uzaklaşmış yönlendirici özelliğe sahip bir kahramandır. Üniversitedeki Türk gençlerinin Devrimci görüşte başını çeken ve o gençler tarafından çok değer verilen biridir. Bütün bunların yanında Sevim; yozlaşmış, menfaatçi, ve gayri ahlakî davranışlar sergileyen bir tip olarak dikkati çeker. Bir müddet sonra Sevim'in evine yerleşen Sefa, giderek baş döndürücü bir değişimin içine girer. Artık eski Sefa'dan eser kalmamıştır.

Sefa'ya kefil olan Necib de Sefa'nın kirasını ödemektedir. Necib, karısını, anasını düşünmeyen adamın kendisine olan borcu ödemeyeceğinden emindir. Bunu, idealize edilmiş bir tip olan ve orada üniversite eğitimi gören Ayşe'ye de söyler. Ayşe, bir Osmanlı paşasının hayat verdiği milletin bir ferdinin bu duruma düşmesine çok içerler. Sevim ve Sevim gibileri anlayabilirdi; çünkü onların yetişme tarzları çok farklıydı. Oysa Sefa böyle miydi? Anadolu'nun hür ve temiz havasında, ninnilerle, masallarla, ilahilerle büyümüş biri nasıl olur da anasını, karısını unuttur, kendi benliğinden, Türklüğünden bu kadar uzaklaşabilir? Sefa'ya memleketten gönderilmiş; fakat Sefa'ya ulaşmamış mektupları Necib'den alan Ayşe, mektuplardan birini okur ve kahrolur. Mektupta Anadolu insanının hasreti, yangını, temizliği vardır. Üstelik bu mektup Ayşe'nin bir solukta okuyacağı mektup değildir. Yazılanlar sanki kağıda değil, yüreğe yazılmıştır ve sanki o mektupta kalem değil yürek kanı kullanılmıştır. Dille değil ateşle yazılan bu mektubu okuyan Ayşe'nin de yüreğine ateş düşer ve Sefa'yı içine düştüğü bataktan kurtarmaya karar verir.

Bu arada Sefa, geçirdiği bir trafik kazası sonucunda hastanede yatmaktadır. Hastanede Monika adlı bir hemşire ile samimi olur. Monika Sefa'yı kendisini eğlendiren iyi bir arkadaş diye nitelendirirken Sefa, Monika için kötü emeller beslemektedir. Nitekim Monika'nın evine

davet edildiği bir gün bu kötü emellerini gerçekleştirmeye çalışır; ancak Monika'nın karşı koymasıyla emellerini gerçekleştiremez ve bu arkadaşlık da böylece sona erer.

Türk gençlerindeki olumsuz değişim; özünü kaybetmeyen ve geleneksel yaşam tarzlarını devam ettiren diğer Türkleri çok üzmektedir. Nitekim Sefa'ya ulaşmaya, onu düştüğü bataktan kurtarmaya çalışan Ayşe' ye Mehmet'in söylediği: “ *Bu hallere nasıl düştük biz? Bir zamanlar saygının ve kudretin ifadesi olan adımız, şimdi bir küfür gibi söyleniyor. İçimize zehir kusuyorlar, iğreniyorlar bizden. İğrendiklerini ifade etmekten sadistçe bir zevk duyuyorlar...*” (G.Ö.s.153) gibi ifadeler, bu değişimin ne kadar acı bir boyutta olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir.

Türk gençlerindeki ve özellikle Türk kızlarındaki olumsuz değişim, Osmanlıyı yakından tanıyan bir Alman'ı hayretler içerisinde bırakır. Bu değişimi ve ahlak çöküntüsünü: “ *Çocuklarınız var burada. Yüzlercesini görürüm her gün Otobüste aralarına oturur, onları dinlerim. Dinlerim de Osmanlı çocuklarını düşünürüm. Nerede o saygı, edep, terbiye; nerede bu ukalalık, edepsizlik, şımarıklık! Ona altı yaşında bir Türk kızının tanımadığı biri yüzüne baksın bayrağınız gibi kızarırdı zavallının yüzü. Ya bunlar, ya buradakiler?* ” (G.Ö.s.139) diyerek dile getirir. İhtiyar Alman, Osmanlıyı o dönemin bir rengi olarak kabul eder. Onlarsız bu dünyanın hiç de sevimli olmadığını söyler. Hatta eski Türkleri sevmeyen bugünkü Türkleri de hiç sevmediğini, Türk'ten başka her şeye benzeyen bugünkü Türkleri şuursuz bir yığın olarak nitelendirdiğini özellikle vurgular. Ona göre Osmanlı'nın çöküşü bile - arkadan vurulmasına rağmen- çok ihtişamlı olmuştur. Osmanlı'nın gitmesiyle bütün renkler de cepkenindeki sırma ile yok olmuştur. Bir zamanlar dünyaya adalet dağıtan bir imparatorluk çökerken kimse düşenin dostu olmamıştır. Üstelik içimizdeki nice kendini bilmezler bile Osmanlıya düşman kesilmiştir. Bir Alman'ın bizim geçmişimize bu kadar değer veriyorken içimizdeki nicelerinin geçmişini inkâr etmeleri, acı bir şuursuzlukla eski Türkleri, Osmanlıyı yok saymaları yazarın dikkatlere sunmak istediği acı bir gerçektir.

Romanda değişimin beraberinde kültür yozlaşmasını da getirdiği ifade edilir. Kendi değerlerini kendilerinden sonraki nesillere aktaramayan ailelerin Alman kültürü içerisinde kendi benliklerinden uzak yaşadığı görülür. Roman kahramanlarından Mehmet'in görüştüğü bir aile bu durumun mağdurudur. Anne ve babanın dışındaki bireyler kendi kültüründen bihaber olarak yaşamakta ve bir yozlaşmışlıkla geleceğe ilerlemektedir. Türk işçi içine düştükleri girdabi, değişimi ve yozlaşmayı: “ *Memleketi ne unutturdular bize. Benimkilerin hiç Türk arkadaşı yoktur abi. Çocuklara laf getireceğim ya, dolaştırıyorum. Çevre hep Alman olduğu için çocukların ana dili gibi bir şey oldu Almanca. Dil önemli be abi. Dil her şeyin kapısı. Dinin de milliyetin de kapısı dil. Evde hep Almanca konuşulur. Biz Türkçe söylesek...*”

İşte, bizi anlayamıyorlar. Mecbur biz de Almanca söylüyoruz. " (G.Ö.s.121)
diyerek anlatmış, dil ve kültüre bağlılığın özünü korumadaki önemini vurgulamıştır.

2.5.3.4. Farklı Yaşam Alanlarının Merkezinde Kadın Olmak

Romanda iki farklı kadın tipiyle karşılaşırız. Bunlardan biri geleneksel yaşam tarzını benimseyen, Türk-İslam töresince yaşayan ve modernlik adına değerlerinden ödün vermeyen kadın tipidir. Diğeri ise geleneksel yaşam biçimini gericilik kabul eden, farklı bir kültürün etkisiyle kendi kimliğini unutan ve yozlaşan bir kadın tipi olarak kendini gösterir. Bu iki kadın tipi arasındaki çatışma ve yazarın vermek istediği mesaj, Ayşe ve Sevim nezdinde anlatılır. Geleneklerine bağlı yaşam biçimini benimseyen Ayşe ile ahlak kurallarına aykırı bir yaşam tarzı sürdüren Sevim Almanya'da okumaktadırlar. İkisinin de ideolojileri farklıdır. Ayşe, Türk- İslam ülküsünü benimsemişken Sevim Devrimcidir. Sevim'e göre Ayşe'nin ideolojisi ve yaşam tarzı gericiliğin göstergesidir. Sevim'in " *Nasıl söylesem? Yani Türk arkadaşlar, bizim yüz karamız diyorlar onun için. Biz Almanlara Türklerin de modern insanlar olduğunu anlattığımızda hemen Ayşe'yi örnek olarak gösteriyorlar.*" (G.Ö.s.51) gibi sözleri Ayşe ve Ayşe gibilerin yaşam biçiminin modern yaşamla örtüşmediği anlamını taşır.Oysaki geleceği şekillendirecek, milletinin değer yargılarını bir sonraki nesle aktaracak olan, Ayşe ve Ayşe gibileridir. Geçmişle bağlarını koparan, kim olduğundan habersiz yaşayan birinin ne kendisine ne çevresine faydası olur.

Romanda dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de saf Anadolu kadınının eşine, oğluna kısacası sevdiklerine, değer verdiklerine bağlılığıdır. Balım Ana ve Kezban Gelin, gurbete gönderdikleri Sefa'yı özlemle beklerler. Sefa'nın döneceğine ait inançları bir an olsun kaybolmaz. Yazar, Balım Ana ve Kezban gelin nezdinde Anadolu kadınının yaşamını anlatır. Bu yaşamda süs, gece eğlenceleri, ahlak dışı ilişkiler yoktur. Bu yaşam, acılarla, özelemlerle yoğrulmuş bir yaşamdır. Bu yaşamda isyan yok, kedere boyun eğiş vardır. Anadolu kadını saflığın, kötülüklerden arınmışlığın, güzelliğin timsalidir. Yazarın " *Kezban Gelin, tut ki menevşedir, çiğdemdir, sümbüldür...*" (G.Ö.s.40) cümlesi bu güzelliği, tazeliği ifade eder.

Almanya'da yaşamasına rağmen Anadolu kadını niteliğini yitirmeyen Fadime Kadın, modern hayat diye tabir edilen yaşamdaki kadın-erkek ilişkilerini yadırgar ve sorgular. Türk kültürüne ve İslam inancına göre yaşayanların modern yaşam diye kendi benliklerinden uzaklaşmaları onu üzer. Fadime Kadın, alman kadınlarının çocuk yetiştirme tarzlarını da eleştirir. " *Bu gâvur karıları ne bilirlermiş çocuk yetiştirmeyi! Var mı, yok mu köpek*

beslemeyi bilir onlar. Çocuk başka, köpek başka. Nalet şey!.." (G.Ö.s.177) diyerek kızgınlığını dile getirir.

2.5.3.5. Tutunma Alanından Uzaklaşma, Tükeniş ve Din

Romanda din, iman ve inanç bir sığınma halini ifade eder. Kişi, zor ve sıkıntılı anlarında bir şeylere sığınma ihtiyacı hisseder ve huzuru bulma arayışına girer. Kişinin imanının güçlü olması ise ona yalnız olmadığı hissini verir. İmanı zayıf olanları hayata bağlayan çok ince bir bağ vardır. Bu bağ, her an kopabilir ve kişi her an kendi sonunu hazırlayabildiği gibi çevresine de zarar verebilir. *Hele bir de iman gözü körelmişse gayri köpekler etmez onun ettiğini.*³²

Romanın başkahramanı Sefa, karşılaştığı yeni kültüre uyum sorunu yaşar. Bir bilinmeze doğru yol alırken ona imanı güç verir. İçindeki güçlü imanla gurbette kurşuni minareleri arar, ezan sesiyle huzur bulmak ister. Yazar-anlatıcı, Sefa'nın bu duygu halini " *Sonu delirmek bile olsa o, içine ürpertiler veren hayatı yaşamalıydı. Ana, karı, köy; memleketle soluk alıp vermeliydi yani. Kurşuni minarelere varıp secde etmeliydi imanın en koyusu ile ezelden ebede var olanın önünde. Yalnız olmadığını hissedebilmeliydi böylece. Çark olmadığını hatırlatan, kendisini çarklaşmış insanlardan ayıran bu tek sebebe sımsıkı sarılmalıydı. Eli, ayağı zincirli bile olsa o, gönül adımlarıyla dolaşmalıydı vatan toprağının üstünde.*" (G.Ö.s.11) şeklindeki cümlelerle ifade eder

İçinde bulunduğu hareketli yaşama hemen alışamayan Sefa, bir müddet çelişkiler yaşar ve kendini yeniden bulmaya, inançlarını yoklamaya başlar. Hatta bir ara bu hızlı yaşam içerisinde ibadetten de çok uzaklaştığını hisseder, inancını, imanını yoklar. İçinde fırtınalar kopan, gittikçe kendisinden, Türklüğünden, Müslümanlığından uzaklaşan Sefa'ya Ali adındaki bir arkadaşı, huzuru bulması için abdest alıp namaz kılmasını öğütler. Bu nasihat karşısında tedirginlik hisseden Sefa'nın ruh halini yazar-anlatıcı şöyle anlatır: " *Abdest al! Düşündü; yıllar var ki yapmıyordu bunu. Hele son altı aydır gusül abdestini bile boşlamıştı. Birden ürperdi. Sandı ki o anda ölüverecekti ve kirli kirli gömülecekti. Korktu, Âdeta koşarak kalabalığa sokuldu. Soluk soluğa kalmıştı. Lakin evinin bulunduğu sokağın ağzına gelince aniden durdu. Ne bir adım ileri ne bir adım geri... Yapamayacaktı; o dert yuvasına, o işkence odasına çıkmayacaktı. Geri döndü. Ağlayacaktı. Cennet kapılarından çevrilmiş bir günahkâr gibiydi. Gözleri doldu. Islanan kirpiklerini iri iri açtı. Başını yukarıya kaldırdı, ilerde Katolik*

³²Hasan Kayıhan, *Gurbet Ölümleri*, Elips Yayınları Ankara 2006, s.189

kilisesinin uzun, kara kuleleri yükseliyordu. Ah dedi. Ah, şimdi memlekette olmalıydım ki! Hele İstanbul'da... Servilerin gölgesinde şırl şırl akan şadırvanlarda abdest alır, ışık deryası camilere girer, nur yüzlü ihtiyarların arasında kibleye döner, müezzinin billur sedasına uyar, tekbir getirir..." (G.Ö.s.58) Görülüyor ki Sefa, kiliselerde bir sıcaklık bulamamıştır. Sefa'nın aradığı sıcaklık, huzur; şırl şırl akan şadırvanlarda, ışık deryası camilerde, nur yüzlü ihtiyarlarda, müezzinlerin tekbir seslerinde kalmıştır. Ne var ki bu huzuru dinde, inançta arama anlayışı yerini dinden uzak bir yaşama bırakır. Sefa, Sevim'in de etkisiyle giderek Türk- İslam yaşayışından uzaklaşır. Bu yaşam tarzı da onun sonunu hazırlar.

Romanın sonunda Sefa, kendini Ren'in soğuk sularına bırakarak hayatına son verir. Romandaki "*Bizim gücümüz, kuvvetimiz Kur'an'ımızdan gelir. Bu yola sarılan kurtuldu gitti demektir. Sefa yapmadı bunu. Yazık kıyapmadı!*" (G.Ö.s.166) şeklindeki cümleler, Sefa'nın sonunu hazırlayan şeyin ne olduğunu ortaya koyması bakımından çok önemlidir. Zaten yazarın vermek istediği mesajın özünü de burada aramak gerekir: Kişiyi hayatta tutan, onu kendisi yapan şey, milli ve manevi değerlere olan bağlılığıdır.

2.5.3.6. İdeolojik Yakınlaşmanın Duygusal Boyutu Olarak Aşk

Yazarın bu romanında da aşk geri plandadır. Yazar, kültür yozlaşmasını ele alırken arka planda bir aşk öyküsüne yer verir Aynı ideolojide ve yaşam biçiminde birleşenler arasında geçen bu aşk öyküsü çok sessiz yaşanır.

Sefa'yı düştüğü bataklıktan kurtarmak için çabalayan Ayşe ve Mehmet gizliden gizliye birbirlerine bağlanırlar. Hayata aynı pencereden bakan bu iki genç, hislerini birbirlerine söylemeye çekinirler. Ayşe ve Mehmet, Sefa'yı aramaya çıktıkları bir gün Fadime Kadın'ın evine de giderler. Fadime Kadın'ın onları birbirlerine yakıştırması onların birbirlerine açılmalarını kolaylaştırır.

Ayşe ve Mehmet arasındaki aşkta nefsi hevesler yok, duygusallık vardır. Çevrelerinde ahlak dışı ilişkiler yaşanırken Türk-İslam yaşam tarzını benimseyen bu iki genç, çizgilerinden dışarı çıkmaz. Milli ve manevi değerlere bağlılıkta birleşen Ayşe ve Mehmet, aşklarını bu sınırlar içerisinde yaşarlar. Duygularını birbirlerine açmakta zorlanan bu iki gencin durumunu yazar-anlatıcı, "*İki genç, yine elleri boş dönüyordu. Lakin bu kereki dönüş az biraz başkaydı. Pek birbirlerinin yüzüne bakamıyorlardı. Yüreklerinde hafiften bir kıpırtı vardı. İyi kızdı Ayşe, temiz kızdı. Mehmet temiz bir insandı, güvenilirirdi. Acaba? Allah yazdıysa eğer...İlk o gün,*

kendisiyle birlikte geldiği için Mehmet'e teşekkür etmedi Ayşe. Ve ilk o gün, vedalaşmak için elini Ayşe'ye uzatamadı Mehmet'le ilk o gün, sadece görüşmek için ertesi günü tekrar buluşmayı kararlaştırdılar. Sefa'nın lafını etmeden ilk vedalaşmalarıydı bu." (G.Ö. s.167) şeklinde okura hissettirmeye çalışır.

Mehmet, belli bir dönem sonra Ayşe ile konuşma gereğini hisseder. Düzeyli ve duygusal bir aşk yaşayan bu iki genç birbirlerine açıldıklarında evlenmeye karar verirler. Yazar-anlatıcı bu durumu " İşte o zaman yüzlerini birbirlerine dönebildiler. Gözleri pırıl pırıldı ikisinin de. Kalktılar. Yan yana, birbirlerinin elinden tutmadan, birbirlerine sarılmadan; ama bütünleşmiş bir yürekle yan yana yürüdüler. Konuşuyorlardı. İstikbâli kuvvetle ve birlikte karşılamak için planlar kuruyorlardı ." (G.Ö.s.187) şeklinde özetler. Ayşe, romanın vermek istediği mesaj doğrultusunda bu birliktelik kararının memlekette son bulması amacındadır. Mehmet'e: " Vatanımıza gideriz. Orada yaşarız. Burada evlensek bile, çocuğumun gözlerini vatanımda açmasını isterim. " (G.Ö.s.187) diyerek bu kararlılığını dile getirir.

2.6. Sultan Romanı

2.6.1.Romanın Tanıtımı

Yazar, 204 sayfadan oluşan ve bölümlere ayrılmayan bu altıncı romanını 1984 yılında yazmıştır. Roman Almanya'da (Köln'de) yaşayan bir Türk ailenin kültür çatışması yüzünden dağılışı anlatır. Bu kültür çatışmasının merkezini oluşturan Sultan adlı kızın başından geçen ibret verici olaylar, yazarın derin gözlem gücüyle okuyucuya aktarılıyor. Roman, bu kültür çatışmasını ele alması bakımından yazarın "Gurbet Ölümleri" romanını çağrıştırmaktadır.

İlk baskısı 1984 yılında "Köln'de Bir Kız" adıyla yapılan roman, Almanya'da aynı adla sinemaya uyarlanmıştır. Eser, 2006 yılında Elips Kitap tarafından okuyucularıyla buluşturulmuştur.

2.6.2.Romanın Özeti

Romanda Köln'de yaşayan bir Türk ailesinin kültürel çatışmadan dolayı dağılışı anlatılır. Ailenin reisi Demirağa ve eşi Tenzile Hanım, geleneksel Türk yaşamını devam ettiren bireylerdir. Ailenin kızı Sultan ise arkadaşı Josef'in de etkisiyle giderek kendi kültüründen uzaklaşmakta ve yozlaşmaktadır. Tenzile Hanım, bu tehlikeli gidişattan kendisi

gibi rahatsız olan kocası Demirağa'yı yatıştırmaya çalışır, elinden kayıp giden kızı için de çok üzülür. Bu durumun en önemli nedeni olarak gördüğü Josef'e çok kızar ve kızına yapmadığı eziyeti bırakmaz.

Demirağa, Ren kıyısında aldığı eski evi tamir eder ve bütün aile o eve yerleşir. Burada arkadaşı Josef ile görüşemeyen Sultan, okulların açılacağı günü ipte çeker. Bu arada Tenzile Hanım, evlerinin yakınındaki bir tarlada çalışmaya başlamıştır. Okulların açılmasıyla Josef ile rahatça görüşmeye başlayan Sultan, bir gün arkadaşı Bettina'nın teklifi ile onun erkek arkadaşının evine Josef'le gider. Bu evde Josef'le cinsel ilişki yaşayan Sultan, artık giderek kendisinden ve ailesinden uzaklaşmaya başlamıştır.

Arkadaşı Bettina'nın Josef'le aşk yaşamaya başladığını öğrenen Sultan, Josef'ten ayrılır. Bu ayrılık ona çok sıkıntılı anlar yaşatır ve onun şüursuzca hareket etmesine sebep olur. Eskiden insanlara ve özellikle erkeklere karşı mesafe koyan Sultan, artık dönüşü olmayan bir yola girmiştir. Sultan'ın yabancı bir erkeğin arabasında olduğunu gören Tenzile Hanım, sinir krizleri geçirir. Kızının evli bir erkekle beraber olduğunu öğrenen Demirağa da hayal kırıklığına uğramıştır; çünkü kızına hep güvenmiş ve onun hareketlerine hiç kısıtlama getirmemiştir.

Tenzile Hanım, kızını memlekette biriyle evlendirmeye karar verir. Durumdan ancak memlekete gidince haberi olan Sultan, annesinin kendisine kötülük ettiğini düşünür. Bir dayatma sonucu evlenen Sultan, bir yolunu bulup Almanya'ya kaçar ve orada hiç tanımadığı insanların arasında yaşamaya başlar. Burada tanıdığı Hintli Gurmukh, inançlarına olan bağlılığıyla Sultan'ı çok etkiler. Sultan, böylece hayatı, inançları sorgulamaya başlar. Bu sorgulama neticesinde kendi dininin büyüklüğünü keşfeder.

Sultan, yaşadığı bu düzensiz hayatın ardından ailesini çok özlediğini hisseder ve onları görmeye karar verir; ancak anne ve babasından çekindiği için önce kardeşi Melek'i okulda ziyarete gider. Melek, zorla da olsa Sultan'ı eve getirir. Demirağa ve Tenzile Hanım şaşkınlık yaşasalar da kızlarını gördükleri için çok mutlu olurlar. Sultan pişmanlığını dile getirir ve kocasının yanına memlekete dönmek istediğini söyler. Roman, Sultan'ın kocasının yanına dönmesiyle son bulur.

2.6.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.6.3.1. Kültürel Çatışmaya Açılan Açık Alan Olarak Gurbet

Roman, gurbette yaşamanın zorluklarını anlatma amacıyla kurgulanmıştır. Ülke sınırlarının dışında ekmek mücadelesi veren insanların, kültürel değerlerini yaşatma uğruna katlandıkları sıkıntılar yazarın vermek istediği temanın özünü teşkil eder. Roman, bu yönüyle yazarın “Gurbet Ölümleri” adlı romanını anımsatır. Gurbet yaşamının getirdiği zorluklar, kimliğini, dilini, dinini yaşatma adına verilen mücadeleler, tezat yaşamlar romanda dikkat çeken önemli noktalardır.

Gurbet yaşamını daha da zorlaştıran etkenlerin başında yabancıların Türklere bakışı gelmektedir. Kendi ülkelerinde gurbetçi olarak nitelendirilip aslında hak ettikleri ilgiyi göremeyen insanlar, gurbette de sıcak bir ilgi görmemekte ve sadece işini iyi yapan yabancı bir işçi olarak göstermelik bir ilgiyi hak etmektedir. Yazar, Türklere karşı gösterilen bu samimiyetsizliği “ *Demirağa, bu ülkede yabancı biri olduğunu hiçbir zaman unutmamıştı. Yanı başında çalışan Alman işçisi bir damla ter dökmüştü. İyice hastalanmadan doktora gitmemiş, yalan yere şuram, buram deyip istirahat almamıştı. Demirağa, bilir ve söylerdi ki Alman adamı kara kaşına, kara gözüne vermiyordu onca parayı; seni seviyoruz demişlerse, bu işçiliğini seviyoruz demektir.*” (S.s.12) diyerek okuyucuya hissettirir. Burada yaşayan Türkler ne çalıştıkları ortamlarda ne de komşuluk ilişkilerinde huzurludurlar. Gurbetçiler, ekmek kavgası sebebiyle her türlü aşağılamaya, eziyete, ilgisizliğe boyun eğmek zorunda kalmışlardır. İşyerlerindeki huzursuzluktan sıyrılıp evlerinde huzuru arayanlara komşuları da bir rahat yüzü göstermemektedir. Yazar, Demirağa’nın komşuluk ilişkilerinde ne kadar huzursuz olduğunu “ *Aslında mesele, dün bugün işi değildi. Bu eve taşındığı ilk günden beri sürüyordu hırgürleri. Tadı tuzu kalmamıştı hiç.*” (S.s.8) diyerek Alman- Türk komşuluk ilişkilerinin ne kadar bozuk olduğuna dikkat çeker. Gurbette böyle bir yaşamın kişiye kazandırdığı pek olumlu taraf yoktur.

Gurbetçiler, gurbetin en çok memlekete dönüş hayalini sevmektedirler; ancak gümrük kapılarında çektikleri eziyet bu tatlı hayali birden bir kâbusa çevirebilmektedir. Yaşanan bütün sıkıntılara rağmen vatanın havasını teneffüs etmek ve vatan toprağıyla buluşmak gurbetçileri mutlu eder. Yazar, memlekete ayak basan Tenzile Hanım’ın duygularını “ *Hoparlörlerden gürül gürül memleket türküleri geliyordu. Tertemiz bir ses 'Vatana hoş geldiniz, 'diyordu. Tenzile Hanım bu sıcak, bu anaca vatan selamlamasına dayanamadı, ağladı...*” (S.s.137) şeklindeki duygusal bir ifadeyle ortaya koyar.

Romanın başkahramanı olan ve romana ismini veren Sultan içinse gurbet, kendinden uzaklaşmayı, farklı bir kültür içerisinde erimeyi ve nihayet kendini bulup memlekete dönmeyi ifade eder. Demirağa ve Tenzile Hanım, kızlarının Türk kimliğini unutmayıp Türk töresince yetişmesini arzu eder; ancak farklı bir coğrafyada ve farklı bir kültürel yapı içerisinde Sultan'ın özünü kaybetmemesi çok zordur.

2.6.3.2. Çatışan Yaşam Alanlarının Merkezindeki Birey Olarak Kadın

Romanda -yazarın konusunu yine Almanya'da yaşayan gurbetçilerin hayatlarından aldığı Gurbet Ölümleri romanında olduğu gibi- iki farklı kadın tipi dikkat çeker: Geleneksel yaşam tarzını benimseyip devam ettirmeye çalışanlar ve yabancı kültürün etkisinden kendini kurtaramayıp yozlaşmış bir yaşam sürdürenler. Geleneksel yaşamdan yana olan Tenzile Hanım ne var ki hayata dar bir çerçeveden bakmıştır. Kızını daha küçük yaşta, bir rahibeye teslim etmesi onun kızının düşeceği kültürel bocalamadan ne kadar habersiz olduğunu göstermektedir. Romanda, kendi değerlerinden uzak olan, yabancı kültürün bünyesinde kendi benliğinden gittikçe uzaklaşan, Türk ve Alman kimliği arasında bocalayan kadınların yaşamı Sultan nezdinde ele alınmıştır. Sultan'ın yaşadığı bir cinsel deneyimden sonra " *Kadın olarak dönüyorum!* " (S.s.73) demesi bu yozlaşmanın ve bocalamanın ne boyutta olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir. Yazar, Sultan'ın kendi değer yargılarıyla ve yaşam tarzıyla örtüşmeyen hareketlerinden ve söylemlerinden aslında sadece Sultan'ı sorumlu tutmaz. " *Ve Sultan, binlerce Sultan'dan biri olan Sultan, bu topraklara ekilmiş bir tohumdu; bu toprakların, bu dünyanın insafına terk edilmiş bir tohum. 'Büyü!' demişlerdi burada ona. 'Büyü çocuk! Sana, çağın çağrısıdır bu ve gelecek çağların...'büyütülmüştü Sultan; sarhoş rüzgârlar eteğini savura savura büyütmüştü onu. O zamanlar gözleri kör müydü şimdi Sultan'ı kınayanların?"* (S.s.80) diyerek aslında bu durumdan birçok kişinin sorumlu olduğunu ifade eder.

Romanda Türk kızlarının geleneksel yaşam biçiminden uzaklaşmalarına sebep olan Alman kızlarının da olabileceğini görmekteyiz. Bu yapıdaki kızlara Sultan'ın arkadaşı Bettina örnek gösterilebilir. Alman kültürünün çılgınlığını özgürce yaşayan Bettina, Sultan'ın olumsuzluklar yaşamasında çok etkili olmuştur. Sultan'a " *Kimseyle yatmadığını hiçbir yerde söyleme. Hele bizim kızlara asla! Alay ederler seninle. Uygun bir atmosferde, beğendiğin biriyle nasıl olsa beraber olursun yakında.* " (S.s.33) diyerek Sultan'ı adeta ahlak dışı ilişkilere sürüklemesi Sultan'da tarifi zor hasarlara yol açmıştır. Değerlerine sıkı sıkıya

bağlı olan ve yaşadığı süre içerisinde " ...Çok şükür namusuma leke düşürmedim! " (S.s.16) diyen Tenzile Hanım, kızının yaşadığı ahlak dışı ilişkilerden büyük üzüntü duyar.

Roman, Anadolu kadınının kocası karşısındaki çaresizliğini, kocasına baş eğmek zorunda bırakılışını da sezdirir. Tenzile Hanım'ın Anadolu'dan kopup gelen hemşerisi Fatma Kadın, kocası tarafından aldatılan, dayak yiyen biridir. Gerek memlekette olsun gerekse Almanya'da olsun ona kol kanat gelecek kimsesi olmayışı onu çaresizliğe ve yalnızlığa itmiştir. Kendisine memlekete dönmeyi ve kocasını terk etmeyi öğütleyen Sultan'a " Nereye gideyim Türkiye'de? Kime sığınayım? Ev yok, ocak yok, ne yaparım orada ben? " (S.s.43) diye karşılık vermesi onun çaresizliğini gösterir.

Yazar, okuyucuya sunduğu farklı kadın tipleriyle aslında ideal kadın tipini ortaya koymuştur. Buna göre ideal kadın tipi, Türk- İslam töresince yaşayan, kendi ayaklarının üstünde durabilen ve hangi koşulda olursa olsun milli benliğinden uzaklaşmayan kadın tipidir.

2.6.3.3. Huzuru Arayış ve Yaşama Tutunma Alanı Olarak Din

Romanda birçok badireler atlatan Sultan'ın en sonunda yüce Allah'a sığınması, ondan yardım dilemesi, ezanla huzur bulması duygusal ifadelerle ortaya konur. Çalkantılı bir yaşamdan sonra Allah onun için bir sığınaktır. O, bu çalkantılı ve ibret verici yaşam neticesinde güzel şeyleri hak etmediğini düşünür. " Kim olduğundan haberin var mı senin? Hangi bataklıklara, pisliklere girip çıktığını bile bilmiyorsun! Sara kim, sen kimsin! Allah diyorsun, Allahûekber diyorsun, manasını bile bilemiyorsun bunların. Nasıl bir insansın sen? Nasıl yaşayacaksın böyle? " (S.s.192) diyerek kendini sorgulamıştır. Başka bir dinin ve kültürün etkisiyle aslında kendi değerlerinden, dininin gereklerinden uzaklaşmıştır. Bunda bir Protestan rahibesi tarafından Tevrat'ı en az bir Yahudi kadar öğrenmesi ve dua ederken bile Tevrat'ta geçen cümleleri kullanması çok etkili olmuştur.

Ezan, Sultan'ın incinmiş, hırpalanmış ruhunun huzur kaynağıdır. Sultan, darda kalanların, ümitsizlerin, hastaların, yaralıların, aldatılmışların, kırılmışların bu yüce sese kulak vermelerini, huzuru bu seste aramalarını ister. Bulanık zihninde yaşadığı çelişkiler sırasında hep Yaradan'a sığınır, o vefalı çağrı (ezan) ile huzura erer. " Bunu bütün insanlık duymalı aslında; ümitsizler, hastalar, yaralılar, aldatılmışlar, umutsuzlar... Böyle, bir araya gelmeli yüreği yaşama sevincini kaybetmiş olanlar; ezan okunmalı hiç aralıksız; dinlemeli ve düşünmeli insanlar. Tanrı'ya nasıl da yaklaşırlar bir çırpıda, nasıl severler bütün varlıkları, nasıl yürek yüreğe bakarlar birbirlerine o zaman. Sevgilerin en büyüğünden nasıl da içerler doyusuya... Hayır, hayır! Ezanlarda çağrılan Tanrı'dan, Allah'tan başkasına inanmam,

güvenemem! Hiçbiri, hiçbir kişi o ezanlardaki Allah sözü kadar samimi, sıcak, sevgili olamaz! “ (S.s.187) diyerek aslında yaşadığı çelişiklere son noktayı koyar. Başlangıçta kendi benliğini, değerlerini sorgulayan zaman zaman da yanlış kararlar alan Sultan, gerek kendini sorgularken, farklı iki din ve kültürün arasında bocalarken gerek çarpık ilişkiler yaşarken ve yanlış tercihlerde bulunurken hep ezanın sıcaklığına sığınmıştır. İnsanların acımasızlığı karşısında yine ezana kulak verir; çünkü *her şey, herkes karşındaydı; bir tek bu sesteki ona acıyan, onu seven, anlayan...*³³

Yazar, kültür ikilemi arasında kalan ve kendi değerlerinden, dininden uzaklaşan Sultan'ın ezana susamışlığını “ *Yatsı ezanı okunuyordu. Sultan nefes nefes adeta içiyordu onu. Yazık ki gene bitti.* “ (S.s.145) ifadesiyle etkili bir şekilde ortaya koymuştur.

Almanya'da yaşamaya alışan Sultan, ailesinin dayatmasıyla bir evlilik gerçekleştirmiş, bu evlilik neticesinde Anadolu'nun bir köyüne yerleşmek zorunda bırakılmıştır. Sultan, köy hayatına alışmamıştır. O, eve kapandığı, insanlardan uzaklaştığı, kendi dünyasında yaşamaya başladığı anlarda ezan sesiyle kısa bir süre de olsa huzur bulur. Bu durum hakim anlatıcı tarafından şöyle dile getirilir: “ *Köy akşamlarının ürpertici karanlığı iner inmez başına ağırlar giriyordu. Yatsı ezanı hep sürsün, hiç aralıksız devam etsin istiyordu. Olmuyordu ama.*” (S.s.165)

Romanda hep çalışmak zorunda olan ve bu yüzden ailesine, kendisine zaman ayıramayan, dininin gereklerini yerine getiremeyen Demirağa da zaman zaman kendini hesaba çeker, Yaradan'ın yüce merhametine sığınır. “- *Allah'ım ! Hayırlı evlat, düzgün devlet dilerdi anam senden. Ben de onları dilemeliydim. Sağlık, huzur, alın açıklığı dilerdi babam...Ben de onları dilemeliydim! Hasetçinin hasedinden, fesatçının fesadından, şerlinin şerrinden, görünmez kaza ve belalardan sana sığınırım ayetini öğrendiydim çocukluğumda... Hep sana sığınmalıydım! Mal da senin, mülk de senin... Verdiğin ömür nedir ki Allah'ım! Senin sonsuz kudretin, ezeli ve ebedi varlığının yanında nedir ki dünya hayatı? Ne yüzle çıkacağım huzuruna? Çocuklarım için çalıştım şunca yıldır. Alnım secdeye kaç kere değdi? Kaç kere tespih tuttum seni anarak. Alnımı taşlara vursam Allah'ım, kurbanlar kessem, tövbeler etsem, Kâbe'ye koşup yüzümü taşlara sürsem affeder misin beni? Peki ey Allah'ım... Kızımın günahlarını omuzlarıma yüklediğin an, ne yaparım ben?* “

---

³³Hasan Kayıhan, **Sultan(Köln'de Bir Kız)**, Elips Yayınları, Ankara 2006, s.140

(S.s.126) diyerek çaresizliğini ve acizliğini gözler önüne serer. Demirağa, yaşam koşuşturması içerisinde Yaradan’dan iyice uzaklaşmış; ama geç de olsa Yaradan’a teslimiyetle sığınmıştır. Dünya hayatı Allah’ın ezeli ve ebedi varlığının yanında hiç de önemli değildir. Demirağa, bu gerçeğin farkına biraz geç varıyor; çünkü farklı bir kültür içerisinde ayakta kalmak için sürekli çalışmak ve para kazanmak zorunda kalmıştır. Böyle bir yaşam tarzı da onu kendi değer yargılarından çok uzaklaştırmıştır. Nihayetinde bir pişmanlıkla yüce Allah’a sığınmış, ondan merhamet dilenmiştir.

2.6.3.4. İki Kültür Arasında Bocalayan İnsanların Çatışması

Romadaki temel çatışma kültürel çatışma olsa da farklı iki kültür arasında bocalayan insanların kendi içlerinde yaşadıkları ve kimi zaman onları çok zor durumda bırakan bireysel çatışma da üzerinde ilerler. Bireysel çatışmanın kaynağında da romana ismini veren Sultan adlı başkahraman yer alır. Bir dönem yabancı kültürün albenisine kendini kaptıran Sultan, yaşadığı her olumsuzlukta çatışmaya düşmüş ve baskılar karşısında umutsuzluklar, çelişkiler yaşamıştır. Yazar-anlatıcı, onun çaresizliğini ve iki kültür arasında yaşadığı ikilemi “ *Ne yapabilirdi peki Sultan? Bu iki dünyanın ortasında cılız bir mıknaş gibi titreyip kalsın mıydı? Hem elinde böyle bir seçme hakkı var mıydı? Ağızsız, dilsiz kalmış, bütün direnci buruk bir yalnızlıktan ibaret olan dünyaya mı koştu?* ” (S.s.79) ifadeleri ile okuyucuya ulaştırır.

Sultan’ın çatışmalar yaşamasında ailesi de önemli bir etkidir. Annesi Tenzile Hanım’ın Sultan üzerinde baskı kurmaya çalışması buna rağmen babası Demirağa’nın Sultan’ı tamamen serbest bırakması Sultan’ın gerek kültürel gerekse bireysel çelişkiler, çatışmalar yaşamasına yol açmıştır. Demirağa, yaptıklarının bir hata olduğunun farkına çok geç varacaktır ve Allah’a “ *Çocuklarım için çalıştım şunca yıldır. Alnım secdeye kaç kez değdi? Kızımın günahlarını omuzlarıma yüklediğin an, ne yaparım ben?...* ” (S.s.126) diye yakarıta bulunacak, pişmanlığını dile getirecektir. Aslında romanda irdelemesi gereken bir çatışma da farklı iki dinin ve inancının çatışmasıdır. Kendi dini değerlerini yaşamaktan uzak olan Sultan, bir Protestan rahibesinden Tevrat’ı en az bir Yahudi kadar öğrenmiş ve dua ederken bile Tevrat’ta geçen cümleleri kullanmıştır. Ne var ki Sultan geç de olsa asıl huzuru kendi dini inanışlarında bulacak, “ *Allauekber*“ in sıcaklığına sığınacak ve “ *Allah diyorsun, Allahûekber diyorsun, manasını bile bilemiyorsun bunların. Nasıl bir insansın sen?* ” (S.s.192) diyerek kendini sorgulamaktan geri durmayacaktır.

Geleneksel değerlere bağlı kalarak yaşamının ve modern hayatın gereklerine uyum sağlamamanın zorluğu da Sultan'da çatışmalara yol açmıştır. İki farklı yaşam tarzı arasında sıkışıp kalan Sultan, zaman zaman geleneksel ve modern yaşam tarzını sorgular. Sultan, modern hayatın insanı kendine çeken albenisine karşı koyamaz; ama Türk kızı olmasının kendine yüklediği sorumluluğu da görmezden gelemez. Yazar- anlatıcı “ *Türk kızı olarak yaşamının birtakım kuralları bağlı kalmayı gerektirdiğini, çok daha kalıcı bir mutluluğun bu kurallarla elde edilebileceğini söyleyen içindeki şu ikinci ses, bütünüyle yanılıyor olamazdı. Lakin bu, o kadar zayıf ve etkisiz bir sestir ki hayat dolu Sultan'a hiçbir zaman hakim olamazdı.*” (S.s.76) diyerek Sultan'ın tercihini hangi yönde kullanacağını ipuçlarını vermektedir.

Almanların Türk kızlarına yaklaşım tarzı da çok dikkat çekicidir. Onlar için Türk kızları *insan içine karışmış birer koyundan farksızdırlar. Önlerine aileleri tarafından çıkarılacak çobanlarını bekliyorlardı. Hangi zamanda, nerede yaşadıklarının farkında bile değillerdi. Hâlâ köy adetlerine bağlıydılar, köylüydüler. Bir parça şeye kör bağırsaktan daha fazla kıymet veren eski kafalıydılar.*” (S.s.75) Sultan, Demirağa'nın baskısıyla memleketinin bir köyüne gelin olarak gider; ancak oradaki yaşam tarzına alışamaz ve bir yolunu bulup Almanya'ya kaçar. Bu durum bir yerde Almanlar'ın Türk kızları hakkındaki görüşlerine yanittir. Buna rağmen bu kaçış, Sultan için yersiz yurtsuz bir yaşamın kapılarını aralamış, Sultan'ı geleneksel yaşam tarzından uzaklaştırmıştır. Yabancı kültürün bünyesinde giderek kendi benliğinden uzaklaşmış, bir yozlaşmanın içerisinde girmiştir. Bu çalkantılı yaşam, bunalım, kendini ve iki farklı kültürü sorgulayarak geçen yıllar romanın sonunda Sultan'ın kocasına geri dönmek üzere annesiyle vedalaşmasıyla son bulmuştur. Annesi Tenzile Hanım'ın “Kime güveniyorsun?” sorusuna Sultan'ın sadece “Allahuekber” diye karşılık vermesi de Sultan'ın bütün çatışmalardan arınmış olduğunun göstergesi bakımından dikkate değerdir.

2.6.3.5. Olumsuzlanan Bir İçeriğe Giriş Kapısı Olarak Aşk

Romanda aşk temi, aslında duygusal ve sıcak ilişkileri ifade etmez. Aşk, daha çok olumsuzlukların, çatışmaların, şehvetin ve çıkmazların kaynağı olarak çıkar karşımıza. Jozef ve Sultan nezdinde ele alınan aşk aslında samimiyetten uzaktır. Josef, Sultan'ı Alman kızlarından farklı bulmakta ve her fırsatta ondan faydalanmak için çaba göstermektedir. Bettina'nın evinde Sultan'la birlikte olması sonucunda bu arzusuna kavuşur. Bu birliktelik, Josef için normal karşılanabilecek bir durum olsa da Sultan için çok farklı anlamlar

taşımaktadır. Kendini Josef'e teslim eden Sultan onu kocası bilip her gece onun kendisine dönmesini beklemiştir. Kötü emeline ulaşan Josef için, yaşananlar sıradandır ve insani bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. Kaldı ki Sultan'a karşı derin hisler beslemekten uzak olan Josef, Sultan'ı en yakın arkadaşı ile aldatma rahatlığını bile gösterir. Tüm bunlar, Sultan ile Josef arasındaki ilişkinin Josef açısından sadece şehveti çağrıştırdığını göstermektedir. İlişkiye farklı anlamlar yüklemenin temelinde ise kültürel farklılık vardır. Josef'te Alman kültürü ile yetişmenin rahatlığı ve serbestliği varken Sultan'da başlangıçta Türk kültürü ile yetişmenin verdiği utangaçlık vardır. Ne var ki Sultan, bu dar kalıptan kendini kurtaracak Frazi adındaki bir gençle ilişkiye girecek ve Türk kültüründe çok çirkin karşılanacak bu durum sonunda " *Kadın olarak dönüyorum!* " (S.s.73) diyerek rahat bir tavır takınacaktır.

Romanda ailesinin zoruyla evlenerek Anadolu'nun bir köyüne yerleşen Sultan ile kocası arasındaki münasebetlere pek yer verilmez. Daha çok Sultan'ın köy akşamlarındaki yalnızlığı, umutsuzluğu ele alınır; aradığı huzuru ezanlarda bulmasına dikkat çekilir. Sultan'ı sıkı köy hayatının sıradanlığıdır; çünkü o, Almanya'nın hareketli yaşamını özlemektedir. Şu da var ki romanın sonunda Sultan'ın kocasına geri dönmek üzere yola çıkması, tüm çalkantılara, yanlışlara rağmen onun artık kocasıyla bıraktığı yerden başlama isteğinin göstergesidir. Bütün bu yanlışlardan sonra kocasının onu kabul edip etmeyeceği ise gizemini korumaktadır.

2.7. Beyler Aman Romanı

2.7.1. Romanın Tanıtımı

Yazar'ın 1984 yılında yazdığı roman, iki ciltten meydana gelmektedir. İlk cilt, 296 sayfa ve 23 bölümden oluşmaktadır. İkinci cilt 216 sayfa ve 27 bölümden ibarettir. İlk baskısı 1984 yılında Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları tarafından yapılan roman, Elips Kitap (Ankara 2006) tarafından yepyeni bir baskıyla okuyucuyla buluşturulmuştur.

Roman, Osmanlı Devleti'ni meydana getiren inancın, ruhun Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki gayretlerini ve hizmetlerini anlatır. Yazar; devlet ciddiyetinden yoksun güçlü kişilerin şahsi menfaatleri doğrultusunda şekillenen bu gayretleri, zaman zaman öfke, zaman zaman da çaresizlik içerisinde dikkatlere sunar.

2.7.2.Romanın Özeti

Roman, Bilecik Bozüyük'te Yörük töresince yaşayan Karakeçili aşiretinin değişen hayat tarzı karşısında kendi benliklerini koruma mücadelelerini anlatır. Bu mücadelenin temelinde Karakeçili aşiretinin son beyi Sarı Mustafa ile Cumhuriyet Halk Fırkası Bursa Müfettişi Çolak Sami vardır. Kimse tarafından seilmeyen, ahlaksız ve menfaatçi olan Çolak Sami, Milli Mücadele yıllarında Ankara'da bir namus meselesi dolayısıyla kolundan yaralanmış ve Ankara'dan uzaklaştırılmıştır.

Eski itibarını geri kazanmak isteyen Çolak Sami, Atatürk'ün ölümü üzerine Ankara'ya gider. Oradan İsmet Paşa'nın yeni dönemde daha etkin rol alacağı kanaatine vararak döner ve İsmet Paşa'ya yakınlaşmak gerektiği kararına varır.

Çolak Sami, Karakeçili aşiretine mensup köylülerin oturduğu dağlardaki ormanlık araziye kontrol altına alıp kereste ticareti yapmak amacıyla yetki çıkarttırır. Arkadaşı Necip'in de yardımlarıyla bu konuda bir Yahudi tüccarla anlaşmaya varır. Amacını gerçekleştirmek için girişimlerde bulunan Çolak Sami'nin karşısındaki en büyük engel Sarı Mustafa'dır. 600 yıldır geleneklerine bağlı olarak yaşayan Sarı Mustafa ve aşiretin diğer üyelerinin bölgeyi terk etmeye hiç niyetleri yoktur. Milli Mücadele yıllarında bölgeye Yunanlıları sokmamış, bu yönde önemli direnişler göstermişlerdir. Bu sebeple aşiret, Çolak Sami'ye karşı direniş gösterir ve ormanlarla süslü dağları ona bırakmak istemez.

Çolak Sami, köyün ağası Yaman Ağa'yı da yanına alarak aşiretin hayat şartlarını zorlaştırmaya ve onların direncini kırmaya çalışır. Bölgede, II. Dünya Savaşı yılları olduğu için önemli derecede kıtlık ve sefalet yaşanmaktadır. Bu sefalet ve kıtlık yıllarında bölgenin manevi yardımcısı Güllü Baba, başka yerlerden bölgeye un getirir ve bulduğu ot kökleriyle onların karınlarını doyurmaya çalışır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde, kendini devrimlere bağlı biri olarak tanıtan, köylüden nefret ettiğini söyleyen ve köye yeni gelen Haydar Öğretmen sahneye çıkar. Sarı Mustafa'nın torunu (Ertuğrul) ile girdiği bir tartışmadan sonra Sarı Mustafa'nın tepkisiyle karşılaşan Haydar Öğretmen, onları yobaz olarak niteler ve Çolak Sami'nin önemli konuklarından biri olmaya başlar.

Sarı Mustafa'nın Çolak Sami ile mücadelesinde en büyük destekçileri Deli Ferhat ve Boğaç adlı iki gençtir. Boğaç ve Alp- Eren tipi davranışlarıyla dikkat çeken Deli Ferhat, bölgede Türk töresinin devam ettiğini göstermeleri ve Dede Korkut hikâyelerindeki kahramanların yiğitliklerini çağrıştırmaları bakımından önemli kahramanlardır.

Bu arada “yol vergisi” diye bir vergi çıkarılır, vergiyi ödeyemeyenler ise yol çalışmalarına götürülür. Zaten sefaletle boğuşan aşiret, daha zor anlar yaşamaya başlar. Çolak Sami ve Yaman Ağa, maddi sıkıntı içerisinde olan köylülerin Güllü Baba’nın destekleriyle ayakta durmaya çalıştıklarını görünce Güllü Baba’nın şeyh olduğunu söyleyip onu irtica yaptığı gerekçesiyle tutuklatırlar. Güllü Baba, aslında Türk kültüründeki şaman geleneğinin bir devamı sayılmakta ya da Dede Korkut niteliği taşımakta, bölge halkına manevi destek, direnç sağlamaktadır. Onun bu zamansız yok oluşu, töreyi meydana getiren unsurların da yavaş yavaş kaybolmasına yol açmıştır. Böylece karşıt güçler, yeni devlet sistemini kendi isteklerince oluşturabilecekleri bir ortam hazırlamışlardır.

Çolak Sami, bir yolunu bulur ormana yol açar ve böylece kuracağı kereste şirketi için gerekli hazırlıkları tamamlar. Tüm bunları, onun yanında çalışan Arnavut Bekir, Çakır’a (Çolak Sami’nin kızı) anlatır. Çakır, gizlice sarı Mustafa’ya gider ve onun hayvanlarının toplatılıp kendilerinin de dağdan sürüleceklerini söyler. Devletin bu duruma kayıtsız kalmasına içerleyen Sarı Mustafa, o gece üzüntüsünden ölür.

Romanın birinci cildi, Deli Ferhat’ın Sarı Mustafa’nın torunu Ertuğrul’u okumakta olduğu ortaokulda ziyarete gitmesiyle sona erer.

Romanın ikinci cildi, Demokratik Parti’nin çalışmalarının başladığı bir dönemi kapsar. Çolak Sami, aşiretin tüm direnişine rağmen emellerine ulaşmış, Yörüklerin ellerinden dağları almıştır. Ülkenin değişen politik şartlarına ayak uydurmaya çalışan Çolak Sami, kurulacak yeni partinin yanında olmaya karar verir. Yörükler ise geleneksel yaşamlarından uzaklaşır, hayvancılık yerine tütün işleriyle uğraşmaya başlarlar. Ne var ki bu işte de tek kolcularının çıkardığı zorluklardan dolayı sıkıntı çekmektedirler. Bu kişiler, Yunanlıların bile yapmadıkları zulmü yöre halkına yaşatmaktadır.

Deli Ferhat başta olmak üzere ve tüm aşiret umudu Sarı Mustafa’nın oğluna (Cem) ve torununa (Ertuğrul) bağlamıştır. Ne yazık ki hiçbir şey onların düşündüğü kadar kolay olmaz. Deli Ferhat, Ertuğrul’u ziyarete gittiğinde hayal kırıklığına uğrar; çünkü kimin torunu olduğu bilincinden çok uzak olan Ertuğrul, aşiret düzenine sıcak bakmamaktadır.

Yaman Ağa’nın kızını (Gülendam) seven Deli Ferhat, kızın ısrarlarına dayanamayıp onu kaçıır. Bu durumu kabullenmeyen Yaman Ağa kızını evlatlıktan reddeder ve onların Bakraz’da yaşamalarını engellemeye çalışır. Çolak Sami’nin kızı ile gönül ilişkisine giren Cem, onunla birlikte Bursa’da yaşamaya başlar. Yörüklerin ısrarlarıyla köye dönen Ferhat ve Cem, tekrar kolcularla mücadeleye girişirler.

Şikâyet üzerine jandarmaların başı Allahsız Kadir, kolcularla beraber köye baskında bulunur. Bu durumdan haberdar olan Deli Ferhat ve Cem bir plan yaparlar. Allahsız Kadir’i

yakalayıp ellerini bağlarlar ve köylüye bir daha eziyet etmeyeceği konusunda söz alırlar. Diğerlerini de serbest bırakırlar. Kolcuların şikâyeti üzerine Deli Ferhat, Cem ve olaya karışan diğerleri tutuklanır.

2.7.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.7.3.1. Menfaat: Samimiyetten Uzak İlişkiler Ağı

Romanda menfaat ilişkileri Sami Bey çevresinde şekillenir. Sami Bey, kendi çıkarı için masum insanların canlarını yakmaktan çekinmez ve onların ekmekleriyle de oynar. Sami Bey'in menfaatçiliği, Atatürk'ün ölümü neticesinde kendini net bir biçimde ortaya koyar. O, görünüşte Atatürkçü geçinen biridir; ama Atatürk'ün ölümü üzerine görüşlerinde samimi olmadığı ortaya çıkar. Yazar, onun bu samimiyetsizliğini " *İsmet dargın, Celâl yorgun... Mareşal köşesine iyice çekilir şimdi. Saray İsmet'e daha yakın. İsmet'e oynamalı. Öfkenin önüne ancak İsmet gibisi durabilir. İsmet'e oynamalı.* " (B.A. s.17) ifadeleriyle sezdirmeye çalışır.

Tek parti döneminin aranan adamı olan ve yaptırılmayacağı iş bulunmayan Çolak Sami, *okullara ve çevreye dinsizlik, töresizlik, alafrangalık baskıları yaparak Ankara'nın gözüne girer. Nüfuzu böylece arttıkça çevredeki büyük toprakları, servetleri, ormanları ele geçirip soymaya başlar. Nitekim Karun gibi zengin Çolak Sami son olarak Karakeçililerin, Ertuğrul Bey'den bu yana oturmakta olduğu ormanlık bölgeyi ele geçirip bir Yahudi ile ortaklaşa işletmek peşindedir.*³⁴ Yeni bir

Romanda Güllü Baba, kerametine inanılan, olmazları olmaz yapan ve bölge insanı için önem arz eden bir kahramandır. Çolak Sami ve onun işbirlikçisi Yaman Ağa, Yörükleri aç bırakarak onların ellerindeki ormanlık dağları ele geçirmeye çalışırlar. Bu zor durumda Güllü Baba, yine kerametini gösterir ve kışın ortasında dörder beşer çuval un yüklü on kadar katırla köye döner. Güllü Baba'nın kış önünde un getirip Sarı Mustafa'nın önüne yığması, Çolak Sami'nin ve Yaman Ağa'nın pişmiş aşlarına su katmak demektir. Bu sebeple Güllü Baba, bir şekilde Yörüklerin çevresinden uzaklaştırılmalıydı. Bu düşünce ile "Çolak Sami Bey, yanına Yaman Ağa'yı alıp Paşa Vali'ye çıkınca, hem öyle, hem böyle konuşup ortalığa öyle bir velvele salmıştı ki, Yaman Ağa'nı akılcığı karışmış, ne diyeceğini bilememişti. Güllü Baba'nın adı, Şeyh Güllü; Akçakmak Kayalığı'ndaki mağaracığı, Taş Tekke diye söylenmeye

³⁴Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı(C.5)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s.619

başlayınca, hele hele kağıt yazıp muska dürdüğü de denince, Çolak Sami'ye el açıp “ Etme Bey'im.” demeye niyetlenmiş, lakin berikinin konuşması bitip tükenmemişti. ” (B.A.s.290-291) Böylece Çolak Sami, adete Güllü Baba'ya ölüm fermanı çıkarmış, onu irticacı ilan etmiş ve birilerinin çıkarına ters düşen bu gönül adamının, bu ermiş adamın bir sır misali ortalarından kaybolmasına, hapse düşmesine sebep olmuştur. Yazar-anlatıcı, hiçbir suçu olmadığı halde birilerinin menfaatine ters düştüğü için irticacılıkla suçlanan Güllü Baba'nın haksızlığa uğramasının yanlışlığını *“Güllü Baba, kanadı yaralı kuşa konak, avcıdan kaçan geyiğe sığınaktır. Allah var, eline kalem alıp kağıt yazdığını, beze sarıp muşambaladığını, kul eline verip muskaladığını duyan da yoktur, diyen de...”* (B.A.s.290) gibi ifadelerle dikkatlere sunar.

2.7.3.2. Modern Yaşam Tarzına Başkaldırı Aracı Olarak Töre

Romanda Bilecik/ Bozüyük'te yaşayan Karakeçili aşiretinin Yörük töresince yaşaması ve değişen düzene karşı direnmesi, mücadele vermesi işlenir. Milli ve manevi değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan Yörükler, geleneksel yaşamlarını devam ettirebilmenin mücadelesi içerisindeyken değişen yeni hayat düzeni onları bu yaşam tarzından uzaklaşmanın eşiğine getirir. Yaşamak için nefes alıp vermek ne kadar önemliyse Yörükler için de töre aynı şeydir. Töre, Yörükler için, *yazılmamış bir kanun kitabıydı. Noksansızdı, kusursuzdu. Törelilik olan her şey güzeldi; güzelliğe leke getirecek şey, Bakrazlının bilmediği, tanımadığı bir şeydi. Ya şimdi? Şimdilerde, bir garip hastalık alıp yürümüştü. Soluk almak, ölmek demektir. Soluksuz yaşamalıydı insanlar. Olacak şey miydi bu? Kim isteyebilirdi insanlardan soluk almadan yaşamalarını?*³⁵ Değişen devlet düzeni, Yörüklerin bazı değerlerini yaşamalarını da zorlaştırmıştır. Ertuğrul Gazi'nin türbesine gidip dualar eden, onun ruhuna Fatihalar okuyan Yörükler, manevi anlamda güç kazandıklarını hissederler; ama son dönemde bu bile güçleşmiştir. Roman kahramanlarından Topal Ahmet: *“Lakin bir rahmetlinin ruhuna hediye edilecek bir Fatiha'yı çok görmesine ne demeliydi devletin? Kime ne zararı dokundu Bakrazlının bin yıl boyunca kalkıp Söğüt Köyü'ne varmasının; varıp Ertuğrul'un baş ucunda Kur'an okumasının; onun hatırasıyla devlet ipine daha sıkı sarılmasının zararı kime dokunmuş? Bu yüzden değil midir Bakraz yiğitlerinin cephelerde destanlar yaratması?”* (B.A.s.151) diyerek şaşkınlığını dile getirir. Bütün bu haksızlıklara karşın dikkat çeken

³⁵Hasan Kayıhan, **Beyler Aman**, Elips Yayınları, Ankara, 2006, s.150

önemli noktalardan biri de Yörüklerin devlete olan bağlılıklarıdır. Yörük töresince yaşayan bu insanların tavırlarındaki olgunluk, vakurluk, töreye ve devlete bağlılıklarından ileri gelmektedir; çünkü *Yörüklükten murat, o dağ senin, bu dağ benim git gel değildi; Yörüklük, bir hayat tarzıydı, dünya görüşüydü. Toprağa taşa geçer sözdü Yörüklük. Bin yılın özeti idi. Kurt tünemez dağlara, karga varmaz bataklıklara bismillah ile varmak, iflah olmaz toprağa mülke bağışlamak demektir. Devletin jandarması demektir hem de. Namussuzdan bir namussuz, halt edip dağa çıksa, devlet koluna kurşun sıksa, kısıvrak yakalamak Yörük boynuna borç idi.* “ (B.A.s.233)

Dini inançlarına sıkı sıkıya bağlı olan, devleti de baba bilen Bakraz Yörüğü başlangıçta Karamürsel düzlüğünde yaşamaktadır. Karamürsel yolunda, çadırda doğmuş at sırtında ölmüş nice Yörüklerin mezarı vardır. Yazar- anlatıcı Yörüklerin belki de bin yıllık mezarlarını, ağaçlarını, kazançlarını gönül rızası ile terk edip karlı dağları mesken tutuşlarını şöyle anlatır: “ *Balkanları aşıp ta ötelere gidenler, günün birinde döner olmuşlar. Aç, çıplak, hasta,yaralı. Tuna Ovası'na almış bedenleri, karlı dağlarda edemezmiş; sen, demiş devlet baba Bakraz Yörüğüne, sen bu yazlağını gazilere bırak; pek yoruldular, dinlenmek şimdi haklarıdır. Eh, madem öyle, mademki Allah adını fisebilillah ta ötelerde dinletebilmişler, varsın Karamürsel düzlüğünü mekan tutsunlar. Şu dağlarda da eğleşebilir Bakraz Yörüğü...*” (B.A. s.143)

Romanda “Alp-Eren” diye nitelendirilebilecek Deli Ferhat’ın Yaman Ağa’nın kızını(Gülendam) kaçırmaması sonucunda çok sevdiği köyü terk etmesi de töre gereğidir. Ferhat’ın köyü terk etmesi karşıt güçlerle mücadele halinde olan Yörüklerin işini iyice zorlaştırmıştır. Topçu Osman, Bilal’e: “ *Şu köyde Ferhat gibi bir yiğit daha olsaydı başımıza bu iş gelmezdi, anlıyor musun? Bak, törenin de, geleneğinde köküne darı suyu eken adam aklama kesti diye ardına bakmadan ata ocağını terk edip gitti çocuk! Gitmese, kim ne diyebilirdi Ferhat’a? Cemiyete girse, camiye gelse, düğünde zeybeklenip cenazede yaslansa, kolundan tutup atabilecek baba yiğit kaldı mı şu köyde? Ee, ne diye uydu geleneğe Ferhat, hu, ne diye uydu? Yiğitliğinden!* “ (B.A. s.571) diyerek Ferhat’ın tüm yiğitliğine karşın töre karşısında ne kadar da çaresiz olduğunu ifade eder. Romanda geçen “ aklama kesme”nin bir Yörük töresi olduğu ve kendisine aklama kesilen kişinin bu töre gereği köyünü terk etmesi gerektiği yine romandan anlaşılmaktadır. Yazar- anlatıcı bu âdeti “*Aklama kesilmesi demek, ailesinin istemediği biriyle evlenen kimsenin, kocasıyla birlikte köyü temelli terk etmesi, köy hudutlarında gecelememesi demektir.* “ (B.A.s.551) şeklinde özetler. Köyün gençleri aralarında anlaşıp kesilen aklamayı kaldırmak isterler; ancak Ferhat, bu durumun töreye aykırı olacağını belirterek gençlere karşı çıkar. Köyün ululularına danışılmadan alınan bu kararın

yanlış olduğunu dile getirir. Roman kahramanlarından Akertuğrul: “ *Aslında biliyordum kabul etmeyeceğini. Ferhat Aga töreye çok, bağlı, çiğneyemez, biliyordum!* ” (B.A.s.593) diyerek Ferhat’ın töreye bağlılığını dile getirir.

Bakraz Yörüğü, örf ve adetlerini değişen yeni düzene inat yaşatma kararlılığındadır. Onlar, kurt eniğinin köpek gibi yaşayamayacağını bilincindedirler. Onların yaşatmaya çalıştıkları bir âdet de eski bir Türk âdeti olan Hıdırellez’dir. Bu âdet gereğince Yörüklerden *al atlara binmiş doksan dokuz yiğit, boyunlarına al yazmalar bağlarmış. Bir gün evvelden varır çatarlarmış Ahı Dağı’nın en yüksek doruğuna, Kurtini Tepesi’ne. Atlar ayakta uyur; lakin o gece yiğitleri uyku tutmazmış, atlarının etrafında dolanır dururlarmış. Hepsinin yüreği küpür küpür... Bir çift ela göz, bir çift kara göz, bir çift bakır göz... gece boyunca bir kerecik yumulmayan doksan dokuz çift göz, kah dualar mırıldanmış, kah hasret türküleri. Güneşin doğacağı yere, Kurtini Tepesi’ne dolanır gidermiş iç çekişler. Yüreklerde düğümlenip kalmış dilekler, erik çekirdeklerine açılmış sırlar, umutlar, umuşlar, gül fidanlarının diplerine gömülürmüş yalancı şafak sökölünce.*³⁶ Sarı Mustafa, Hıdırellez günü gelip çıktığında sabahlara kadar uyumaz, şafağı gözlemeden edemez. Kurtini Tepesi’nde Hıdırellez aydınlığı arar; ama aradığı aydınlığı bulamaz. Yazar- anlatıcı: “ *Umutsuz bir umuştu bu! Hıdırellez şafağı, Ertuğrul Gazi Türbesi’ne kilit vurulduğu gün kararmıştı oysa. Sarı Mustafa’nın da bunu aklı almazdı bir türlü. Hadi tekke dergâh, konak yemgâh neydiyse ne ya, Ertuğrul’un türbesi kime ne etmişti?* ” (B.A.s.156) ifadeleriyle Sarı Mustafa’nın çaresizliğini vurgular.

Töre, bir dizi anlamsızlıklar yığını değildir. Toplum, töreyi nedensiz davranışlar olarak nitelenmediği sürece töre varlığını sürdürür. Töre, geçmişten gelen ve geleceğe ulaştırılması gereken âdetler bütünüdür. Bir topluluğun soyluluğu ise töresine bağlılığından ve yürekliliğinden gelir. Törelere zaman içerisinde değişime uğramasının doğal olduğunu, ama bu değişimin de birdenbire olmayacağını düşünen Topal Ahmet: “ *Töre, varlığa değil, yüreğe göredir. Neden ölünün ardından namaz kılınır, Kur’an okunur, aş pişirilir? Niye, nasıl olsa ölmüş gitmiş adam, bunca merasime ne lüzum var denmez? Töre öyledir çünkü. Töresizlik, soysuzluktur! Törelere değişir elbet, ama harf değiştirir gibi öyle akşamdan sabaha değil!* ” (B.A.s.499) diyerek törenin irdelenemeyeceğini, onda anlamsızlıklar aranamayacağını dile getirir.

Yörükler çeşitli bahanelerle ağaçlarının kesilmesine çok kızarlar. Onlar için, ağaçların kesilmesi gerekiyorsa bunun karşılığında daha hayırlı işlerin yapılması gerekmektedir. Ev

³⁶Hasan Kayıhan, **Beyler Aman**, Elips Yayınları, Ankara, 2006, s.154

yapılmayacaksa, köprü yapılmayacaksa ağaçların kesilmesine hiç lüzum yoktur. Çünkü *bu insanların töresince ormanda bir ağaç, adam gövdesinde bir kol demektir; adam durup dururken birinin kolunu niçin koparsındı?*³⁷

2.7.3.3. Değişime /Başkalaşmaya Direnme

Romanın bir mücadelenin romanı olduğu daha ilk sayfada kendini gösterir. Yazarın Ahı ve Ircalı dağlarını tasvirle başladığı roman, ilerleyen bölümlerde amansız bir mücadelenin sinyallerini verir. Yazarın “ *Ahı ve Ircalı dediğin başı dumanlı iki kara dağdır; lakin iki öfkeli dev gibi diş diştirler. Hem de yedim doymaz iki devdirler. Yarları birbirinden Ceberut, canavarı birbirinden gani, uğrusu birbirinden yavuzdur. Yağmuru tufandır, rüzgarı kasırga; hele ki biri inmeye, öteki kalkmaya görsün! Yaniya burnundan solur bu iki dev, el mi yaman bey mi yaman deyip soyunanda, ol meydanda benim diyen yiğit kol gezemez.*” (B.A.s.5) diye betimlediği Ahı ve Ircalı, Yörüklerle karşıt güçlerin çekişmelerini simgeler niteliktedir. Osmanlı ruhuyla yaşayan ve geleneksel hayat düzenlerinden ödün vermek istemeyen Karakeçili aşireti, bu yaşam düzenlerinin değiştirilmeye çalışılması sonucunda iktidar sahipleriyle mücadeleye girişir. Zaten romanın asıl teması da bu mücadele ve çatışma sonucunda ortaya çıkar.

Yörüklüğün temelinde mücadele vardır. Bu mücadele, kimi zaman amansız tabiat koşullarıyla, kimi zaman da baskıcı politikanın menfaatperest insanlarıyla olur. Yörüklüğü bitirme çabasında olanlar, birçok kanunla onları sefaletin eşiğine getirirler; ancak kendi kanunları ile yaşamaya alışan insanlar; direnişten, mücadeleden ve var olma çabasından geri durmazlar. Bu mücadelede Deli Ferhat, önemli bir görev üstlenir ve Çolak Sami'nin karşısındaki en büyük güç olur. Roman kahramanlarından Totoğlu, Bilal'e: “ *Ferhat olmasaydı ormandan odun kesebilir miydin sen? Ferhat olmasaydı, odununu Çolak Sami'nin arazisinde yol açıp taşıyabilir miydin sen? Ferhat olmasaydı Çolak'ın karşısına dikilip toprak isteyebilir miydin sen? Ferhat olmasaydı sen şu sıra nerede olacaktın biliyor musun efe? Bir yıl önceki gibi Bursa çarşısında elinde kürekle esir pazarında bekler gibi müşteri bekleyecektin! Anladın mı efe?* ” (B.A.s.519) diyerek Ferhat'ın bu mücadeledeki önemini ifade eder.

Yeni devlet düzeni oluşturmaya çalışanlarla, Osmanlı ruhuyla yaşayan Yörükler, sürekli mücadele halindedirler. Savaşta birçok yararlılık göstermiş ve hiçbir engel tanımamış

---

³⁷ Kayıhan, a.g.e. s.407

bu korkusuz insanlar, iktidar sahipleriyle anlaşamazlar. Mücadeleden yılmayan Yörükler için mücadele, yaşamdır, var olmadır; karşıt güçler, can dikenidir. Romanda geçen “ *Düşman, can dikenidir. Eğer düşmanını diken gibi görüyorsan, yaşamaya niyetlisin demektir ve onun dalıyla, yaprağıyla uğraşmaz, köküne saldırırsın, köküne!* ” (B.A.s.156) cümleleri Yörüklerin mücadeledeki kararlılıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Ne var ki bu kararlılık, bir müddet sonra yerini değişen yeni devlet düzenine çaresiz ayak uydurmaya bırakır. Hatır, gönül ve söz devrinin geçmişte kaldığını kabullenmek zorunda kalan Yörükler, şehre inip zamanın gereklerine uygun yaşamaya karar verirler.

2.7.3.4. Geleneksel Olandan Koparılış

Romanda Yörük töresiyle yaşayan Karakeçili aşiretinin bu yaşam tarzlarından koparılması ele alınıyor. Değişime zorlanan, geleneksel yaşam tarzlarından uzaklaştırılmaya çalışılan Yörüklerin buna alışmaları, Ahı ve Ircalı’yı uzaktan seyretmeye alışmaları çok zor olmuştur. Çolak Sami’nin kerestecilik işine girmesiyle Ahi ve Ircalı giderek çıplaklığa bürünmekte ve Yörüklerin anıları da sanki kesilen her ağaçla bir bir yok olmaktadır. Roman kahramanlarından Topal Ahmet, Ahı’da yatağını değiştiren sellere, Ircalı’nın gündün güne deşilen bağına ve değişen kaderine yanmaktadır. Yazar- anlatıcı Topal Ahmet’in bu değişim karşısındaki çaresizliğini “ *Ahı ve Ircalı, başı dumanlı iki kara dağdı daha dün; iki öfkeli dev gibi göze göz, dişe dişti, hem de yedim doymaz iki devdi. Öyleyken, yürüğün umuruydu, dünyası ve ahreti idi. Ya şimdi? Topal Ahmet, Kara Keçili Bey’i Sarı Mustafa’nın sadece eli ayağı, ağız dili değildi, defteri ve kitabıydı aynı zamanda. Hem onun hem de bu dağların... Dönüp dönüp okuyordu beynindeki sıra sıra yazıları. Ne karaymış, diyordu sık sık, ne kara, ne vicdansız, ne şerefsizmiş bu defter? Gözlerini, Ahı ile Ircalı’nın son bir defa daha birbirlerine elense çekip baktıkları, son uykuları gelmiş gibi başlarını toprağa bırakıverdikleri tarafa çeviriyor; Karasu boyuna kadar dümdüz uzanan topraklara sinmiş geçmiş zaman sesleri, Ahı’dan yükselen metal uğultularını bile bastırıyor, beyninde uğulduyordu.*” (B.A.s.377-378) cümleleriyle dile getirir. Ahı ve Ircalı’daki akıl almaz değişiklikler roman kahramanı Kesikkulak’ı da şaşkına çevirir. Bu şaşkınlık, yazar- anlatıcı tarafından “ *İyi de, bu dağlara ne olmuştu böyle? Neden birdenbire çöle dönmüşlerdi öyle? Boyunlarında türlü sesler çıkaran çingiraklarıyla yamaçları kaplayan sayılamayacak kadar çok koyun, keçi nereye gitmişti? O dere senin, bu tepe benim saklambaç oynadıkları besili çoban köpekleri neredeydi peki? Ya o gök gürültüsü gibi homurtular, devlerin diş gıcirtısını andıran cazırtılar, havalanıp yamaçlara aşağı kayıp giden ağaçlar ne demektir? Neden*

ormanların içi domuz girmiş ekin tarlaları gibi yol yol açılmıştı öyle? İnsanlar ne diye yaban keçilerinin bile zor tırnak bastıkları yerlere tırmanmak için didiniyorlardı? Kesikkulak anlatamıyordu, bir türlü akıl erdiremiyordu bu değişikliklere.” (B.A.s.358) şeklinde dile getirilir.

Romanda gerek sosyal yaşamdaki gerek de kişisel ilişkilerdeki değişim dikkat çeker. Bu değişimin merkezinde bulunan Bakraz Vadisi, nice olumsuzluklara şahitlik etmiş, nice acılara ev sahipliği yapmıştır. Yazar- anlatıcı, romanın 30. bölümünde adeta romanı özetler ve “ *Şu son yıllar içinde, Bakraz Vadisi’nde peş peşe öyle kıyametler kopmuş, acılara yeni yeni öyle acılar eklenmişti ki, Gülendâm’a söz alan Kara Kamil bile, yüzsüzlük edip Yaman Ağa’dan düğün isteyememişti. İlkın Güllü Baba bilinir dağlar piri sır olmuştu. Ardından yürüğün yongası koyunu, keçiyi sayıya vurup devlete zimmetleyen gün gelmişti. Şafak vakti köyün etrafını saran jandarmaların mavzer pırlıtısını görünce, Yunan bile giremediydi, olduğu yere düşüveren töreli Yörük Beyi Sarı Mustafa’yı başka ölümler takip etmişti... Kerestenin şahına sahip Ahı ve İrcalı dağlarına göz diken Sami Bey’in bütün hesabı, Bakraz yürüğünün Yaman Ağası’ndan bir Yaman Ağa yaratabilme üzerine kuruluydu. Çolak Sami Bey berikine verimli topraklar kazandırıyor, Yaman Ağa’da ona dağların, akrabalarının elindeki tapusunu edindiriyordu; her ikisi de, tilkilerini yüze yüze derilerini burunlarına getirmişti neredeyse. Dünya böyleydi işte; dün cenaze çıkan evde, yarın düğün kurulurdu.” (B.A.s.399-400) diyerek bu hızlı ve olumsuz değişimin Yörüklerden çok şey götürdüğünü dile getirmiştir.*

Bilecik yöresinde yaşayanlar ve özellikle Yörükler için Ertuğrul Gazi, çok saygın bir yere sahiptir. Onun ölümü Yörüklerde derin izler bırakmıştır. Sarı Mustafa’nın içinden geçirdiği “ *Bir kara kilit, küflü kara bir kilit... dağlar yetimdi işte, al donlu zorlu atlar, çatal yürekli delikanlılar, memleket yetimdi işte. Osmancığın sancağı, en fenası, o yetimdi. Dağlardan kartal gibi süzülüp inemiyordu ovalara... Ovalara ve denizlere... Ve Yenişehir Ovası ve Yarhisar Yokuşu ve Kozpınar Yaylası ve şahin duruşlu Bilecik yokuşu ve Domaniç Yazlığı ve Söğüt ovası işin kötüsü... Yetimdi, hepsi yetimdi. Bu dağların kurdu kuşu bir de Bakrazlının tekmi yetimdi, bak! ” (B.A.s.157) ifadeleri Ertuğrul Gazi’nin ölümünün Yörükler üzerinde nasıl bir tesir bıraktığını göstermesi bakımından önemlidir. Ertuğrul Gazi’nin türbesini ziyaretle acılarını dindiren Yörükler, devlet tarafından türbeye kilit vurulmasıyla şaşkına dönerler. Devletin, Ertuğrul Gazi’nin ruhuna hediye edilecek bir Fatiha’yı bile çok görmesi onları derinden etkiler. Yıllardır Ertuğrul Gazi’nin yolundan giderek devletin ipine sarılan Yörüklerin onun türbesinden uzak durmaya zorlanmaları şaşkınlık yaratmıştır.*

Kerestecilik işinde Çolak Sami ile işbirliği içerisinde olan Yaman Ağa, dağlarını terk etmeye zorlanan Yörüklerin köye yerleşecek olmalarıdır. Ağacı kesilen ormanın bir işe yaramayacağını ve böyle bir durumdan sonra Yörüklerin de kendisi gibi çiftçilikle uğraşacağını farkındadır. Yazar- anlatıcı onun bu değişimden duyduğu kaygıyı “ *Onun bozulduğu taraf, bir iki yıl içinde köyü terk edip gideceklerine kesin gözüyle bıraktıkları insanların toprağa yerleşecek olmalarıydı. Elbette kendisi gibi topraklarını traktörle değil, öküzle, eşekle ekip biçeceklerdi, ama neden, mesela Deli Ferhat, Topçugil, Yemenligil, hele akraba olduklarına bile bakmayıp karşısına dikilen keleş Cafer gibi adamlar kendisiyle aynı tarla yolunu paylaşınlardı?* ” (B.A.s.504) şeklinde ifade eder.

Başlangıçta yedi oymak elli dokuz hane olan Yörükler, geçen zaman içerisinde yirmi bir hane kalırlar ve ormanlarını verip toprak alırlar. Bir müddet sonra Yörüklerin hayvanları ormana zarar veriyor diye toplatılır, Yörükler ağaç dikim işiyle uğraşmaya mecbur bırakılır. Ne var ki bu iş görüldüğü kadar kolay değildir. Roman kahramanlarından Muhacir Mehmet, onların becerisizliklerine şaşırır, incecik tütün fidelerini avuçlarından fırlayıp uçuvarecek bir kuşmuş gibi sıkın insanlara kızar. “ *Te bu sopa değil bre, bu fide! Te şu parmakçıklarınız yeter bunu tutmaya. Bu elinizle tutacak, bu elinizle te o çomaklarınızı toprağa sokup çıkaracak, sonracığım te bu fideyi aha şuracığa kadar açtığınız deliğe sokacak, etrafını toprakla örteceksiniz. Bre ne diye şar şar su dökersiniz üstüne? Dökmeyin bre! Beş on damlacık yeter a bre!* ” (B.A.s.521) diyerek işin inceliklerini Yörüklere anlatmaya çalışır. Böyle bir işe alışkın olmayan eller tüm bu tembihlere rağmen istenilen titizliği, tezliği gösteremez; işin en zor kısmı olan iki büklüm adım sürmeyi beceremezler.

2.7.3.5. Bireysel ve Toplumsal Suskunluk

Romanda yeni devlet düzeni ile sosyal yaşamları değişen Yörüklerin çoğu zaman çaresizlik içerisinde kaldıkları, zaman zaman da içerisinde buldukları duruma boyun eğdikleri görülür. Onları çaresizliğe mahkûm edenlerin başında Çolak Sami gelir. Siyasi gücü de arkasına alan Çolak Sami, Karakeçili aşiretini maddi ve manevi bakımdan çökertmeye çalışır. Karakeçili aşiretinin her zor durumunda yanlarında olan Güllü Baba, Çolak Sami ve yandaşları tarafından şeraitçi olmakla suçlanır ve hapse atılır. İrticacılık ile suçlanan Güllü Baba, Eskişehir Cezaevi'ne konulur ve özellikle başgardıyan tarafından son derece eziyet görür. Çaresiz kalan Güllü Baba bütün bu aşağılanmalara ve eziyetlere rağmen, metanetini korur.

Kerestecilik işine girmek isteyen Çolak Sami, Yörüklerin ormanda yangın çıkardıklarını ve keçilerinin ormana zarar verdiklerini söyleyerek onları yıldırmaya çalışır. Bu olay neticesinde devlet yetkililerince yöre halkının keçileri toplatılmaya başlar. Devleti “baba” bilen Yörükler bu durum karşısında çok şaşırırlar. Karakeçili aşiretinin beyi Sarı Mustafa, köyün jandarmalarca kuşatılacağını öğrenince “...*gelen eşkiya olsa, önüne duralım, kırılana kadar kırılım, lakin gelen onsun diye öldüğümüz devlettir, ne edelim biz?*” (B.A.s.567) diyerek devlet karşısındaki çaresizliğini dile getirir. Roman kahramanlarından Topal Ahmet de Sarı Mustafa’nın çaresizliğine çok içerler. Yazar- anlatıcı: “*Topal Ahmet, jandarmanın köyü sarıp asırların yürüğünü elsiz ayaksız bıraktığı, acının bıçak gibi Sarı Mustafa’nın yüreğine indiği günden beri insan içine çıkmayan, karısına, oğluna bile ağzını açıp tek söz etmeyen bu savaş vurgunu adam, Otluksırtı’nı bürüyen çalılıkların arasına oturmuş, Ahı’ya ve Ircalı’ya, geçmiş ve gelecek zamanlara ağıt yakıyordu.*” (B.A.s.377) şeklindeki ifadelerle Topal Ahmet’in yaşananlar karşısındaki çaresizliğini vurgular.

Sarı Mustafa, Bakraz’da Bey kabul edilen, sözüne değer verilen ve saygı duyulan biridir. Kimsenin ona karşı saygıda kusur ettiği görülmemiştir. Sarı Mustafa, torunu Ertuğrul’u döven Haydar Öğretmen’in yanına gider ve ondan beklemediği bir tepkiyle karşılaşır. Hiç beklemediği bu tepki ve sözler karşısında gururu incinen Sarı Mustafa, gözyaşlarının görülmesinden korkarak ağlamaya başlar. Yazar- anlatıcı: “*Ağlıyordu. Elini gözüne götürdü. Islaklık parmaklarına sıvanıp kaldı; lâkin parmakları gözyaşlarının ılıklığında bile donuyordu. Hızla etrafına göz gezdirdi. Bu ikinci defaydı ki, gözyaşlarının görülmesinden korkuyordu. Oysa vakitsiz ölümlere, vakitsiz ölümlerle sönen nice ocaklara yakılan ağıtları duyup hiçkırta hiçkırta ağladığında, gözyaşlarından utanmazdı hiç...*” (B.A.s.37) diyerek onun bu aşığılanma karşısındaki çaresizliğini gösterir.

Romanda Alp- eren tiplmesi olarak karşımıza çıkan Deli Ferhat, gözü pekliği ile dikkat çeker; ancak onun bile bazı durumlarda çaresiz kaldığı görülür. Yaman Ağa’nın kızı Gülendâm’ı kaçıran Deli Ferhat, töre karşısında çaresiz kalarak köyü terk eder. Sarı Mustafa’nın ümit bağıladığı Ertuğrul’u ziyarete giden Ferhat, değişen devlet düzeni karşısındaki çaresiz kaldıklarını, düşmanın giremediği dağlarından devlet tarafından atıldıklarını belirtir.

2.7.3.6. Hüznün ve Mutluluğun Duygusal Anlatımı Olarak Aşk

Romanın teması Yörük töresince yaşayan insanların siyasi gücü arkasına alan birtakım insanlar ve devlet idarecilerince bu yaşam tarzından koparılıp değişime zorlanmalarıdır. Ancak romandaki kimi zaman hayal kırıklıklarıyla son bulan, kimi zaman da mutlu bir şekilde neticelenen aşklar da dikkat çekmektedir. Bu yönüyle romandaki aşk teması kendi içerisinde iki grupta incelenebilir: Ferhat- Güldam ve Cem- Çakır arasındaki aşk; Çakır-Haydar Öğretmen ve Kara Kamil- Güldam Arasındaki aşk. Karşı gruplarda bulunan insanların birbirlerine duydukları aşklardan doğan çatışmalar, bazen beraberinde mutluluğu getirirken bazen de ayrılıklara yol açmıştır. Romanda iyiler kazanmış, kötüler kaybetmiştir.

Alp- eren tipinin romandaki temsilcisi olan, cesareti ve yiğitliği ile yöre halkı arasında çok sevilen ve değer verilen Ferhat'a Güldam âşık olur. Bunda Yaman Ağa (Güldam'ın babası)'ya karşı koyan tek kişinin Ferhat olması da etkili olmuştur. Yazar-anlatıcı, anasız büyüyen ve anne sevgisini yengesinde bulan Güldam'ın babasının baskılarına rağmen Kara Kamil'e varmayacak olmasını "...doğrusu; yengesi, anasızlığını unutturmuştu Güldam'a. Toprağı nimetli fidan, kınası hamarat gelinin ellerinde serpilivermişti; civan oğlanlar görende ah çekip bağır döver olmuşlardı. Davul bile dengi dengine diye ses verirmiş; lakin Nuh deyince peygamber demeyen Yaman Ağa, kızını mutemet adamı Kara Kamil'e söz vermişti günün birinde. Yaman Ağa kollu kanatlı, kedili köpekli adam... Rızası hilafına kim iş görebilir ki? Güldam'ın kara bahtı edeceğine etmiş, güler yüzü soluvermişti böylece. Ama günün birinde, Yaman Ağa'nın karşısına dikilip onu yorgun kısraklar gibi soluksuz bırakan deli Ferhat'ın korkusuz gözlerini görünce, kurumaya yüz tutmuş gonca, o gözlerini seher ışığında leylim leylim açivermişti. Varmayacaktı Kara Kamil'e; hele bir zorlasınlar, al duvaksız gelin olup Ferhat'ın eşğine atacaktı kendisini." (B.A.s.399) diyerek vurgular.

Halası, Güldam'ın Ferhat'a olan aşkını çok tehlikeli bulur, bu işin pek hayırlı sonuçlanmayacağını düşünür. Güldam, dert ortağı bildiği halasıyla zaman zaman dertleşir, içinde bulunduğu aşk çıkmazında ondan yardım bekler. Güldam'ın çaresizlik içerisinde kıvrandığı bir gün yine halasına sığınmasını yazar-anlatıcı, " *Sevdasını, hayallerini, umutlarını bir bir anlattı. Halanın gözleri yaşardı. Ferhat'ı bilirdi, severdi de üstelik. Genç yaşta dul kalışına pek üzülmüştü bu yüzden. Hele yiğitliğini az mı övmüştü? Sonra Güldam'ın ona sevdalandığını bilmez de değildi. Ağlaması, bu işin sonunun karanlık görmesindendi. İyi de, ne desindi şimdi Güldam'a? Sustu. Yeğeni daha fazla sabredemeyip sokağa fırlayınca kadar sustu.*" (B.A.s.400) şeklindeki ifadelerle okuyucuya aktarır.

Ferhat, başlangıçta bu aşka kayıtsız kalmıştır. Ama Gülendam'ın Kara Kamil'e verilecek olması dolayısı ile Ferhat'tan yardım istemesi onu harekete geçmeye mecbur bırakmıştır. Kızını Kara Kamil'e vermek isteyen Yaman Ağa, gerek Ferhat gerek de diğer Yörükler için karşıt güçtür. Ferhat, zor durumda olan Gülendam'ı kaçıtır. Bu duruma Kara Kamil çok içerler. Yazar- anlatıcı: “ *Kara Kamil, titredi. Gülendam elinden uçup gidiyordu işte. Daha şuncacık çocukken gönül verip sevdiği, her Allah'ın günü yüzüne baktığı, eğlensin diye maskaralıklar ettiği, kimsenin akıl edemeyeceği oyuncaklar yapıp sevindirdiği, yıl yıl büyüttüğü, uğruna babasının her türlü zulmünü sineye çektiği, ölümden bile kurtardığı kız, başkasının olacaktı ha!* ” (B.A. s.492) diyerek Kara Kamil'in çaresizliğini dikkatlere sunar. Gülendam'ın kaçmasıyla Kara Kamil, aslında bir rüya âleminde yaşadığının ve gerçeklerle yüzleşmesi gerektiğinin farkına varamaz ve zorbalıklarına devam eder.

Kızının Ferhat ile kaçtığını duyan Yaman Ağa, kızını evlatlıktan reddettiğini belirtir ve onlardan köyü terk etmelerini ister. Birbirini seven Ferhat ve Gülendam, bu karar karşısında törenin de gereğini yerine getirerek köyü terk ederler.

Romadaki çatışmaların temelinde bulunan ve sık sık Yörüklerle karşı karşıya gelen Çolak Sami'nin kızı Çakır, bir gün boz bir aygırın üzerinde bir genç görür. Attan çok atın üzerindeki genç dikkatini çeker; çünkü o kolay kolay rastlanamayacak biridir. Ahi dağının dar, dolambaçlı yollarındaki at sürüşü, görenin akli başından alacak türdendir. Öyle de olur. Çakır bu gence karşı ilgi duymaya başlar ve bu gencin kim olduğunu öğrenmek için Yaman Ağa'ya gider ondan bilgi alır. Bu genç, Çolak Sami ile hiç anlamayan Sarı Mustafa'nın oğlu Cem'dir. Cem, Çakır'ın ilgisini karşılıksız bırakmaz. Bir süre sonra eşinden ayrılan Çakır'la beraber yaşamaya başlar. Böylece bu aşk da mutlu bir sonla noktalanır.

Çakır'a âşık olan Haydar Öğretmen, kendi yanlışlarını doğru göstermeye çalışan, Yörüklerce pek sevilmeyen biridir. Onun bir yılbaşı gecesini Çolak Sami'nin evinde başlayan aşkı karşılık bulamayacaktır. Çakır'ı kararından döndürmek için ona defalarca mektup yazar; fakat ne yaparsa yapsın Çakır'ı kararından döndüremez. Çakır, Nazım'ın ipine tutunarak güneşe gece yaklaşacağını zanneden birinin karısı olamayacağını kararlı bir dille ifade eder.

Haydar Öğretmen küçük bir kitap çildi tutan son mektubunu “ *Sana, şömineli salonlarda can sıkıntısı değil, güneşin fethine birlikte yolculuk öneriyorum...* ” (B.A.s.525) diye bitirse de Çakır, kararından dönmez. Çakır'ın bu kararından sonra Haydar Öğretmen, günlerini nahiyenin tek oteli olan Sarı Mahmutların Hanı'nda kiraladığı odada geçirmeye başlar. Artık hayata küsmüş ve iyice yalnızlaşmıştır. Yine Çakır'a sayfalar dolusu mektup yazar; ama o mektupları gönderemez. Yaşadığı tüm sıkıntıların sebebi olarak Çakır'ı gören Haydar Öğretmen, yalnız kaldığı anlarda aynanın karşısına geçip Çakır'a seslenir. Yazar-

anlatıcı onun yaşadığı buhranı şu cümlelerle aktarır: “ *Çakır, dedi odasındaki aynanın karşısına geçip, sensin bu yobazları bana güldüren sebep! Sensin devrimci kanımı delirtip beni gece yarılarda çağ dışı çağrılarla sokaklara sürükleyen! Sensin, ey mavi gözlerimi kızartan altın sarısı ışık! Tanrı gibi görünürsün her yerde, topraklarda, denizlerde, göklerde!* ” (B.A. s.557)

Karakeçili aşiretinin beyi Sarı Mustafa'nın oğlu olan Cem, Çolak Sami'nin, babasına ve Yörüklerle yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen Çakır'ı sevmektedir. Çolak Sami ve yandaşlarına beslediği kını Çakır'a duyduğu aşk bastırmaktadır. Onun bu kininin farkında olan ve Cem'in Çakır'a sadece parası için yaklaştığını düşünen Haydar Öğretmen'e Cem : “ *Belki aklımdan zengin bir kadına kapıldığımı, parası için onunla oturduğumu geçiriyorsundur. Bu doğru değil! Çakır, her şeye sahip olmuş, darlık, yokluk tanımamış bir kadındır. Ama sevgisiz büyümüştür. Ben de öyleyim. Ben de sevgiye açım anamın nasıl, ne şartlar altında öldüğünü bir gün bile düşünmeden uykuya geçemem ben. Bu, yıllardır böyledir! Babamın, kahrından öldüğünü duymuşsundur. Ağabeyim Karaca'nın ölümünden de haberin olmalı. Bu üç insanı, varım yağum üç insanı, benden kimin, nasıl, niçin aldığını çok iyi biliyorum. Güllü Baba, baştan ayağa sevgi dolu bir ihtiyar niçin ortadan kaldırıldı, biliyor musun?... Rum kilisesinin çanları iki bin yıldır aynı tempoyla çalınıyor, hani nerede Bilali Habeşi'nin ezanı? ” (B.A.s.565) diye cevap vererek Çakır'a olan aşkında samimi olduğunu, yaşanan olumsuzlukların ve haksızlıkların hafızasında yer ettiğini vurgular.*

2.8. Dönüş Romanı

2.8.1. Romanın Tanıtımı

Yazarın son romanı olan Dönüş, 2006 Ocağında Elips Kitap tarafından yayımlanmıştır. 27 bölümden oluşan roman, 405 sayfadan ibarettir.

Yazarın, bir kaplumbağanın gözünden anlattığı, zaman zaman da farklı kahramanlar çevresinde şekillendirdiği ve sözde Ermeni sorununu ele aldığı geniş hacimli bir romandır. Kitap, Türk- Ermeni sorununu bir kaplumbağanın şahitliğinde ele alır. Roman, sözde Ermeni soykırımına karşı yazılması ve önemli tespitlerde bulunması bakımından sahasında önemli bir yere sahiptir.

2.8.2. Romanın Özeti

Türk- Ermeni sorununa değinen roman, çok zincirli bir olay örgüsünden meydana gelmiştir. *Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin metin halkalarından meydana geldiğini inkâr edemeyiz. Bu metin halkaları arasındaki münasebet ağını dikkatlere sunduğumuzda, eseri çeşitli bakımlardan daha iyi anlama imkânına kavuşacağımız da açıktır.*³⁸ Yazar, geçmişte yaşanan zulümleri, acıları bir kaplumbağanın gözünden aktarma yolunu seçmiş, zaman zaman da vaka zincirine çeşitli kahramanları dahil etmiştir.

Roman, uzun yıllar görmediği topraklara dönen kaplumbağanın su arayışı ile başlar. Sırtına çivi batan kaplumbağa acı çeker. Sıradan bir olay gibi görünen bu durumun aslında romanda önemli bir işlevinin olduğu daha sonra anlaşılacaktır. Kaplumbağanın geçmişte yaşananları aktarabilmesi için bir ilginin kurulması gerekmektedir. Kaplumbağa, böylece İstanbul'dan tatile gelen Gülten'le (Aslen Ermeni olan, Boryan ismi yerine Kurban Ağa ismini kullanan kahramanın kızı)karşılaşır. Bu karşılaşma neticesinde kaplumbağanın hiç hatırlamak istemeği olayları hatırlaması sağlanır. Savaş yıllarında genç olan kaplumbağa bu topraklarda birçok olaya tanık olmuştur. Ermenilerin, o çok sevdiği insanların evlerini yakıp yıkması ona derin üzüntüler yaşatmıştır. Buraya dönmesinden ve burada yaşananları hatırlayarak tekrar aynı üzüntüye kapılmasından dolayı kendi kendine kızar.

Romanın ilk bölümlerinde Gülten, halasının oğlu Hayik'le beraber olur. Yazar, romanın ilerleyen bölümlerinde olaya Hayik'in arkadaşı Okan'ı (Ohannes) da dahil eder. Gülten, babası Kurban Ağa'nın Ermeni olan bu gençleri misafir edebilmesi için babasına Hayik'i hocası Hüsamettin, Okan'ı da veteriner olarak tanıtır. Hayik ve Okan kısa sürede çiftliğe alışırlar. Antikacı olan Hayik, antika eşyalar toplamaya; Okan da bazı insanlarla gizli görüşmeler yapmaya başlar. Okan, geçmişte Müslümanlarla Hıristiyanların beraber yaşadığı kasabada (Karacapınar) dolaşarak kasabada yaşanan Ermeni olaylarını araştırır ve Hayik'i kışkırtır. Ermeni mağduriyetini gün yüzüne çıkarma amacıyla olan Okan, bu amacını gerçekleştirmek için bir plan yapar ve bu planına "tortoise" adını verir. Kaplumbağa(tosbağa) anlamına gelen bu sözcük, Hayik'in Gülten'e taktığı bir isimdir. Okan, planını uygulamaya koymak için Kurban Ağa'nın kasabadaki gücünden faydalanmak ister. Kurban Ağa'nın büyük kızı Müşerrefin ırzına geçer ve onunla nişanlanır. Tüm bu olanlardan Hayik'i sorumlu tutan Gülten, kasabadan ayrılıp Hayik'in İstanbul'a dönmesini sağlar.

³⁸Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları. Ankara, 1991, s.55

Romanın ilerleyen bölümlerinde yazar, Türklere zamanında çok zulmetmiş Kesikkulak Arşak Paşa adında bir rahibi de kurguya dahil eder. Rahibin yaptığı zulümler, Kaplumbağa tarafından geri dönüşlerle okura sunulur.

Ermeni ASALA örgütüyle bağlantılı olan Okan, bankadan kredi çekerek ve kendisi gibi aynı örgütle bağlantısı olan Kör adında bir kişiden de maddi destek alarak kömür ocağı işine girer. Kör, yanına aldığı ve sol bir örgüte mensup olduklarını söylediği üç kişiyle kasabaya gelir ve Okan'a yardımcı olur. Sami adı verilen kişi, kömür ocaklarıyla; Murtaza adındaki kahraman hukuk işleriyle; Hüseyin ise tamir işleriyle ilgilenmeye başlar. Halkla iyi ilişkiler kurmaları için gönderilen bu üç kahraman kısa sürede kasaba halkının gözüne girer. Bu arada bu üç kişi Okan'ın örgütün istekleri dışına çıkarak kendi başına hareket ettiğini ve kötü işlere bulaştığını fark eder.

Okan'ın kirli oyunlarıyla parçalanan Kurban Ağa'nın ailesi, romanın sonunda iki ölümle iyice sarsılır. Okan tarafından tecavüze uğrayan, sonrasında terk edilen Müşerref, intihar eder. Hasta olan Kurban Ağa da kızının ölümüne dayanamaz ve kendini sundurmadan aşağı bırakarak ölür.

Okan'ın "tortoise" adını verdiği planı ise kaplumbağa tarafından son bulacaktır. Geçmişle yüzleşen ve o an'a kadar birçok olaya şahitlik eden kaplumbağa, bu kez de kendisinin yanından hızla geçen bir arabanın birden uçurumdan yuvarlanmasına tanıklık eder. Kaplumbağanın sırtındaki çivi, Okan'ın arabasının tekerinin patlamasına ve arabanın uçurumdan yuvarlanmasına yol açmıştır. Bu olay, romanın başında kaplumbağanın sırtına batan çivinin Okan'ı öldürme işlevi üstlendiğini göstermiştir.

2.8.3. Romanın Tematik Bakımdan İncelenmesi

2.8.3.1. Tehlikeli ve Samimiysiz İlişkiler Ağı Olarak Menfaat

Romanda menfaate dayalı ilişkiler dikkat çeker. Bu çıkar ilişkilerinin başında Hüseyin, Murtaza, Sami, Okan ve Kör arasındaki ilişki gelir. Hayatını menfaate dayalı ilişkiler üzerine kuran Okan, tehlikeli insanlarla ilişkiler kurmuş, dahil olduğu siyasi örgütün başarısı için her yola başvurmuştur. Annesi Ermeni olan Okan, " *Kanım melez, soysuzum! Tanrı tanımam, korkusuzum! Bakışlarım keskin, her gören ürperiyor!* " (D.s.141) diyerek ne kadar kötü bir karakter olduğunu ortaya koymuştur. Onun Kör'le bağlantıya geçmesinin temelinde de örgütün iyi işleyebilmesi vardır. Ermeni mağduriyetini gün yüzüne çıkarma amacıyla olan Okan, Türkleri düşman ilan etmiştir. Bir Kürt olan Kör'ün bu konuda Okan'la aynı fikirde

olduğunu Sami, Hüseyin Murtaza arasında geçen şu diyalogdan çıkarabiliyoruz: “ – Peki, dedi Sami Hüseyin’in yüzüne bakarak, bizim Kör, Okan 'la hangi amaçtan ötürü iş birliği yapıyor? Mademki bu iş farklı milliyetlerin çıkar çatışmasından ortaya çıkıyor, biri Kürt, biri Ermeni... Bu iki adamın ortak çıkarları ne olabilir?(Cevap Hüseyin yerine Murtaza’dan geldi):*Düşmanımın düşmanı, dostumdur mantığı!* ” (D.s.270)

Ermenilerin, Türkler tarafından zamanında çok eziyete maruz bırakıldıklarını düşünen ve annesi de bir Ermeni olan Okan, bu durumu kamuoyuna ispat için mücadele etme amacındadır. Tortoise (tosbağa) adını verdiği planı gerçekleştirmek için yöre halkından maşalara ihtiyaç duyar. Bunun için de yoksulluğun kalıcı olması, yığınların harekete yakın tavır belirlemede önemli bir etken olacaktır; çünkü Okan’a göre kurulu düzenden herhangi bir çıkarı olmayan insanlar, Okan’ı savunmayacaklardır. Kurulu düzen, sıkıştığını hissettiği an bu insanları mutlaka satın almaya çalışacak, onları birer paralı asker, birer devlet memuru durumuna getirecektir. Okan’a göre, kurulu düzen böyle bir ortamdan çıkar elde edecektir.

Okan, planını gerçekleştirmek için bir kaos ortamına ihtiyaç duyar. Bir ara, Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı hükümetinin tamamı kendi vatandaşı olan Araplara Hicaz’ın savunulmasına katkı sağlamaları için yüz binlerce altın vermelerinin buna rağmen asıl darbeyi onlardan yemelerinin ne anlam geldiği üzerine kafa yorar. Yazar- anlatıcı: “ *Herkes kaostan yeterince pay alıyorsa, onun ortadan kalkmasını kim ister? İngiliz çıkıp gelmeseydi Osmanlıdan bir tek altın koparabilir miydi Araplar? Osmanlı’nın altın döktüğünü görmeseydi elin çöl adamına çuvalın ağzını açar mıydı İngiliz? Ne gezer! Belki de geldim, zorla aldım demez, yol parası istemeye kalkardı günün birinde! Bunlar, birbirlerinin olmazsa olmazları idi. Bütün bu olmazsa olmazlar, Karacapınar ve çevresinde fazlasıyla mevcuttu; burada bunları daha da yoğunlaştırmak hiçte zor olmayacaktı. İnsanlar önce vermeden almaya alışmalıydılar. Bankacı ile ortaklığı bu iş için düşünmüştü. Devlet, kredi adına ne istiyorlarsa, ne kadar istiyorlarsa verecekti. İleride borçluya, günün birinde alacaklı ortadan kalkınca, borcunun kendiliğinden silineceği öğretilenecekti. Bankacı, Hayik kanalıyla karısına götürülen teklifi kabul etmiş, daha şimdiden bazı aşiretlerin önde gelenleriyle el altından ilişkiye geçmişti. Aşiretler arası rekabet olgusu çok işine yarayacaktı. Burada kaosa yeni kapılar açacak maden kömürü, afyon ticareti gibi başka işler de vardı. Bütün bunların ‘Tosbağa’nın başarıya ulaşması için tarihin ve coğrafyanın kendisine birer armağanı olduğunu söyledi.*” (D.s.145) diyerek Okan’ın, planı gerçekleştirme adına nasıl bir strateji belirlediğinin işaretlerini verir.

Okan, bir iş yerinde çalışırken sol örgütlerden bir tarafından eğitilmiş, orada kendi görüşlerini temsil edecek bir sendika kurmakla görevlendirilmiştir. Bu işte epeyce yol

almasına rağmen bir çıkar çatışmasından dolayı başka bir sol örgüt onu ortadan kaldırmaya kalkışınca kendi örgütü tarafından İstanbul'a çekilmiştir.

Okan'ın Karacapınar kasabesindeki çalışmalarına daha sonra Murtaza, Sami ve Hüseyin dahil edilir. Bunlar Okan'ın kendilerine belirlediği rolleri oynamaya çalışırlar. Yazar anlatıcı bu kişilerin kurguya dahil edilmişlerini şöyle nakleder: “ *Doğrusu Okan'ın yöntemi yararlı olmuştu; ekip, kimsenin dikkatini çekmeden kasabanın hayatına karıştırdı. Murtaza'yı nerede kullanacağını bilemeyen Okan'ın yardımına bankacı yetişti; Bir danışma bürosu açtılar. Adı, avukata çıktı. İlçe merkezi olmasına rağmen kasabanın Sulh Ceza Mahkemesi'nde hakim, Cumhuriyet savcılığında savcı yoktu. Jandarmanın karakolunda ya da aşiret ileri gelenlerince halledilemeyen bütün hukuki işler, il merkezinde görülmüyordu. Ancak hiç kimse ne mahkemenin ne de savcılığın bulunduğu bir yerde avukatın ne iş yapacağını düşünemedi; işin ilginç yanı, yazıhanenin her gün akıl danışmak, dilekçe yazdırmak, senet hazırlamak isteyen insanlarla dolup taşıyordu. Halk Murtaza'yı tutmuştu. Onunla her şeyi konuşabiliyor, yazıhanesinden şapkalarını, börtüklerini çıkarmadan oturabiliyor, o gün için paraları yoksa veresiye iş yaptırabiliyorlardı.*

Henüz tamir edilecek makine bulunmadığı için Tamirci Hüseyin, bir kenarda açtığı demirci dükkânında keser, balta, kazma, kürek bileylemek, kırılanları onarmakla meşgul oluyordu.” (D.s.247) Bu arada Sami de kömür ocağında çalışmaya başlar.

Okan, kasabada bulunduğu ilk aylarda belediye başkanlığı makamını bir çıkar mevkii olarak algılayamaz. Tespitlerine göre kasabadaki partileşme, seçimden seçime bazı şahıslara küçük hediyeler verme işinden öteye gitmiyordur. Bu yüzden kasabadaki siyasi yapı üzerinde durmamış, böyle bir girişimi gereksiz görmüştür. Ancak daha sonra, planlarını gerçekleştirmede Belediye Başkanı'na yakın olması gerektiği kanaatine varmıştır.

Hayik de bu menfaate dayalı pis ilişkiler ağı içerisinde yerini alan kahramanlardandır. Okan, Hayik hakkında kimselerin bilmediği birçok şeyi bilmektedir. Yazar- anlatıcı bu durumu Hayik'in bakış açısıyla: “*Kapalı Çarşı'nın hemen dibindeki o büyüklükteki bir dükkânı nasıl ve kimlerin parasıyla aldığını biliyor muydu Ağavni? Bilmiyordu işte! Ama Okan biliyordu, hatta o, Hayik'in kim olduğunu bilmeyenleri de biliyordu; istediği an izini gösterebilirdi onlara, bu ise öbür dünyayı boylaması demektir. Bunlardan haberi var mıydı Ağavni'nin? Yani Okan'a isteyerek, severek katlandığını mı zannediyordu? ”* (D.s.277) şeklinde özetleyerek aslında Hayik'in Okan'a bir menfaat gereği katlandığını ortaya koymuştur.

Gülten; Hayik'in ve Okan'ın içerisinde düştükleri pislikten haberdardır. Hatta bu pislik ağı içerisinde kendisi farkında olmasa da kullanılmıştır. Bir defasında Okan'ın sırf “benim

için” demesi üzerine bir polis memuruyla ilişkiye bile girmiştir. Gülten’i bu duruma düşüren, onun kullanılmasına yol açan aslında Hayik’tir. Gülten’in her şeyi polise anlatacağından korkan Hayik, ona engel olmak ister; ama ne söyleyeceğini bilemez. Yazar-anlatıcı: “ *Zaten ona ne söyleyebilirdi ki bu durumda? Beni birileri, ben de seni kullandım diyebilir miydi ya da işin içinde Okan’dan daha berbat birileri var, hayatım onların elinde , bu işe şöyle ya da böyle sen de bulaştın, üstelik bu ilişkileri fazla deşelemeye gelmez, senin hayatında söz konusu, bir cahillik edip polise falan gitmeye kalkışma...*” (D.s.279) diyerek Hayik’in yaşadığı çaresizliğini dile getirir. O, yaşadığı bu çıkara dayalı hayattan çok da memnun değildir. Korkusuz ve kaygısız bir yaşamı özlese de böyle bir yaşam için çok geç kalmıştır. Yazar-anlatıcı Gülten’i aramaya çıkan; ama bulamayan Hayik’in dönüş yolundaki iç hesaplaşmasını: “ *Belki de ona rastlayamayışı daha iyi olmuştu; söyleyecek neyi vardı, öyle ya! Dönüş yolu uzadıkça uzadı, ağırlaştı, sanki bir bataklığı aşıyordu, kendisini öylesine yorgun tükenmiş hissediyordu. Neydi bu başına gelenler böyle? Böyle kendisini kaderin ellerine teslim ederek hayatın -ne kadarı kalmışsa- tadını çıkarması mümkün müydü? Hesaba kitaba, olasılıklara, kırılğan ilişkilere sığınarak korku içinde yaşamak da neydi? Ne diye didiniyor, niçin durmadan kazanmak, kazanmak istiyordu? Müslümanların dediği gibi kefenin cebi mi vardır? Para için Kör’e, Okan’a, o görünmez dostlara tahammül etmenin gereği neydi? Keşke korkusuz ve kaygısız bir hayat sürebilseydi de varsın akşamları eve bir tek ekmekle dönüp gelseydi!* ” (D.s.281) şeklindeki ifadelerle dikkatlere sunar.

2.8.3.2. Etnik ve Siyasi Çatışma

Romanda siyasi-etnik bir çatışmadan ve zaman zaman da bireysel çatışmalardan söz etmek mümkündür. Türkler ve Ermeniler arasında yaşanmalar, etnik ve siyasi çatışmayı meydana getirir. Zaten roman da aslında bu çatışma etrafında şekillenmiştir. Yazar, bu romanını şu anda daha da gündemde olan Türk- Ermeni ilişkilerine dikkat çekmek, Ermenilere Türkler tarafından soykırım yapıldı, düşüncesini çürütmek ve bu düşünceye tepki göstermek adına kaleme almıştır. Yazar, savunduğu tezi, kaplumbağanın geçmişe yolculuklarıyla kanıtlamaya çalışmış, söylenenlerin aksine eziyet görenin Türkler olduğunu vurgulamıştır. Yıllarca Ermenilerle aynı toprakları paylaşan insanların Ermeniler tarafından arklarından vurulmaları Türklere derin acılar yaşatmıştır. Bir bostan kulübesine sığınan kaplumbağa, orada yaralı, yorgun ve aç olan Türk askerlerine rastlar. Askerler arasında geçen: “ *Keşke Urus askerlerinin eline düşseydik.Ya bir mermi sıkar öldürürdü ya da kolumuzu bağlar götürürdü. Ellerine geçirdikleri kardeşlerimize ettikleri aklıma geldikçe çıldırasım*

geliyor. Alçaklar! Hadi boğazladınız, gözlerini niye oyarsınız, kulaklarını niye kesersiniz! Ah kara yazılı anam, ah! Sarıkamış kıramasın da ölümüm Ermeni'nin elinden olsun...Buna dayanamıyorum işte.” (D.s.115) şeklindeki konuşmalar, yaşanan dramın hangi boyutta olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Sarıkamış'tan aç, susuz, bitkin bir halde dönen bu zavallı Türk askerleri, saklandıkları bostan kulübesinde Kesikkulak Arşak Efendi adında bir rahip ve yandaşları tarafından yakalanıp olmadık işkencelere maruz kalırlar. Onların kulaklarının canlı canlı kesilmesine, gözlerinin oyulmasına, ayaklarından bostan damının tavanına asılıp ateşe verilmesine şahit olan kaplumbağa, yaşadıklarına asla unutamaz. Yazar-anlatıcı Demirci Baba adındaki bir dostunun da Ermeniler tarafından götürülmesine içlerleyen kaplumbağanın bu insanlardan kaçışını: “ *Bak Tanrı'm, diye mırıldandı. Şimdi, sen bana o olayı soruyorsun ya, gerçi sen zaten biliyorsun da, şimdi o, şöyle oldu: Senin bu insan milletini, benim son insan dostumu, hani Demirci Baba'yı derdest edip götürünce, kendi kendime dedim ki mecbur musun bu insanların arasında yaşamaya, kendine onların ayak basamayacağı bir mekân bul! Bu insanlar, her şeyin iyisini kendilerine ayırıyorlar ya, şu ilerdeki çıplak dağın, en çıplak tepesine çıkarsan, orada yüzlerini bile görmezsin!...*” (D.s.348) ifadeleriyle ortaya koyar.

Yazar, Ermeni ve Rus askerlerinin zulmünden kaçan Türklerin yaşadıkları dramı çok çarpıcı ifadelerle dikkatlere sunar. Türklerin dini inanışlarıyla, manevi duygularıyla, milli kimlikleriyle alay eden Ermeni çeteleri, Türklere bir daha unutamayacakları derin acılar yaşatmışlardır. O dönem küçük bir çocuk olan Kurban adındaki kahraman da Necmiye Abla'sının, Hacı Dede'sinin yaşadığı acı olaylara şahit olacak ve bu yaşananlara bir anlam veremeyecek, yeryüzünde ne kadar Kesikkulak Arşak Paşa olduğuna şaşırıp kalacaktır. Yazar- anlatıcı, Kurban'ın şahit olduğu ve inanılmaz acılar hissettiği olayları şu çarpıcı ifadelerle gözler önüne serer: “ *Dağ bayır, dere tepe, gece gündüz demeden kaçan, durmadan kaçan insanlarla doluydu. Karıncalar gibiydiler; mümkün olduğunca hızlı ilerlemeye; bir o kadar da, dikkat çekmemek için gürültü yapmamaya çalışıyorlardı. Yine de sık sık baskın yiyorlardı. Kervanın bazen önünden bazen ardından birdenbire yükselen çığlıkları işiten insanlar, can derdiyle dört bir yana kaçıyor, gücü yetmeyen ihtiyarlar, analarının kucağından düşen bebekler, kurşunların erişip yere serdiği insanların ya atların ayakları altında ezilerek ya da bir süngü darbesiyle oracıkta can veriyorlardı. Her hatırlayışında Kurban'ın kasma hissi duyacağı en iğrenç öldürülme sebebi ise, kundaktaki bebeklerin süngüleniş gerekçesi olacaktı! Sağdan soldan, Grohaaa! Grohaaa ! naralarıyla saldıran Hınçakyutsun ya da Taşnak yiğitlerinin neden ilk önce bebekli kadınların peşine düştüklerini ve hele neden süngülerini bebelere saplayıp havaya kaldırarak iki yana salladıklarını*

anlamakta gecikmeyecekti. Çözülüp dağılan kundaklardan bazen yere birkaç altın dökülüyor, o zaman adamlar sevinçle; Hooo! Hooo! diye bağırıyorlardı. Bunun üzerine anneler, bebeklerini kundaklarından sıyrıp çırılçıplak taşımaya başlamışlardı.” (D.s.388)

Yazar tezini ele alırken zaman zaman da kaplumbağanın hayat serüvenine yer verir. Kabuğunu kırarak içinden sıyrılıp çıktığı yumurtanın bir parçası ayaklarından birine yapışan kaplumbağanın aldığı ilk ders ana toprak ve ana vatandır. Özgürlüğü yaşama isteği ile yola çıkan kaplumbağa doğum yerindeki manastırda acı olaylara tanıklık eder. Bu acı olaylardan kaçarak bir müddet bir tepeye sığınır. Tekrar vadi döndüğünde onu korkunç bir tablo bekliyordur: “ *Ve tepede ki manastırdan boşalan ölüm taburları... Meryem Oğlu İsa'nın yüz karası, Kesik Kulak Arşak Paşa... Gözleri korku körü çocuk... Sırtına saplanan çivi... Sevdalım'ı son görüş... ve Çanakkale cehenneminden dönen ilk gazi, dünya ve ahret dostu... Diri diri toprağa gömülen insanlar... İçine doldurdukları ihtiyarlar, çocuklar ve kadınlarla ateşe verilen kubbeli yapılar... Taş duvarların içine hapsettikleri insanların arasına, sırtına yanan sular dökülüp salınan cimbızlar... Her yerde gözyaşı, her yerde ağıtlar, her yerde çığlıklar... Güneşin battığı yere doğru kaçışan insanlar, insanlar, insanlar...* ” (D.s.346-347)

Yazarın savunduğu tezin hasım gücü konumundaki Okan ve Hayik'in yaşananlara bakışları çok farklıdır. Onlara göre Ermeniler yaşadıkları topraklardan Türkler tarafından sökülüp atılmışlardır. Okan: “ *Herifler soyunu sopunu dağdan bayırdan indirip bal gibi sürmüşler işte! Üstelik bu işi, elleri ayakları bağlıyken yapmışlar.* ” (D.s.83) diyerek Ermenilerin haksızlığa uğradıklarına dikkat çekmek istemiştir. Ne var ki Okan ve Hayik, Ermenilerin yaptıkları toplu katliamdan da habersiz değillerdir. Bu tarihî gerçeğin bilinmemesinin bir şans olduğu kanaatinde olan Okan, Hayik'le bir konuşmasında: “ *Eh yalan da sayılmaz. Sen dua et ki sarıklıların doldurulduğu çukurların krokisi çizilmemiş! Şu tepenin eteğinde böyle bir yer olmadığı ne malum?* ” (D.s.85) diyerek aslında bu gerçeği ifade eder. Okan ve Hayik'in konuşmalarından ortaya çıkan bir gerçek de yerli Ermenilerle Türklerin bir sorununun olmamasıdır. Yüzyıllardır aynı toprakları yaşayan insanların arasına aslında birileri nifak tohumları atmıştır. Hayik: “ *Yerli Ermenilerin ev basmak için başka köylere gitmelerine gerek yok ki! Türklerle yüzyıllardan beri aynı köylerde yaşıyorlardı. Aslında sıkıntı, Rus ordusuyla çıkıp gelen Ermenilerden kaynaklandı. Baskınları onlar başlattı. Yerli Ermenilerde onlara uyunca iş çığırından çıktı.* ” (D.s.84) diyerek aslında yaşananların yerli Ermenilerden kaynaklanmadığını belirtir.

Romadaki çatışmalardan birinin temelinde de Okan'ın bir kaos ortamı yaratıp yöre halkının malına mülküne sahip olma isteği vardır. Roman kahramanlarından Hüseyin: “ *Okan denen adamın niyeti, buradaki Kürtleri kaçırıp buralara sahip çıkmak. Bunu nasıl*

yapacak? Terör istemiyorum demesi yalan! Bak devletin dağını, taşını talan ediyor millet. Devlet enayi mi kömür madenini böyle çarçur ettirsin? Yarın, öbür gün bastıracak, millet paranın tadını aldı, karşı koyacak tabii, hele biri bir iki tetik çekip askerlerden birini yaralasin, bak tanklar bu dağı nasıl topa tutacak? Halk, bir bozuldu mu malını mülkünü satıp buradan kaçmanın yolunu arayacak. Peki kime satacak? Parası olana! Yani bu iki Ermeni vatandaşa...” (D.s.268-269) diyerek Okan’ın ve Boryan Ağa’nın niyetlerinin ne olduğunu ifade eder.

Roman kahramanlarının pişmanlıkları, düş kırıklıkları ve iç çatışmaları da dikkate değerdir. Hayik’in peşine takılıp gelen Okan, Gülten’in ailesine bir yığın felaket yaşatmıştır. Bütün bunlardan Hayik’i sorumlu tutan Gülten, onun aile düzenini bozmak için planlar yaptığını düşünmüştür. Yazar- anlatıcı: “ *Bunu daha önce neden akıl edememişti sanki? Hayik, alaca köpeğin yaptığını anlamıştı Okan’ı kıskırtıp ailesinin başına bela etmiş, sonra defolup gitmişti işte!..*” (D.s.169) diyerek Gülten’in Hayik’e olan nefretini vurgulamıştır.

Gülten’in küçük kardeşi Müşerref temiz kişiliği ile dikkat çeken biridir. Ancak Okan’ın kendine sahip olması onun bu temiz kişiliğine leke sürmüş ve içerisinde kıyametler yaşamasına yol açmıştır. Hıdır’a duyduğu aşkı yaşayamamanın ve onu kaybetmenin kını, Müşerref’in Okan’ı öldürmesine yol açmıştır.

Kör sayesinde ayakta durduklarının bilincinde olan Hüseyin, Murtaza ve Sami; Okan’ın, içine düştüğü pisliklerin farkında olsalar da yaşananlara kayıtsız kalırlar. Kendi içlerinde yaşadıkları huzursuzluğa, çatışmaya ve çaresizliğe ses çıkaramazlar.

2.8.3.3. Hayal Kırıklıklarının Yaşattığı İkilem Olarak Aşk

Asıl gayesi Ermenilerin yaptıkları zalimlikleri ortaya koymak olan romanda aşk, bir araç olmaktan öteye geçemez. Aşkın birleştirici gücünü romanda görmek de mümkün değildir. Roman kahramanları hayal kırıklıklarıyla sonuçlanan aşklar yaşarlar. Hüsrarla sonuçlanan bu aşklar, kahramanlara tarifsiz acılar yaşatır ve onları yalnızlığa, çaresizliğe sevk eder.

Gülten, saf duygularla Hayik’i sevdiğini sanmaktadır. Yazar- anlatıcı: “*...sevgili Hayik, şu delikanlının bütün ovayı dolduran alevinde mum gibi eriyor, gözlerinin önünde cılız bir çiğ tanesi gibi sönuveriyordu. Çok değişik bir şey vardı bu delikanlıda; kimsede görmediği, tanımadığı, hissetmediği acayip bir albenisi vardı bu adamın...*”

İşte, dün başkalarından işittiğinde saçmalık kabul ettiği şey, bugün kendi başına gelmişti; içi alev alev yanıyor, başı dönüyor, yüreğinde kabaran deli duygu sellerinin önüne

aklıyla set çekmeye çalışıyordu; ama akli, daha ilk itirazını söze dökmeden kerpiçten bir duvar gibi eriyip darmadağın oluyor, saçlarının teline varıncaya kadar bütün vücudu onun varlığı için titriyordu.” (D.s.41) diyerek Gülten’in Hayik’e karşı hissettiklerini ve ona hayranlığını dile getirir. Ne var ki Hayik için Gülten sadece bir maceradan ibarettir. Bir müddet sonra gerçek duygularının farkına varan Gülten, hissettiklerinin bir aşk olmadığı kanaatine varır. Böylece Gülten ve Hayik’in aralarında geçenler, aşk bile sayılamadan son bulur.

Gülten, bir keresinde çiftliğe gelen genç bir teğmenin de dikkatini çeker. Yazar-anlatıcının: *” Gözlerini kaldırıp baktı; o an akli başından gitti, anadilinin gök kubbeyi dolduracak kadar geniş kelime hazinesinden bir teki bile dilinin ucuna gelmedi, sadece gülümseyebildi. Gözleri, bir çift deniz yeşilinde boğuluyordu. Kızın hafifçe pembeleşen yanaklarını fark edince, nefes almayı akıl etti. ”* (D.s.237) şeklinde anlattığı olayda teğmenin içindeki kıvılcımdan Gülten habersiz olduğundan bu kıvılcımlar alevlenmeden küllenir.

Hüsrarla sonuçlanan bir aşk da Hıdır ile Müşerref arasındaki aşktır. Hıdır, Müşerref’in kendisinin olacağı günün hayallerini kurar. Kurban Ağa’nın da bu aşka onay vereceğini düşünür. Okan’ın ortaya çıkıp Müşerref’in karşı koymasına rağmen onunla beraber olması bu aşkın sonunu hazırlar. Bu talihsiz olay neticesinde Müşerref Okan’la nişanlanmak zorunda kalır; ama Hıdır’a duyduğu aşkı içinde yaşatmaya devam eder. Müşerref’in Okan’a duyduğu kin ve nefret belli bir dönem sonra intikam boyutuna ulaşır. Psikolojisi bozulan Hıdır da Okan’ı öldürmek ister; ama bunu başaramaz.

Gülten, Hıdır’ı görür görmez ona yıldırım aşkıyla âşık olduğunu zanneder. Mutlu sonla bitmeyecek olan bu tek taraflı aşkta aslında Gülten duygularının tam farkında değildir. Yazar- anlatıcı: *” Eğer Gülten, beynini bir satranç tahtası gibi önüne açıp her bir karesine ayrı ayrı duygularını, düşüncelerini, arzularını, sevinç ve korkularını, rüya ve hayallerini; bilerek ve isteyerek ya da istemeden sürüklendiği olayları, her birinin dününü yarınını, önünü ardını, birbirleriyle ilintilerini yerleştirip içinde bulunduğu anın penceresinden seyredebilme gücüne sahip olabilseydi, Hıdır’a karşı hissettiklerinin zannettiği gibi bir yıldırım aşkı değil, son bir yıl içinde kaybettiği kendi öz dirliğinin, tekrar çekim alanına girdiği bu diyarın havasının, toprağının, suyunun etkisiyle yeniden geriye dönmek için şuur altında kıpırdanmaya başlamasından başka bir şey olmadığını anlayabilirdi.”* (D.s.46-47) diyerek Gülten’in gerçekleri görmekten çok uzak olduğunu ifade etmek ister.

Müşerref’in Hıdır’a olan aşkıdan haberdar olan Gülten, kardeşinin mutluluğu için Hıdır’a beslediği duygulardan vazgeçmek zorunda kalır. Ablasının sevgilisini elinden almak

için savaşa girişmek istemeyen Gülten, Hayik'e telgraf çekerek onu çiftliğe davet eder. Bunu Hayik'i çok sevdiği için değil, onunla oyalanıp Hıdır'dan uzak durmak için ister. Yazar-anlatıcı: " *Ne oluyor bana? Bilemiyordum! Tamam, Hıdır granitte, Hayik plastiktendi; biri gök kubbenin derinliklerinde bir yıldız, ötekisi ayakkabısının tabanına yapışmış çiklet eskisi... İyi de, onu buraya hangi amaçla çağırdığını bilmiyor muydu? Düünden bugüne değişen neydi? Varsın Hayik başka umutlar, umuşlarla birkaç gün ayaklarını sürüsündü ortalıkta; çok bilmiş pozlarıyla babasını, yılışık Avrupalı tavırlarıyla kendisini oyalasındı bir süre. Kime ne zararı olacaktı bunun? Öyleyse bu huzursuzluğunun kaynağı neydi? Bilemiyordum! İçinde öylesine, hiç yoktan ortaya çıkmış, sebepsiz bir korku vardı. "* (D.s.63) diyerek Gülten'in huzursuzluğuna, yaşadığı ikileme dikkat çekmek ister. Gülten, gönül denilen şeyin neden bu kadar söz anlamaz ve hain olduğuna bir anlam veremez ve Hayik'i gördükçe Hıdır'a daha çok bağlanmaktan korkar. Çünkü *Hayik gürgenlerin, meşelerin, çamların, ne bileyim, türlü dikenlerin, otların sarmaş dolaş birbirine karıştığı bu yarlarla, uçurumlarla, çağlayanlarla dolu dağ başlarında, solmasın diye yarım bardak suya konulmuş bir kök cılız menekşeden başka bir şey değildi; ama Hıdır, alevi yüreğini kavuran temmuz güneşidir.*³⁹

Romanda yaşanan bir diğer aşk da Yörük Musa adındaki bir Türk'le Zaruhi adındaki bir Ermeni kızı arasındaki aşktır. Bu aşkın önündeki en büyük engelse tarafların milliyetleri ve dini anlayışlarıdır. Ayrıca Ermenilerin Türklere yaşattıkları sıkıntıların, eziyetlerin de çok olması bu aşkın önünde önemli bir engeldir. Yazar-anlatıcı tarafların karşılaşmalarını ve o an neler hissettiklerini: " *Yörük Musa derler bana, ya senin? Kız da adını söyler: Zaruhi. Bu kez şaşırma sırası adama gelir. Ne biçim ad bu, diye sorar kıza. Kız çekinmez: Ermeni adı, der. Ben Ermeni'yim. Adam içini öyle bir çeker ki, Zaruhi, onu o an kaybettiğini, bir daha göremeyeceğini düşünür. Adamın gözleri yaşarır, Zaruhi elini uzatır siler. Şu gönlümün, der adam kızın yüzüne ıslak gözlerle bakarak, şu gönlümün yediği naneye bak! Düşe düşe bir Ermeni ahçığine düştü! Bu kez Zaruhi'nin gözleri yaşarır. Adam birden uzanır, kızı kollarına alır, bağrına basar. Zaruhi'nin bütün bedeni aleve keser. Aynı anda onu kaybetme korkusu daha da büyür. Çok mu kötü Hristiyan oluşum, diye sorar titreyen sesiyle. Hristiyan olman ayıp değil, bizim sultan karıların çoğu da Müslüman değil. Milletinin milletime ettikleri yakıyor canımı... Zaruhi başını iki yana sallar. Bundan sonra benim milletim, erkeğimin milletidir! "* (D.s.89) şeklindeki duygusal ifadelerle ortaya koyar. Zaruhi Yörük Musa ile kaçır. Yıllar sonra bir baskın olur ve bu baskında Yörük Musa öldürülür. Zaruhi de bir yaşını

³⁹Hasan Kayıhan, **Dönüş**, Elips Yayınları, Ankara, 2006, s.64

doldurmamış bebeğiyle ailesine teslim edilir. Babası Zaruhi'yi yaşlı biriyle evlendirir. Kocasını asla sevmeyen Zaruhi, ilk aşkı, ilk erkeği Yörük Musa'yı aklından hiç çıkaramaz. Üzüntüden vereme yakalanır ve kısa bir süre sonra da ölür. İlginç olan, bir Ermeni olan, Zaruhi'nin ezan okunurken imamın söylediklerini tekrar ederek son nefesini vermesidir.

2.8.3.4. Kadına Tezat Kişiliklerin Penceresinden Bakış

Romadaki kadın kahramanların bazıları, ahlaki değerlerini korumaya çalışıp değişen dünya düzenine sırt çeviren kimlikleriyle dikkat çeker. Buna rağmen bazı kadın kahramanlar ise geleneksel yaşam tarzlarından uzaklaşıp yozlaşmanın esiri olan yaşam tarzlarıyla çıkar karşımıza. Kurban Ağa'nın büyük kızı Müşerref, kısa boyu ve tombul görünüşüyle pek de güzel nitelendirilemeyecek biridir. Buna rağmen ahlakî olgunluk olarak kız kardeşi Gülten'den çok öndedir. Geleneksel yaşam tarzına sıkı sıkıya bağlıdır. Gülten'in modernlik adına başkalarıyla yatmasına çok kızar: “...*Kur'an'ın büyük günah saydığı suçlardan biri de bu!*” (D.s.29) diyerek inancına verdiği değeri ifade eder.

Müşerref'in tam zıttı bir karaktere sahip olan Gülten, İstanbul'da farklı bir yaşam sürdüren ve bu yaşam tarzından hiç de pişmanlık duymayan şımarık biridir. Yazar- anlatıcı: “*Gülten şu son iki yıl içerisinde serpilmiş, alımlı, dallı budaklı bir kız olmuştu, Tanrı'nın sanki gönye ve pergelle çizip yarattığı özel bir güzellik numunesiydi yani. Belli ki kendisi de bunun farkındaydı; yoksa başka hangi özelliği onu böyle şımartabilir, kendisi olmaktan alıkoyup hiçbir şeyi böylesine umursamaz bir hale getirebilirdi.*” (D.s.31) diyerek Gülten'in şımarıklığının güzelliğinden ileri geldiğini ifade eder.

Gülten ve Müşerref'in ideallerindeki erkek tipi de birbirine hiç benzemez. Gülten, kibar, modern, varlıklı olan ve kendisinin özgürlüğünü kısıtlamayan, davranışlarını mesele yapmayan, ilişkilerine karışmayan bir erkekle evlenme arzusundadır. Gülten'in bu düşüncelerini yadırgayan Müşerref'in hayalindeki erkek tiplemesini yazar- anlatıcı: “... *onun bildiği ve beklediği, istediği ve sevdiği erkek, tuttuğu işi koparır, kadınının karnına çocuk üstüne çocuk yatırır ve gerektiğinde namusu için kan dökmekten sakınmaz bir bahadırdan ibaretti. Erkekliğin beyinle, akılla ne ilgisi olabilirdi? Eli birazcık kalem tutuyorsa, eh işte; yok, değilse, bunun da önemi yoktu. Bir erkeğin, eline geçirdiği bir kitaptan heceleye heceleye şiir okumaya kalkışmasındansa, rakısını çekip dellendiğinde elini kulağına atıp bir türkü tutturması bin kere daha iyi değil miydi ?*” (D.s.31) diyerek ortaya koyar.

Müşerref'in yadırgadığı durumlardan biri de Gülten'in bir Ermeni olan Hayik'e karşı bir şeyler hissetmesidir; çünkü ona göre kendi ailesine, kendi dilinden, dininden olanlara

eziyet çektirenlerle değil aşk yaşamak, arkadaşlık bile kurulmaz. Gülten'se böyle bir düşünceyi düşmanca nitelendirmekte ve insanların beyinleriyle, yaptıkları işlerle ilgilendiğini söylemektedir. Bu tepkisini, " *Benim için insanların hangi dinden oldukları önemli değil, önemli olan insan olmaları!* " (D.s.33) cümlesiyle dile getirmektedir.

Gülten'in üniversiteyi kazanarak İstanbul'a gitmesi onun geleneksel yaşamdan uzaklaşmasına yol açmıştır. Kendi köyünden olan ve Erzurum'da yüksek öğrenim kazanan Oğulcuk'tan ayrılmak başlangıçta ona acı verir; ama daha sonra, hissettiklerinin bir aşk olamayacağına kanaat getirir. Yazar- anlatıcı: "...*Kurtuldum, diye geçirdi içinden. İyi ki ayrılmışım buralardan! Dünyadan, hayatın güzelliklerinden habersiz, bir ot gibi yaşamak, çok çok Oğulcuk gibi birinin karısı olup kalmak da vardı. Oğulcuk'u sevdiğini zannetmişti; bülbül, eğer gülün varlığından habersizse, devedikeninin çiçeklerini bulunmaz Hint kumaşı sanmaz mıydı?* " (D.s.35) diyerek Gülten'in aslında yaşadığı yerlerden kopup İstanbul'a gitmekten ne kadar memnun olduğunu vurgular. Gülten'in İstanbul'a gitmesi onun hayata bakışını oldukça değiştirmiştir. Oğulcuk'un kendisine göre olamayacağını ve kadını evinin çiçek saksısı olarak gören bir Karacapınar delikanlısıyla bir ömür yaşanamayacağını düşünür. Müşerref'in "tuttuğunu koparır, karnına üç beş çocuk yatırır" erkek anlayışını aynen benimseyecek bir mecburiyetten de kurtulduğu için çok mutlu olur.

Gülten'in yeni yaşam tarzı, beraberinde bir yığın olumsuzluğu da getirmiştir. Ne yazık ki bunun bedelini ablası Müşerref, ödemek zorunda kalmıştır. Hayik'le beraber çiftliğe gelen Okan, Müşerref'e zorla sahip olur. Bu durum, Müşerref'i hem aşkıdan (Hıdır) hem de canından eder.

Okan'ın yaşattıklarından derin üzüntü duyan Müşerref, bir plan kurarak Okan'ı öldürmek ister; ama bunu başaramaz. Yazar anlatıcı: " *O gün müşerref, annesinin kınayan yakınmalarına aldırmaksızın elinden geldiği kadar baştan çıkarıcı giyinmiş, makyajına o güne kadar vermediği emeği vermiş, hazırlanmış ve Okan'ı beklemişti. Ona, kendisine zorla sahip olduğu odada, bu kere isteyerek kendini vermeye kalkışacak, en uygun anda, bıçağı kalbine saplayacaktı. Eli titremeyecek, kesinlikle öldüğüne kanaat getirmeden başucunda ayrılmayacaktı; buna Allah ve Hıdır için yemin etmişti.* " (D.s.233) diyerek Müşerrefin Hıdır'a olan aşkını ve Okan'ı öldürmek istemesindeki kararlılığı vurgular.

Gülten, güçlü bir kişiliğe sahip olmayan ahlak kurallarını da hiçe sayan biridir. Hayik'in, kadınlık duygularını okşayarak ona sahip olmasına ve mantığının körelmesine engel olamamıştır. Hayik'in gözünde o, *son bir yıl içinde Okan'ın malzemelerini hiçbir şey sormadan oradan oraya taşıyan, birlikte seyahat etmesini istediği kişilerin kim olduklarını sormayı dahi aklına getirmeyen, sadece bunu benim için yapmalısın, dediği için o polis*

*memuruyla cinsel ilişki bile kuran, bunları yaparken ne akıl ne de ahlak kurallarını akıluna getiren saf bir kızdı.*⁴⁰

Romanda kendi değer yargılarını hiçe sayarak modernlik adına ahlak dışı ilişkiler yaşayan kadın kahramanlardan biri de bankacının karısıdır. Kocasıyla arasındaki yaş farkının fazla olduğu sezilen kadın, Okan ve Hayik'e yaklaşmak ister. Hayik'e ud dersi alma bahanesiyle yaklaşmanın planlarını yapar. Kocasının tepki göstermesi üzerine onun kendisini ihmal ettiğini, sürekli kulübe kapandığını ve kendisinin de zaman geçirmek için ud dersi almasının iyi olacağını söyler. Eğlence meclislerinin aranan yüzü olan bu kadın, erkeklerin kendisini beğenen tavırlarından çok mutludur. Eğlence meclislerinin dışında vakit geçirecek bir uğraşının olmaması onu yalnızlığa sürüklemiş, o da bu yalnızlığını Hayik'le paylaşmak istemiştir.

Kızlarını geleneksel yaşam tarzına göre yetiştirme amacında olan Selime Kadın, bu amacını kısmen gerçekleştirmiştir. Büyük kızı Müşerref'i istediği gibi yetiştiren; fakat Gülten'in İstanbul'a gitmesine ve orada yozlaşmasına engel olamayan Selime Kadın, Müşerref'i de korumada yetersiz kalır. Okan'ın Müşerref'in hayatını mahvetmesine engel olamaz.

Romanda genel itibariyle yalnızlaşan, kendi kabuğuna çekilen, kaderini yaşamak isteyen kadınlarla modernlik adına hoş karşılanmayacak davranışlar içerisine giren kadınların çatışmalarından söz edildiği söylenebilir.

2.8.3.5. Bireysel ve Toplumsal Çıkmaz

Romadaki bireysel ve toplumsal çaresizlik dikkat çeker. Roman kahramanlarının kimi zaman içinde buldukları zor durumları atlatamadıkları ve çaresizlik yaşadıkları görülür. Kimi zamansa yaşanan çaresizlik bireysel çaresizlik olmaktan çıkar, toplumsal çaresizliğe dönüşür. Toplumsal çaresizliğin temelinde romanda ana tema olarak sunulan Ermeni zulmü vardır. Yazar- anlatıcı kaplumbağanın gözüyle “...Gerçi insanlar, kartalların tutup kaldıramayacağı, ayıların parçalayamayacağı evler yaparlar çevrelerine duvarlar örerlerdi; ama onların da baş edemedikleri bir düşmanları vardı galiba; uzun bacakları, uzun kolları, uzun parmakları hiçbir işe yaramıyordu bu düşman karşısında. Üstelik bu düşman, onların kendi gövdelerinde yaşıyordu; onları kendileri olmaktan alıkoyuyor,

⁴⁰Hasan Kayıhan, **Dönüş**, Elips Yayınları, Ankara, 2006, s.280

mankurtlaştırıyordu.” (D.s.52) diyerek Türklerin, yaşananlar karşısında ne kadar çaresiz olduklarını ve bu çaresizliğin onların özlerine bile yabancılaşmasına yol açtığını belirtir.

Romanda yaşanan bireysel çaresizlikten biri Hıdır’ın, içerisine düştüğü aşk çıkmazı ve bu aşk çıkmazındaki çaresizliğidir. Müşerref’e kavuşamayan Hıdır, onu ebediyen kaybetmenin verdiği çaresizlikle çok zor günler geçirir. Hıdır’la dertleşen Hüseyin, kendisinin de en az onun kadar yardıma muhtaç olduğunu fark eder. “*Zavallı delikanlının bütün dünyasını sevdiği kız ve bir at üzerine kurduğunu, zamanla bu ikisinin birbiriyle özdeşleştiğini; önce birinin, sonra diğerinin elinden alındığını görmenin kederiyle kendini kaybettiğini anlamıştı. Birden gözleri doldu. Kendi kaderiyle şu adamın ki arasında ne kadar büyük bir benzerlik vardı! Kendisi de bir divane değil miydi? Yarınından haberi var mıydı? Yarını var mıydı her şeyden önce? Sevdiği kıza kavuşabilme umudu gökten nur inmesine kalmış şu saf delikanlıyla farkı ne idi? Bugün kendisinin burada oluşu gözleri dolu dolu yolunu bekleyen bir yavukluya gidememenin, ebediyen gidemeyecek olmanın verdiği tarifsiz acılardan ötürü değil miydi?*” (D.s.302) diye içinden geçiren Hüseyin’in de Hıdır’inkine benzer bir çaresizlik yaşadığı anlaşılır.

Romanda kanunsuz işler yapan biri olarak karşımıza çıkan Okan’ın da pişmanlıkla karışık bir çaresizlik yaşadığı görülür. Başkalarının emirlerini yerine getirmekle görevlendirilen Okan, aslında bu durumdan hiç de memnun değildir; ama maşası olduğu Kör lakaplı kahraman karşısında bir şeyler yapacak durumda da değildir. Yazar- anlatıcı, onun bu çaresizliğini “*Kaçıp gitse? Yapamazdı! Nereye gidecekti? Şimdiye kadar kendi iradesi ve kararıyla ne yapmıştı ki? Kör neredeydi? Kimdi kör? O hep mi vardı? Neden pis işlerine bir başkasını değil de, kendisini bulaştırmıştı? Hesabı neydi? Bilmiyordu, bilemiyordu.*” (D.s.306) diyerek Okan’ın pişmanlığına ve bu pişmanlığın devamındaki çaresizliğine dikkat çekmek ister. Kör, karşısındaki çaresizliği Hüseyin, Sami ve Murtaza adındaki kahramanlar da yaşar. Hüseyin’in “*İmkân olsa, hemen şimdi çeker giderdim buradan.*” (D.s.359) ifadesi bu çaresizliği doğrular niteliktedir.

2.8.3.6. Sadakat Çizgisinden Uzaklaşma ve Vefasızlık

Romadaki vefasızlığın en acı örneğini Ermeniler gösterir. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yıllarca Türklerle beraber yaşayan bir milletin Türkleri arkalarından vurmaları, onlara tarifi imkânsız acılar yaşatmaları asla unutulmaz. Yazarın bu romanda vermek istediği mesajın da özünü oluşturan bu tema, yazar- anlatıcı tarafından, yaşanan acı tecrübelerle nakledilir.

Ermenilerin vefasızlığını yadırgayanlar sadece Türkler değildir. Gerçekleri görebilen bazı Ermeniler de aslında bu vefasızlıktan dolayı şaşkınlık yaşamaktadırlar. Roman kahramanlarından Agavni adındaki Ermeni de yaşanan acı olaylardan Ermenileri sorumlu tutar. Onun Gülten'le konuşurken “ *Sen, sen ol, başkalarının sözüne değil babanın anlatacaklarına inan, benim söyleyeceklerime inan! O günleri biz yaşadık, bunlar değil... Osmanlı'nın bizimkilere verdiği imkânı çarlar Ruslara, krallar, papalar, papazlar Hıristiyanlara vermedi. Adamlar bizimkilere öyle güvenmişlerdi ki, milleti sızdıka diyorlardı bize; ama biz, bindiğimiz dalı kestik, ekmek uzatan eli ısırдық, bize güvenip açıkta bıraktıkları sırtlarından bıçakladık adamları. Şu İstanbul bizden sorulurdu eskiden, padişah sarayı da, Bab-ı Ali de, Büyük Pazar da... Taşrada da böyleydi. Babam, yani dedeniz Arşın Usta, Karacapınar'ın belediye başkanıydı. Karacapınar'da on Ermeni hanesi vardıysa, yüz de Müslüman hanesi vardı. Ayrımız da yoktu birbirimizden, gayrımızda. Ne zaman ki Türk tökezledi, ensesine biniverdi bizimkiler. Tarih okumamış cahil insanlar değilsiniz, eğer Türkler Ermenileri istemeselerdi Kanuni Padişah devrinde, Murat devrinde eniklerini bile koymazdılar. O devirde kim ağzını açabilirdi onlara? İşte, besle kargayı, oysun gözünü diye buna denir. “ (D.s.278-279) şeklinde ifadeler kullanması hem yaşananları özetlemekte hem de yaşananlardan dolayı duyulan utancı dile getirmektedir. Bu ifadeler, aynı zamanda bir farkındalığın göstergesi olması bakımında da ayrıca önemlidir.*

Agavni, Okan'ın kanunsuz işlerine âlet olan Hayik'e çok kızmaktadır. Okan'ın Müşerref'in hayatını mahvetmesine Hayik'in vesile olması onun kızgınlığını iyice artırmaktadır. Hayik, geçmişinde önemli bir yere sahip olanlara karşı bir vefa örneği gösterememiştir. Agavni: “ *Yazıklar olsun sana... Daha beşikteyken annen seni kucağıma bırakıp gittiğinde büyütmek İçin neler çektiğimi kaç defa anlattım sana, emzikte bebeği olan komşularımız olmasaydı yaşamam bile mümkün değildi, demedim mi kaç defa ? Yukarıda Allah var, Ermeni dölü, Ermeni doğurdu diye hor görmedi, aşağılamadı hiçbiri demedim mi? Kursağında onların sütü, bedeninde onların canı var! Hiç mi huylarından, sularından bir şeyler almadın a lanet? Sen o toplamayı ardına takıp dayızadenin evine nasıl sokarsın? Ha, nasıl sokarsın? Sana bin kere böylelerinin tıynetinden söz etmedim mi, misaller vermedim mi? Ancak kansız takımı ekmek yediği eli ısırmasza kıyamet kopacak sanır, demedim mi? ” (D.s.276) diyerek Hayik'in vefasızlığından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.*

Ermenilerin Türklere yaşattıkları acılardan üzüntü duyan sadece Agavni değildir. Bir Ermeni olan ve Yörük Musa ile evlenen Zaruhi de yaşananlardan Ermenileri sorunlu tutmakta ve onları vefasızlıkla suçlamaktadır. *Bir gün Ağavni'nin de içlerinde bulunduğu bir toplulukta*

babasıyla tartışır. Kendi soyunu, fırsat düşkünü olarak suçlar. İşgalcilere Ermeni tezlerini kabul ettirebilmek için direnen baba, kendi öz kızının suçlamaları karşısında şaşkına döner.⁴¹

Romanda vefasız diye nitelendirilen Ermeniler'in aslında kandırıldıkları, oyuna getirildikleri söylenebilir. Yıllarca Türklere komşu olarak yaşayan ve hiçbir sorunla karşılaşmayan, ayrıca "sadık millet" diye nitelendirilen yerli Ermeniler, dış güçlerin oyunları neticesinde ne yazık ki Türklere akıl almaz acılar yaşatmışlardır. Yazar- anlatıcı: " *Yerli Ermenilerin ev basmak için başka köylere gitmelerine gerek yok ki! Türklere yüzyıllardan beri aynı köylerde yaşıyorlardı. Aslında sıkıntı, Rus ordusuyla çıkıp gelen Ermenilerden kaynaklandı. Baskınları onlar başlattı. Yerli Ermenilerde onlara uyunca iş çığırından çıktı.*" (D.s.84) diyerek yerli Ermenilerin bir kışkırtma sonucunda sadık bir millete yakışmayacak davranışlar sergilediklerini belirtir.

---

⁴¹Hasan Kayıhan, **Dönüş**, Elips Yayınları, Ankara, 2006, s.90

SONUÇ

Doğru bildiklerini söylemekten geri durmayan Hasan Kayıhan, edebiyatı sosyal mesaj vermenin bir aracı olarak görmüştür. Kayıhan, çocukluk günlerini “Küçük Ergenekon” diye nitelendirmiş ve bu Ergenekon’dan masallar, destanlar, halk hikâyeleri, kahramanlık hikâyeleri, ağıtlar devşirmiş ve daha o yaşlarda Bilge Kağan’ı, Gaspıralı İsmail’i, Kürşad’ı ve birçok Türk büyüğünü öğrenme fırsatı elde etmiştir. Küçük Ergenekon’un dışına çıktığında artık çok dolduğunu ve boşalması gerektiğini fark etmiştir. Çeşitli yazı ve şiir denemeleri sonunda romanda karar kılan yazarın, çocukluğundan devşirdikleri ve yaşadığı süre içerisindeki birikimleri, onun önemli beslenme kaynakları olmuştur. Yazar, romanlarında zaman zaman geri dönüşlerle bu beslenme kaynaklarının ipuçlarını verir.

Yazarın beslenme alanlarında önemli bir yere sahip olan unsurlardan biri de Ertuğrul Gazi’yi Anma Şenlikleri’dir. Zengin bir çocukluk diye nitelendirdiği çocukluk yıllarında katıldığı bu şenlikler, onun hayal âleminde derin izler bırakmıştır. Bu tesir, onun romanlarında kendini açıkça ele verir. Beyler Aman adlı romanında geleneksel yaşam tarzlarına bağlı olarak yaşayan Karakeçili Yörükleri, Ertuğrul Gazi’yi Anma Şenlikleri düzenlerler. Ne var ki bazıları, modern yaşam adına onları geleneksel yaşam tarzlarından uzaklaştırmaya ve bu tür şenlikleri yasaklamaya çalışır. Geleneklerine çok bağlı olan Karakeçili aşireti mensuplarından birçoğu, zorlamayla gelen bu değişime dirense de içlerinden bazıları düzenin dışlıları arasında ezilmekten kurtulamaz.

Bazı sebeplerden dolayı çok sevdiği ülkesinden ayrıлып Almanya’ya yerleşen yazar, burada da önemli gözlemlerde bulunmuş ve çalışmak için ülkesinden ayrılan, farklı bir kültürle karşılaşım kimlik bunalımı yaşayan insanların yaşadıklarını gerçekçi bir bakış açısıyla gözler önüne sermiştir. Gurbet Ölümlemleri ve Sultan romanları bu güçlü gözlemin ışığında yazılan romanlardır. Yazar, “Gurbet Ölümlemleri” romanında Sefa adlı başkahramanın nezdinde, ekmek parası için yabancı memlekette çalışmak zorunda olan insanların dramlarını gözler önüne sermek ister. Avrupa’nın dört bir yanına buğday taneleri gibi savrulan bu insanlar, anavatanda gurbetçi diye adlandırılır, döviz getiren insanlar olarak nitelendirilir; ama gereken ilgiyi görmezler. Çalıştıkları ülkelerde ise “yabancı” oldukları için dışlanan bu insanlar; anavatanın kayıtsızlığı ve üretimine katkıda buldukları ülkenin ayrılıkçı yaklaşımı karşısında çaresizlik yaşarlar. Başka bir ülkede çalışmak zorunda olma, beraberinde bir başka sorunu da getirir: Kimlik bunalımı. Gurbet Ölümlemleri romanında Sefa’nın yaşadığı kimlik bunalımını, Sultan adlı romanda Sultan adındaki kahraman yaşar. Babasının işinden dolayı

Almanya’da yetişen Sultan da Alman ve Türk kimliği arasında gider, gelir. Alman yaşam tarzı ona çok renkli gelse de Sultan aslında geleneksel yaşam tarzında karar kılacaktır.

Hasan Kayıhan’ın İsmail Gaspıralı’nın “ Dilde, İşte ve Fikirde Birlik” düşüncesinin ışığında bir edebiyat çizgisi belirlediği söylenebilir. Eserlerinde bu anlayışın izlerini görmek mümkündür. Yoklar romanında Süleyman; Zincir romanında Seyit, bu bakış açısının izlerini taşır. Ülkücü bir öğretmen olan Süleyman, “ben” olma değil, “biz” olma peşindedir. O, roman boyunca bu amaç için mücadele verir. Süleyman’ın mücadelesi, kendi değer yargılarından uzaklaşıp farklı yaşam tarzlarını benimseyen, kendi tarihine yabancılaşan, farklı milletlere mensup kişileri lider kabul edinenlerdir. Onun Türkçülük anlayışının temelinde sadece Türkiye’de yaşayan Türkler yoktur. Türkçülük, Türklerin yaşadığı geniş bir coğrafyayı kapsar. Bunun içindir ki: “*Türklüğü, Hunlar, Osmanlılar, Türkiyeliler gibi apayrı ve birbirine düşman milletler gibi göstermeye çalışanlar, Türklük düşmanlıklar, cahiller veya satılmışlardır.*”(Y.s.57) diyerek tepkisini ortaya koymaya çalışır.

Bir Kırım göçmeni olan Seyit’in mücadelesi de Süleyman’ın mücadelesinden farksızdır. Seyit de Türklerin “hür ve bir “ olmaları adına uğraş vermektedir. Rus esaretini yaşayan Türklerin bir an önce bağımsızlıklarını arzulayan Seyit’in bu mücadelesinde en büyük destekçisi, kendisi gibi göçmen olan (Kerküklü) Fatma adındaki kahramandır. Kerküklü Fatma’nın “ *Vatanımız şurası değil, sadece Kırım da değil. Türk’ün çeşidi, türü yoktur. Yarı esaretteyken, kalanı hürüm diyemez. Hürriyet gönüllerdedir, topraklarda değil. Ya hep hürüz, ya hep esir...*” (Z.s.210) şeklindeki ifadeleri, Seyit ve Fatma’nın düşünce tarzlarının ne yönde olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Yazar, “Acı Su” adlı romanında ise Rus esaretini yaşayan bir başka Türk boyunun (Kırgızlar) dramına dikkat çekmek ister. Roman, kendi dillerinden, dinlerinden ve kültürlerinden uzaklaştırılıp adeta mankurtlaştırılmaya çalışılan Kırgızların yalnızlığa terk edilmesini ele alır. Yazar, sosyalist düzen içerisinde asimilasyona uğratılmaya çalışılan Kırgızların feryadını duyurmak ister. Bu feryadı dindirmek için de bütün Türklerin ortak hareket etmelerinin ve bağımsız olmalarının önemli olduğu mesajını vermeye çalışır.

Hasan Kayıhan’ın benim kara bahtlı milletimin acılarını anlatıyor, dediği “Dönüş” romanında yazar, Ermenilerin Türklere yaşattıkları acılara dikkat çekmek ister. Bu roman, Türkleri yargısız infazla tarihin sanık sandalyesine oturtup “*Türkler, Ermenilere soykırım yaptı.*” diyenlere adeta bir cevap niteliğindedir. Bir kaplumbağanın gözünden anlatılan romanda, Türklerle aynı toprağı paylaşan Ermenilerin bazı çevreler tarafından ve kendi

çıklarları doğrultusunda kışkırtılmalarını ele alır. Bazı örgütlerin tezgâhladığı kirli oyunlara kanan Ermeniler, Türklere unutulmaz acılar yaşatır. Zamanında millet-i sadıka olarak nitelendirilenlerin bu kirli oyunlara alet olmaları da ayrıca çok düşündürücüdür.

Hasan Kayıhan, etnik ayrımcılığa karşı bir tavır sergiler, çünkü yazar, bu tür bir ayrımcılığın kardeş kanının dökülmesine sebep olacağına farkındadır. Yazarın bu tavrı “Uyanmak” adlı romanında açıkça görülür. Yazar, bu romanında Bingöl’de yaşayan Kürtlerin bir örgüt tarafından Türklere karşı kışkırtılmalarını ele alarak böyle bir oyunun ne sonuçlar doğuracağını dikkatlere sunar. Hüsamettin adındaki kahraman, bu örgütün piyonu durumundadır. Onun amacı Kürt halkına sömürüldüğünü, dışlandığını ve aşağılandığını aşılmasıdır. Hüsamettin’e göre bu yöndeki çalışmalar, bir çatışma çıkarmak için yeterlidir. Günümüzde yaşanan bazı olaylar, yazarın işaret ettiği acı sonuçları doğrular niteliktedir.

Yazarın romanlarında aşk, verilmek istenen asıl tezin hep gerisindedir. İdeal tipler de oluşturan yazar, bu ideal tiplerin aşklarını bir kenara bırakarak onların üstlendikleri misyonu ön plana çıkarmayı hedeflemiştir. Yazarın toplumcu bir anlayışla yetiştirilmesi ve gençliğinin, çok sevdiği ülkesinin en bunalımlı (ihtilal yılları) dönemine denk gelmesi, eserlerinde böyle bir yaklaşım tercih etmesinde önemli etken olmuştur denilebilir.

Yazarken pazar kaygısı gütmeyen yazar, Türkçeyi doğal, doğru ve etkili kullanma konusunda da çok titiz davranır. Romanlarında masallarımızın dilini, Dede Korkut’un şiirsel ifadelerini, Bilge Kağan’ın coşkun söyleyişlerini bulmak mümkündür. En ulu çınarın kendi toprağında yetiştiği bilincine sahip olan yazar, bu bilinçle kendi insanını, kendi dilinin en doğal haliyle anlatmayı başarmıştır.

Ekler

Ek: 1

Yolculuk

“Her insanın kendine has bir yol hikâyesi vardır, öyle değil mi? Bilecik'te doğdum. ‘İyi ki orada doğmuşum,’ dedim kırk yaşına basınca... Yürümeyi öğrenip de ilk kez evden çıktığımda şaşırıp kalmıştım, iyi biliyorum; dört bir tarafta aşılmaz dağlar vardı; yukarıda mavi gök, aşağıda kara yer... Bana ayrılan dünyanın bu kadar küçük oluşuna canım sıkıldı; ama çok geçmeden bu küçük Ergenekon'un tadına bayıldım; zira hemen yanı başımda çok görmüş, çok geçirmiş bir bilge olan Hasibe Nene vardı; onun masalları, destanları, ağıtları ne dağ dinlerdi ne yer ne de gök... Kahzümriüd ü anka kuşunun kanatlarında Kafdağları'nı aşardık kah Osman Gazi'nin peşi sıra Bilecik kalesinin surlarını... Daha sonraki yıllarda onun masalları yavan gelmeye başlayınca, Balkan, I. Dünya ve Kurtuluş savaşlarına katılmış gâzileri, ardından koskoca Osmanlı tarihini ezbere bilen Hacali On başı'yı keşfedecek, kanım delirmeye başladığında da İttihatçı Çerkez Kemal'in peşine düşecektim. Ve ondan bir gün şunu işitecektim: ‘Selânik'te Abdülhamid'in penceresine doğru ateş eden zabitin bacağına iki kurşun sıkıp yaralayan meçhul asker senin deden Kara Mustafa Çavuş idi.’ Ne yazık ki, Kara Mustafa dedemi tanıyamadım; Kara Mustafa Çavuş, Trablusgarp'tan sonra Balkanlara, oradan Çanakkale'ye, daha sonra Kanal savaşlarına katılmış, mütarekede bir haftalığına köyüne uğramış, sonra Kazım Karabekir'in 15. kolordusuna katılmak üzere Erzurum'a gitmiş, 1922'de Dumlupınar'dan elinde bacağına saplanan bir İngiliz süngüsüyle dönüp gelmiş, ancak çok geçmeden hayata vedâ etmiş. İşte bu Kara Mustafa'nın kızı olan anam, Fadime Hatun, altı yaşına bastığım yılın eylül ayında bir gün, beni tozun toprağın içinde oynayıp dururken kolumdan tuttuğu gibi bir kazan sıcak suyun altına attı, tokuçlaya tokuçlaya yıkadı; sırtıma cepken, bacağına potur geçirip başıma poşu bağladıktan sonra kendisi de bindallısını giyip beline kavuşacağını kuşanıp başına al yazmasını bağlayınca bir şeyler olacağını anladım; nedir, demeye kalmadan kendimi cepkenleri, poşuları, yeldirmeleri rüzgârda savrulan al atlara binmiş bir mahşerin arasında buldum. Gene Söğüt'e, Ertuğrul Gazi'ye gideceğimizi anladım. Önceki Söğüt Seferleri'ne anamın sırtında katıldığım için pek fazla bir şey hatırlamıyordum. İçinden geçtiğimiz köylerin ve kasabaların halkı yollara dökülmüştü; benim boyumda olup da bizi analarının kucağında seyre gelen çocuklara nasıl hava attığımı hatırladıkça hâlâ gülerim. Ancak bu seferde bir olay var ki, işte onu hatırlamak bile istemem ama madem açtım söyleyeyim: Bir ilçeye gelmiştik. Yol çarşıdan geçiyordu. O gün oranın pazarı varmış. Aniden durduk. Atının üzerine dikilen Koca İbrahimaga: ‘Bacılar, yiğitler!.. diye bağırdı. Kasabada mahşeri bir

kalabalık toplanmış, oymaklar kendilerine dörderli düzen versin, atlarınızın ayağı düz olsun, gostak durun, Ertuğrul'un torunları nasılmış gösterelim dosta düşmana!' Dost nedir pek aklım ermezdi ama düşmanı iyi bilirdim. Hayvanlarımız tarlalarına girdiğinde üstümüze kolcusu, korucusuyla saldıran herkes düşmanımızdı bence. Aslandık puslandık, Memedemin Çavuş'un çifte dombrasına inen tokmağıyla birlikte çarşıya doğru öyle bir yürüdük ki, yer yerinden oynadı. Yolun iki tarafına toplananlardan iğne atsan yere düşmeyecek. İkinci bölümü oluşturan bizim oymağın erkekleri ki, anlı şanlı Ümmetağa'nın torunlarıdır, kılıçlarını da çekince, alkışlar, bağırsular ayyuka çıktı. Aşka gelen Deli Memetaga belindeki piştovu sıyırıp havaya iki el ateş açınca, delikanlı adam durabilir mi, tabancalar peş peşe cayırdamaya başladı, gökyüzü kurşunlarla delik deşik oldu. Böyle oldu ama Cumhuriyet Müddeumumisi de yolumuzu bağlayıverdi. Tabancalar, deyip dikildi. Koca İbrahim'in, bizde tabanca yok, dediğini işittim bir ara, lâkin tam o sıra gerideki delikanlılar savcının gözünü korkutalım diye birer şarjör daha boşaltmazlar mı? Tartışma uzadıkça uzadı. Sonradan anlatıldığına göre kasabanın güngörmüş memurları araya girmişler, etme beyim, bunların boynunu vur ama tabancalarını isteme, bunlar Karakeçili Yörüğü, olacak şey mi senin şu dediğin, demişler. Savcı bu kere de başımızdaki börklere, sarıklara, feslere kafayı taktı: ' Kıyafet Kanunu'na aykırı, çıkarın Allah, çıkarın!' Koca İbrahim'in kafasının tası atıverdi. 'Yahu biz Söğüt'e, dedemizi ziyarete gidiyoruz, fötrle, şapka ile mi varalım huzuruna,' diye bağırılmaya başladı. Allah'tan ilçe mahkemesinin yol yordam, gelenek töre bilir hâkimi çıkıp geldi de savcıyı atlarımızın ayakaltından çekip aldı. Böylece tekrar yola koyulduk. Efelerin gücü üzölmüş, moralleri bozulmuştu. Şamanlar oymağının delisi Boz Seyit, atının eğeri üzerine dikilip öyle bir heeeyt.. çekti ki, nal darbelerinden yer sarsıldı. Keyfimiz tekrar yerine gelmişti. Önce Edebalı'ye, sonra Dursun Fakih'e uğradık, ardından Söğüt ovasına indik. Başkaları yük denklerini indirir, obaları kurarken anam elimden tuttuğu gibi beni etrafında uzun selvi ağaçları yükselen küçük bir yapının önündeki çeşmeye götürdü. Köye dönünce okula başlayacaksın, dedi, dua edeceğiz! İlk kez o çeşmede abdest aldım. Binanın kapısından girerken korktum ve anamın eline yapıştım. Korkma, dedi anam. Bu türbede büyük dedemiz yatıyor. Üzerine yeşil örtü serilmiş mezarın baş ucuna dikildik. Anamı taklit ederek avuçlarımı açtım, dua okumaya başladım. Bir Elham bilirdim, bir de İhlas... Çabucak okuyup bitirdim ve anamı beklemeye başladım. O ise okudukça okuyordu. Herhalde sıkılmış olmalıydım ki, usulca geriye çekilip kapıdan çıktım. Az ileride iri ceviz ağaçları vardı. Birinin dibinde yere düşmüş birçok ceviz buldum. Ceplerime doldururken öteden birinin geldiğini gördüm ve hemen türbeye kaçtım. Ama tez yakalandım; hareket ettikçe cebindeki cevizler birbirlerine çarpıp ses çıkarıyorlardı. Duasını bitiren anam, bana dönüp doğru değil bu

yaptığın, dedi, Koskoca Ertuğrul Gazi'nin huzuruna cebindeki haram şeylerle gelmeye utanmıyor musun? Türk'ün en büyüğü !.. Bahtın açık olsun diye getirdim seni onun yanına! Sense... Çok utandım. Hemen oracıkta, bir hafta önce kendi kümesimizdeki holluktan aniden ortadan kaybolan yumurtaları arkadaşlarımla birlikte alıp çerçiciye götürdüğümüzü itiraf ettim. Okumayı tez öğrendim. Dilimi tutmayı da... İlk öğretmenim Esemenli Başmuallim Salih Tunalı, Cumhuriyet Bayramı arifesinde Atatürk'ü anlatırken bir ara, en büyük Türk, Atatürk, dedi. Hemen parmağımı kaldırdım. Öğretmen söz vermediği halde ayağa fırlayıp hiç de değil, dedim. Sen bilmeyon, Ertuğrul Gazi'den büyük Türk yok! İlk öğretmen tokatını o an yedim ve teneffüse çıkar çıkmaz okuldan kaçtım. Üç gün okula gidiyormuş gibi evden çıktım ama okulun semtine bile uğramadım. Babam, öğretmenimin arkadaşıydı; durumu ondan öğrenmiş ve o gün peşime düşmüş, haberim yok. Meyve bahçemizde gizlendiğim yerde baskına uğradım; paçayı ele vermeye niyetli değildim, kaçak gösterdim, ama babam peşimdeydi. Amcamın yakındaki bir tarlada çift sürdüğünü biliyordum, ona sığındım; biz Karakeçili Yörüklerinin geleneğinde kendilerine sığınan birini teslim etmek yoktur; babam, amcamın kanatları altına girdiğimi görünce gerisingeri dönmek zorunda kaldı. Amcam, güçlü kuvvetli, çam yarması gibi bir adamdı. Beni çok severdi. Haklı, haksız demez, daima yanımda yer alırdı. Öğretmenimin beni dövdüğünü söyleyince, hele bir de ağlamaya başlayınca birden öfkeleni ve ben ona şimdi gösteririm çocuk dövmenin ne olduğunu, deyip çifte yedek koştığı atlardan birinin sırtına tüngüdü. Babam, belli ki olacakları tahmin etmiş, ileride bir yerde bekliyordu. Önüne geçti. On, on beş dakika tartıştılar. Sonunda babam onu ikna etmiş olmalıydı ki, amcam gerisingeri döndü. Beni dizine oturttu. Bak, dedi, Ertuğrul Gazi bizim akrabamız, dedemiz. Elbette en büyüğümüz... Senin her iki deden de büyük adamlardı. Kebir Ümmet deden Yunan'a buraları dar etti valla! İsmet Paşa onun ta ayağına geldi Bozüyük'teki İnönü savaşından sonra, teşekkür etmeye. Kara Mustafa deden 15 yıl boyunca durmadan savaştı. Bizde büyük adamlar çok yani... Onun için, kim daha büyük bilemeyiz! Hem varsın hepsi büyük olsun, kime ne zararı var? Sen yarın okula git, ben bu akşam öğretmenimle konuşurum, amma bunu babana söyleme! Bu arada, sen de kocaman oldun, ata adam gibi binmeyi öğrenmenin zamanı geldi! Amcam askerliğinde de namlı bir süvariymiş. Ata binmeyi öğretecek olmasına çok sevindim. Ertesi gün okula gittim, öğretmenim beni görünce başımı okşadı, üç gündür nerede olduğumu bile sormadı. O gün Kurtuluş Savaşı'ndan söz etti sınıfta, şu dağlarda, dedi, nice çarpışmalar oldu... Dedeleriniz kahramanca karşı koydular düşmana... Onlara Atatürk cesaret verdi, bunu unutmayın! Bu sözler kulağıma küpe oldu ve Atatürk'ün de en büyük Türklerden biri olduğunu bir daha aklımdan çıkarmadım. Akşam anama, öğretmenimin bana hiç kızmadığını söyledim. Elbette,

dedi anam, öğretmenler, Edebali'nin torunlarıdır, ondan öğrendiklerini öğretirler talebelerine..." O andan itibaren bütün öğretmenlerimi çok sevdim ve ben de öğretmen olmaya karar verdim. Yaşım tutmadığı halde yaramazlığımdan bıkan babam tarafından okula o yıl öylesine gönderildiğimi, öğretmenimin bu işi becerir bu, diyerek beni asli öğrenci olarak bu olaydan sonra kaydettiğini öğrendim.

Amcam söz verdiği gibi hemen o günlerde ata binmeyi öğretmeye başladı. Bu işi çok sevmiştim; sık sık düşüp yaralanmama, üç kez kolumu, bir kez de kaburgamı kırmama rağmen bu tutkum hiç eksilmedi. Kama fırlatmayı köyün delisi Selimaga'dan, silah kullanmayı Çolak Hasanaga'dan öğrendim. On yaşındayken ilk kurşun yarasını aldım; akraba delikanlılardan Zıpzipaga, Sürmeli Çukur'daki gürgen ağaçlarından birinin gövdesine kurşunla sevdiği kızın adının baş harfini yazmıştı. Heveslendim ve tabancasını istedim. Ukalalık nasıl olur, ben adıma ağaca değil, taşa yazacağım, deyip hemen oracıktaki bir kayaya döndüm ve tetik basmaya başladım. Üçüncü mermi geriye sıçrayıp alın kemiğimi çatlattı; izi hala durur. İlkokulu bitirip de 10 kilometre ötedeki Pazaryeri Ortaokulu'na yazdırılınca çok sevindim; okul umurumda değildi; sevinmemin sebebi, oraya gidip gelebilmem için bana Karacabey Harası'ndan alınmış soylu bir atın verilecek olmasıydı. Adı, Yıldız'dı. Sırtından ilk düşüşümde ona tam anlamıyla âşık olmuştum; zira Yıldız, gerisingeri koşup gelmiş, ben yerde kıvranıırken diliyle saçlarımı, yüzümü yalamaya başlamış, birileri yardıma gelsin diye de başını havaya dikip sık sık kişnemişti. Ne yazık ki okula Yıldız'la gidemedim; hiç hesapta yokken Eskişehir Yunus Emre İlköğretmen Okulu'ndan yatılı öğrenci sınavını kazandığıma dâir bir mektup geldi. Öğretmen olmayı çok istememe rağmen, Yıldız'dan ayrılma korkusuyla oraya gitmemek için çok ağladım; çocukluk değil mi, allem edip kalem edip beni kandırdılar. 1965 yılında, on üç yaşındayken okulda bir kez daha bileğimi kırdım; kırığa, çıkığa alışkıttım, aldırmadım, ama bu defa yanımda her derde devâ bir utacı olan Hasibe Nene yoktu, okul doktoruna yolladılar. Adam alçıya alıp gönderdi. Aradan iki hafta geçince parmaklarımda uyuşmalar başladı. Okul yönetimi bu kez Porsuk kıyısındaki Millet Hastanesi'ne gönderdi. Burada dört hafta kaldım, ama hiç sıkılmadım; çünkü yeni bir dünyayla tanışmıştım; sırtıma beyaz bir önlük geçirir, bol bol ruh ve akıl hastalarının, alkoliklerin, jiletçilerin serüvenlerini dinler, hemşirelere ilk aşklarını anlattırırdım. Ne var ki, kolumda herhangi bir iyileşme olmayınca korktum ve babama bir mektup yazarak hastanede olduğumu duyurdum. Babam Şekeraga yaman adamdı; sözünü kimseden esirgemez, tuttuğunu koparırdı, aynı zamanda güzel konuşur, karşısındaki insanı çabucak etkilerdi. Hastanede doktorların benimle yeterince ilgilenmedikleri için iyileşemediğimi düşünüp ortalığı birbirine kattı. Sonra kolumdan tuttuğu gibi beni Ankara'ya, o yılların en gelişmiş

hastanesi olan Numune Hastanesi'ne götürdü. Hemen tedaviye başladılar. Benden iki yaş büyük ağabeyim Ankara'da kolej öğrencisiydi. Her gün yanıma geliyor, bana moral veriyordu. Hastanede Necmiye adında Kıbrıslı bir kızla tanıştım. Onu çok sevdim. O, ikinci bir Hasibe Nene oldu benim için; berikinden bol bol Osman Gazi, Orhan Gazi, Nilüfer, Yıldırım Sultan masalları, Cem Sultan ağıtları dinlemiştim; Necmiye'den ise dünyanın yarısı kadar Türk olduğumuzu, tarihimizle övünebileceğimizi, sadece Ergenekon'dan yeniden çıkmanın yollarını bulmamız gerektiğini öğrendim; isimler dağarcığıma Oğuz Kağan'ı, Bilge Kağan'ı, Kürşad'ı, Süyün Bike'yi, Gaspıralı İsmail'i, Osman Batur'u kattım; Timur'a sövmenin bir Türk'e yakışmayacağını, Ziya Gökalp gibi deme bana Oğuz, Kırgız, Peçenek; Türk'üz, bu ad her unvandan üstündür, diyebilmenin bir fazilet olduğunu da ondan öğrendim. Günler boyu Türkistan'a, Azerbaycan'a, Kırım'a, Tuva'ya seferlere çıkardık gönül pusatlarıyla... Her sefer dönüşü Kıbrıs'a koşardık soluk soluğa. Necmiye abla, Ada ufukları görünür görünmez ağlamaya başladılar; kolay değil, Erenköy sirtlarında bedeninde on yedi kurşunla şehit nişanlısı yatıyordu.

İlk şiirimi Necmiye için yazdım: Sen ey Tanrı Dağları'nın hürriyet perisi!.. Hastaneden ayrılırken başımda Necmiye'nin bana verdiği bir armağan vardı: Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı'nın bozkurt kokartlı mücahit şapkası... Altı yıl sonra Yeşil Baf siperlerinde iki ay süreyle mücahitlerin arasında nöbet tutarken başımda o şapka vardı. Mezuniyetten sonra kendi ilimde Gölpazarı'nın Çukurören mezrasında öğretmenliğe başladım. Bir süre sonra Eğitim Enstitüsü'ne gittim. Orada Tanrı Dağları'nın hürriyet perisini boğanların yoldaşlarını bulunca çok üzüldüm, çok kızdım. Artık ara sıra ders çalışmanın yanında bütün günlerim Turan yolunda dövüşüp durmakla geçiyordu. Üç yıl sonra anabilim dalı için yeni sayılabilecek pek bir şey edinmeden mezun oldum. Tek kazancım S. Ahmet Arvasi gibi bir öğretmenimin olmasıydı. Onun özel sohbetlerinden çok şey öğrendim; en önemlisi, Yunus'un esasını, yani kendimi aramayı... Gerçi orada kendimce ufak bir değişiklik yapmıştım; Yunus'un esasını bulacağım yerin adını Kızılelma koymuştum. Bunu yıllar sonra kendisine anlattığımda hocam gülerken, biliyorum, demişti, Yoklar romanında bağıra bağıra söylemişsin bunu. İki yıl boyunca Köroğlu Dağları'nın tepesindeki Peçenek Bucağı'ndaki ortaokulda Türkçe öğretmenliği yaparken çok şey öğrendim; dingin bir hayat sürmenin nimetlerinden yararlanarak galiba ilk kez âşık oldum. Bir de gece gündüz delicesine okudum. Tarihe, sosyolojiye, politika ve devlet yönetimine dair ne buldumsa okudum, tartıştım, düşündüm. Öyle ki, Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün giriş sınavlarında beni dinleyen komisyon üyeleri şaşırmış, bunları nerede öğrendin, diye sormuşlardı. Enstitü tarihinde oraya kabul edilen en genç uzman öğrenci olmuşum. Orayı bitirince Milli

Eğitim Bakanlığı'nda Şube m¼d¼rl¼đ¼ne atandım. Öğrenme hevesim kabarmıŐtı; iki yıl sonra Devlet Lisan Okulu'nun İngilizce b¼l¼m¼n¼ de bitirmiŐ, Hacettepe Üniversitesi'nde mastır öğrenimi alıyordum. Bir süre sonra Michigan Üniversitesi'nde devlet bursuyla doktora yapmak için girdiğim sınavları kazandım; ancak o arada felek de başıma başka çoraplar örmeye giriŐmiŐti. Michigan'a hareketime iki hafta kala kafatasımın içini beğenmeyenler tarafından bursum iptal edildi; elimde avucumda para namına bir Şey olmadığı için tabii apıŐıp kaldım. "Madem öyle, ben de evlenirim," dedim ve evlendim. Artık otuz yaşındaydım. Aynı yıl kurumumda genel m¼d¼r yardımcılığına çıkarılan tayinim de durdurulunca, kafam kızdı ve bir arkadaŐımın çağrısına uyup Allahısız marladık Türkiye, diyerek Almanya'nın yolunu tuttum. Artık ben de, Koca Türkiye'nin Avrupa'nın d¼rt bir tarafına buğday taneleri gibi savurduğu çavdar benizli gurbetçilerden biriydim; Türk sınıflarında öğretmenlik yapıyor, bir yandan da harıl harıl Almanca öğreniyordum. O arada ikinci kez baba oldum. Çok geçmeden Essen Üniversitesi'nde Profesör Bay Hochmann'ın yanında Batı Avrupa Türklerinde K¼lt¼r Değişimi konulu doktora tezini yazmaya başladım. Ne var ki, nasip denen Şeyin iki kapılı bir han olduğunu artık iyice belleyeceğim olay gecikmedi: Hem bizde çalışıp hem de doktora yapamazsın, deyip sözleşmemi iptale kalkıŐtılar. Ne demiş adam, yıkılası hanede evlad-¼ iyal var, çaresiz o sevdadan da vazgeçmek zorunda kaldım. Ama bu güne kadar bir tek Şeyden asla vazgeçmedim: Tanrı Dağları'nın h¼rriyet perisine seslenmekten! Ona seslenirken fıncancı katırlarını ¼rk¼teceđimi hiç d¼Őünmedim, ¼rken katırlara aldırmadım; lâkin bir keresinde öyle bir çifte yedim ki, acısını hâlâ hissederim... O çifte, beni gurbet hapishanesinde gön¼ll¼ müebbete mahk¼m eden karar metninin altına kazınamaz bir müh¼r gibi indi. 1985'te Terc¼man Gazetesi'nin Ankara'da d¼zenlediđi YurtdıŐı 4. B¼y¼k işçi Kurultay'na konuŐmacı olarak çağrılmıŐtım; k¼rs¼ye çıkan her bakan yurtdıŐındaki Türklerin yabancı bankalarda yatan d¼vizlerinin Türkiye'ye aktarılmasının öneminden, her müsteŐar bunu sağlamanın yollarından söz ettikçe, gurbetteki soydaŐlarımın nasıl horlandıkları, itilip kakıldıkları, ¼ç¼nc¼ sınıf insan muamelesi görd¼kleri gözlerimin ön¼ne geldi ve k¼rs¼den devrin baŐbakanının gözlerinin içine baka baka eğer bir devlet, besleyemeyip kapı dışarı ettiği, bu güne kadar arayıp sormadığı insanların paralarına muhtaç olacak kadar d¼Őm¼Őse, benim nezdimde o, asla bir devlet değildir, deyiverdim. B¼yle deyiverdim; ama, k¼rs¼den iner inmez MİT elamanları da koluma giriverdiler. Salonda dinleyiciler arasında bulunan Germiyanoğulları'ndan baba dostu bir milletvekili durumu fark edip beni adamların elinden zorla kurtardı ve doğruca havaalanına götürdü. Sonradan gurbet canıma tak edip de yurttaki eski görevime dönmek isteyince, demek öyle ha, dediler. Tayinim güvenlik soruşturmasına takıldı. 1990'larda Azerbaycan K¼lt¼r

Bakanın davetlisi olarak Bakü'de bulunduğum sırada oraya gelen o yılların T.C. Kültür Bakanı, beni yurt dışındaki önemli bir merkeze kültür ataşesi olarak tayin etmek üzere Türkiye'ye çağırdığında bile kararnamem Çankaya tepelerinde rüzgâra kapıldı, gitti. Ama o rüzgârlar sert esiyor diye yazmaktan vazgeçmedim; çünkü, yazının sesini hiçbir rüzgârın örtemeyeceğini biliyorum. Hoş, o sesten hoşlanmayanlar benim yazdıklarımı yok saysalar da, ben onların var olduğunu biliyorum... İlk romanımın adı, boşuna "Yoklar" değildi! Siz, bu obaya konuk gelenler! Hoş gelmişsiniz.⁴²

---

⁴²<http://www.Hasan-kayihan.com/yolculukx.html> Hasan Kayihan Web Sayfası, 12.07.2008

Ek: 2

Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi⁴³

Murat AYBİRDİ

Yol hikâyesine Bilecik'te başlayan, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının yaşayan önemli yazarlarından biri olan, kendine özgü bir sanat çizgisi benimseyen ve edebiyat dünyasında birçok ödül almasına rağmen vakur duruşundan taviz vermeyip perde gerisinde kalmayı yeğleyen Sayın Hasan Kayıhan ile beraberiz.

Sayın Hocam, edebiyatçının ruh dünyasını takdir edersiniz ki çocukluk dönemi büyük oranda şekillendirir. Sizin ruh dünyanızı şekillendiren çocukluk döneminiz hakkında neler söylersiniz?

Hasan KAYIHAN

Osmanlı akrabalarımızın kuruluş dönemi uğraşları masalımızdı; okuması yazması olmayan ninelerimizden, dedelerimizden ta Horasan'dan başlayarak Söğüt ovasına geliş hikâyelerini, alçak Tekfurlu'yu, Bilecik Kal'esi'ni, Kozpınar'ı, Edebali'yi, Geyikli Baba'yı artık Hörü Kızı, Yusufçuk ya da Keloğlan'dan hoşlanmaz olduğumuz günlerde heyecanla dinler ve ezber ederken, bir yerde henüz dar köy yaşamının sosyalleşme dönemini tamamlayamadan kendimi birdenbire 27 Mayıs İhtilâli'nin çalkantısı içinde buldum. O güne kadar tanıdığım tek dış çevre senede bir gün Söğüt'te Ertuğrul Gazi Şenliği'nde toplanan Yörük mahşeri idi; ama o mahşer yerinde hiç yabancılık çekmiyordum, giyimi kuşamıyla

⁴³Murat Aybirdi, (Söyleşen), "Gurbete Açılan Pencерemiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi" **Töre Dergisi**, S.3, Nisan 2012, s.33

herkes bizim gibiydi, bir de bizi seven yabancılar gelirdi oraya, bizi beğenenler, övenler... İhtilâl'de on yaşıyordum; ne olup bittiğini anlamama imkân yoktu ama akşamları babam ve amcamın "ajans" saatini sabırsızlıkla beklediklerini, evde kedi mırıltısına dahi tahammül edemediklerini, soluklarını tutarak iri bataryalı radyo sandığına kulaklarını dayadıklarını görürdüm, sonraları amcamın sık sık içini çekerek "gidinin Başol'u, seni bir elime geçirsem," diye bağırışını, nenemin "yavaş, duyan olur," uyarılarını işittikçe ötelerde bir yerlerde babamdan ve amcamdan daha önde birilerinin olduğunu ve onlardan jandarmalardan korkar gibi korkulduğunu hissedirdim. Bazı geceler, babam ve arkadaşları evimizde toplanıp bana bir yerlerden elde ettikleri bazı gazeteleri okuturlardı. Koca koca adamlar çocuklar gibi hıçkırığa hıçkırığa ağlardı. Ardından sıkı sıkı da tembihlerlerdi: "Sakin gazete okuttuğumuzu kimseye, hele öğretmenlerine asla söyleme!"

İşte böyle zengin bir çocukluk. Dün ile günün arasında gidip gelen, tarihten mutluluk ve huzur, yaşanan gündün acı ve utanç devşirilen bir çocukluk...

M.A.

Sayın Hocam, yazı hayatınıza ne zaman başladınız? Sizi yazı yazmaya iten temel neden olmuştur?

H.K.

Ben acı çekip de ses çıkaramamanın ne kadar tahammülü güç ve onur kırıcı bir şey olduğunu çocukluk günlerimden bilirim; hissedip söyleyememek, öfkelenip içine atmak, dolup boşalamamak, erkekler ağlamazı oynamak zorunda bırakılmak... Belli ki soyumun sabırlılığını gösteremedim; içimi dışarıya taşıma isteğimi engelleyemediğim için konuşup yazmaya başladım sanırım. Susanların benden çok daha fazla şeyler bildiklerine aldirmaksızın yaptığım bir iş yazmak. Belki de dilimi tutamayışım ya da patavatsızlığım, ne olur ne olmaz kaygısı güdenlerin, yarın hesabı yapanların susma eylemine bir tepkidir; o yüzdendir içimden geçeni hemen söyleyiverişim ya da yazıya döküverişim.

Üstelik çok erken yaşlarda başlayan bir boşalma. 15 yaşında ilk yazım yayımlandığında aldığım övgülerin de etkisiyle şiir, hikâye, anlatı deneyip oraya buraya yollamanın verdiği tat... Elbette hemen elimin altındaki müthiş zengin bir kütüphanenin açtığı büyük kapı... Bütün bunlar üst üste gelirse, sanırım her insanda yazma arzusu doğardı.

M.A.

Hocam, bize öğrenim ve meslek hayatınızdan kısaca bahseder misiniz?

H.K.

5 sınıflı, tek öğretmenli bir köy okulunda öğrendim okumayı yazmayı. 3. sınıfta tam bir şarlata olan bir eğitmenin elindeydim; dayak yemeden geçen günüm yoktu doğrusu. 5. sınıfta yeni bir öğretmenimiz gelince hiçbir şey bilmediğimin farkına vardım. Ne matematik ne sosyal. Öğrenmenin tadını tattıran bu öğretmenimizle açıldı okul yıllarım. Devlet parasız yatılı imtihanlarına hazırladı bizi. Girdiğim okul eski bir köy enstitüsü. Yunus Emre İlköğretmen Okulu.

Müthiş bir yer. Bu okul tipini ne diye kaldırıp attıklarını hâlâ anlayamam; komünist yetiştiren yerlerdi gerekçesini de... Adam olaydınız da vatanseverlik rüzgârları estireydiniz bir çocuğun derinlerindeki bütün yetenekleri tarayıp gün yüzüne çıkararak o eğitim sistemini kurutup atacağınıza.

1968'de ilkokul öğretmeni oldum. 2 ay çalıştım. Eğitim Enstitüsü sınav sonuçları gelince ayrılıp okula döndüm. 1971 yılında Türkçe öğretmeni olarak atandığım okulun aynı zamanda müdür vekiliydim. 2 yıl sonra Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi giriş sınavlarını vererek eğitim uzmanı oldum. Talim ve Terbiye Dairesi'nde çalışırken Dil Okulu'nu da bitirdim. Doktora yapma hevesiyle yurtdışına gittim, ancak bizim ailemizin üzerine de çullanan 12 Eylül darbesinin getirdiği sıkıntı ve zorluklar nedeniyle çalışmak zorunda kaldım ve o iş de yattı.

M.A.

Eserlerinizi daha çok hangi görevdeyken yazdınız?

H.K.

Göreve bağlı bir tasnif yapmam zor. Profesyonel anlamda bir yazı hayatım hiç olmadı. Yazdıklarıyla geçinebilen biri değilim; o yüzden elim erdikçe, yazma arzusu duydukça yazıyorum demem daha doğru olur.

M.A.

Hocam, eserlerinizin içeriğinden yüksek bir sosyal sorumluluk mesajı iletmek istediğiniz çıkarılabilir mi? Bu bağlamda yetiştiğiniz kuşağın sosyal hayatını nasıl değerlendiriyorsunuz?

H.K.

İlk sorunuza cevap verirken de değindim diğergamlılığımın oluşumuna. İlköğretmen okullarından yetişenler iyi bilirler ki, bizlere mum gibi etrafımıza ışık vere vere erime şuuru verilmişti. Bizim türkümüz, Öğretmen Marşı idi; insana onun kadar idealist olmayı haykıran bir başka marş tanımıyorum: “Şanlı Yurdum her bucağın şanla dolsun, Yurdum seni yüceltmeğe antlar olsun!” Bu bende hiçbir zaman unutmadığım bir yemin, asla vazgeçmediğim, vazgeçemeyeceğim meslekî bir Misak-ı Millî olarak kaldı. Bilecik, Kurtuluş Savaşı yıllarında bütünüyle harap edilen birkaç şehrimizden biridir. Yüzbinlerce göçmen, evlad-ı fâtihan Balkanlardaki yurtlarından kaçıp gelebildiğinde yerleştikleri yerdir aynı zamanda Bilecik. Salt Türk oldukları için, Müslüman oldukları için her türlü zulmün reva görüldüğü bu insanların acılı hayat hikâyeleri bende sınıf bilinci söylentilerinin bir safsata olduğu, tarihin bir milletler mücadelesi olarak tekerrür edegeldiği düşüncesini güçlendirmişti. 70'lere doğru Türkiye üzerinde hız kazanan emperyalist çıkar çatışmalarında milli bir duruş sergilemek aklın emri idi. Ben bunu yaptım, gönül dağarcığım zaten başka türlü davranmama izin vermezdi. Bakmayın siz şimdi birilerinin sağ-sol birbirine düşürüldü tekerlemelerine; düpedüz Sovyetlerin bir adım önde olduğu iki emperyalist kuşatma altındaydık biz. Eğer Amerikan emperyalizmi bir adım önde olsaydı, ben ve benim gibi düşünenlere o günlerde atılan iğrenç faşist suçlamalarının yerine bugünlerde batının pelesengi fundamentalist yakıştırmaları oturacaktı. Ben ve benim gibi düşünenler aslında iki ateş arasında kalmıştık; Türk düşüncemizi vuruyorlardı, milletimizin geleceğini vuruyorlardı, kendileri sınırlarını kaldırıp birleşirken, Roma İmparatorluğu topraklarında yeni bir Roma oluştururken bizim uzaklardaki Türk soydaşlarımız için dertlenmemize bile tahammül edemiyor, bizleri kendi insanlarımızın gözünde maceracı, hayalperest bir grup olarak tanııyorlardı; işin acı tarafı onlar kendi insanlarımızı böylesine etki altına alabilecek her türlü desteğe, her türlü ekonomik ve bilişim gücüne sahiplerken bizler saman kağıdına teksir basıp dağıtmaktan dahi yoksunduk. Benim kuşağım çok cepheli bir savaşın içinde kaldı; bizi kelimelerle vurdular. Dilimize çevrilip getirilen ve ülkede basılan ciltler dolusu kitap, kısa dalga radyolar, cicili bicili gazetelere karşı yapabildiğimiz tek şey insanlarımızı olana biteni

anlatmaktı; durup dinlenmeden anlatmak... Hem de Türkçeyi içinden çıkılmaz hale getirip bütün soylu ve manevi duygularımızı ifade eden kelime ve kavramları teker teker vurup sözlüklerin dışına attıkları bir devirde dik durarak anlatmak... Yani karıncanın dağın ardına yolculuğunu tekrarlamak; oraya ulaşmaya ne ömrümüzün ne gücümüzün yetmeyeceğini bilerek yola devam etmek...

M.A.

Sayın Hocam, Sayın Mitat Durmuş'un Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu üzerine yaptığı bir çalışmada bu destan şairimizin de Köy Enstitüleri konusundaki görüşlerinin sizin görüşlerinizle paralellik gösterdiğini fark ettim. Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu da bu okullardan milli ve manevi değerlerine bağlı nice insanın mezun olduğunu belirtir. Bu konudaki görüşünüzü biraz daha açar mısınız?

H.K.

Murat Bey, Aziz Kardeşim,

Çok sevdiğim rahmetli Destan Şairi'mizin bu konudaki düşüncelerini ilk kez sizden duydum. Çok sevindim. Bu bilgi notunuz için size çok teşekkür ederim.

Ben 1962 yılında Yunus Emre İlköğretmen Okulu'na (eski Çifteler Köy Enstitüsü) başladım. Okulumuza ait oldukça geniş bir arazi vardı. Daha ilk sınıftan itibaren haftada 4 saat Tarım, 2 saat Müzik, 2 Saat Ağaç İşleri (Marangozluk), 2 saat Demir İşleri (Demircilik), 2 saat Resim ve Güzel Yazı dersimiz vardı. Yabancı dil dışında klasik ortaokullarda okutulan bütün dersleri de alıyorduk. Yatılı olduğumuz için bütün zamanımız okulda geçiyor ve ders saatleri dışında isteyenin katılabileceği Yazım, Dramatizasyon, Folklor, Yabancı Dil gibi kurslar da verilmekteydi. Sabah demir egeleyen ellerimiz öğleden sonra mandolin, keman ya da piyanoda Mozart'tan parçalar çalarken bağlamalarımızdan koçaklamalar dökülürdü. Kilometrelerce uzanan çorak toprağa çam fidanları dikmek için çamurlara bulanık bedenlerimiz yerli-yabancı pe çok sahne eserini yetkin hocalarımızın elinde ustaca canlandırır, ilk akşam mütalaasında (etüd saati) ödevlerimizi bitirir, ikincisinde eşsiz zenginlikteki kütüphanemizden aldığımız kitaplara gömülürdük.

Bu müfredat programı adımız İlköğretmen Okulu olmakla beraber aslında köy enstitüsü döneminin bir kopyası idi; bu kopya bile ıssız, ışısız ve yolsuz köylerden çıkıp gelmiş biz köy çocuklarının önünde ülkemizi ve dünyayı açmaya yetiyordu. Eğer bu okullar olmasaydı ne ben ne diğerleri tek sınıflı tek öğretmenli ilkokul eğitimimizin ardından asla okul yüzü göremeyecektik. Yakın çevremizde ne bir ortaokul vardı ne de ailelerimizin bizi daha uzaklardaki okullarda okutabilme imkânı. Üstelik klasik bir ortaokulun ve lisenin bize böylesi çok yönlü bir eğitim verme şansı da yoktu; hani denir ya, her insan doğuştan belli bazı

yeteneklere sahiptir; eğitimin görevi ona baskın yeteneğini keşfedebilme ve geliştirme şansı ve fırsatı vermektir. O okullar bunu başarıyla yerine getiriyorlardı.

ABD'den 1962-1970 yılları arasında Türkiye'ye binlerce "Barış Gönüllüsü" geldi. Bunlardan biri de benim köyümde görevliydi. İneği fazla miktarda yeşil yonca yiyip sancılanan köylü de ona koşuyordu, ateşlenen çocuğuna penisilin yaptırmak isteyen de... Tarlasında artezyen açmak isteyen de ona yöntem soruyordu, oğul çıkmış arı sürüsünü bir kovana almak isteyen de... Alın işte size Amerikalı bir Köy Enstitüsü mezunu!

Okur-yazar oranının %5'lerde, Türkiye nüfusunun %80'inin köylerde yaşadığı bir dönemde, askerliğini çavuş olarak yapanların öğretmen olarak tayin edildiği bir devirde asla okul şansı bulamayacak köy çocuklarını çok yönlü yetiştirip köy öğretmeni olarak köylere göndermekten başka çare mi vardı? İstanbul'dan kaç eğitilmiş insan kalkıp ıssız köy yollarına dökülmüştü ki? Kaç tane Çalığışu'su vardı bu milletin? Hasılı Köy Enstitüleri müthiş bir projeydi. Ama olmadı; sulandırılıp ilkin ilköğretmen okulu haline dönüştürüldü, ardından da öğretmen lisesi.

M.A.

Köy Enstitülerinin kapatılma gerekçesi neydi size göre? Bu noktada ne yapılabilirdi?

H.K.

Gerekçeleri, bazı enstitülerin sol düşüncenin çamurluğu haline getirildiği idi ki, doğrudur; ancak kapatma yerine düzeltme denenemez miydi? Adam olaydınız da çocuklarınızın millî ve manevî değerlere sahip aydınlar olarak yetiştirilmelerini sağlasaydınız ya! Ama kolaycılık, dik kafalılık, inat! İllâ kelle kesip Yeniçeri ocağını kapatma ucuzluğu tekrarlanacak iş... Alın size işte oralardan yetişen yarı köy enstitülü olan ben Hasan Kayıhan'ın bugün dahi göğsü kabararak söylediği marş: " Alnımızda bilgilerden bir çelenk, Nura doğru can atan Türk genciyiz, Yeryüzünde yoktur olmaz Türk'e denk, Korku bilmez soyumuz!" Kim benim millî duygularımın başkalarından daha az olduğunu iddia edebilir ki?

Şuna inanıyorum ki, fitratı topyekûn saf olan bu vatanın çocukları planlı ve uzun soluklu bir eğitim politikası ile bu milletin dillendiremediği ülküleri doğrultusunda yetiştirilseydiler bugün bambaşka bir Türkiye'de yaşıyor olurduk. Dün Anadolu'nun kepir toprağını zar zor eşmeğe çalışan, saban yerine kendi elleriyle pulluk yapan, kütüklerden yontulmuş ağır kağrı tekerlekleri yerine kendi elleriyle espitli tekerlekler yapan ve halkına örnek olan öğretmenlerimizi yetiştiren o eğitim hamlesi kapatılmak yerine çağa koşularak sürdürülüyor olsaydı, bugün oralarda bilgisayar programları yazılıyor olacaktı, örneklerinden çok daha önce ve çok daha gelişmiş cep telefonları, w-lan'lar, bluetooth'lar

keşfediliyor olacaktı ve elbette isimleri ne „mavi dış“ ne de doubleyu hattı“ olacaktı; o çocuklar bu keşiflerine uzağ ya da alan ağı gibi öz be öz Türkçe isimler vereceklerdi.

M.A.

İdeolojik kamplaşmanın yoğunlaştığı bir dönemde eserler vermişsiniz, bu eserlerinizden dolayı herhangi bir adli durumla karşılaştınız mı?

H.K.

Hayır, adli bir soruşturmayla karşılaşmadım. Devlet zaman zaman işgüzarların yönetiminde kaldı ama o işgüzarlar yazdıklarımı ya okumadılar ya da kıvılcım efekti yaratacağını düşünüp küllensin gitsin diye düşündüler ki üzerime gelmediler. Ama mimlendiğim belli. Bir zamanlar bir Güvenlik Soruşturması denen şey vardı. Eski bakanlardan biri, yurtdışında Türk dili ve Türk kültürü konusundaki çabalarımı görüp etkilenmiş ve bu çalışmaları bakanlığının da desteğiyle daha geniş bir alanda sürdürülebilmeme imkân sağlamak için memuriyete dönmemi istemişti. Ancak hazırladığı ataöa kararnamesi o güvenlik soruşturmasına takılmış ve adamcağız bir daha benimle karşılaşmaya dahi cesaret edememişti. Oysa ortada ne soruşturma vardı ne de iddia. Olsa olsa “Bu adam Türk milletine kara sevdalı biri”denmiş olabilirdi. Eyvallah: bizim kültürümüzde Mecnun’a, Köroğlu’na, Dumrul’a “deli” denmez mi? Zaten mağduriyetini şan şöhret heveslerine bayrak yapacak bir yapım yok.

M.A.

Sayın Hocam, farklı zamanlarda farklı ödüllere layık görülmüşsünüz. Dünder Taşer ödülüne layık görülen romanınız dolayısıyla sizi ideolojik bir değerlendirmeye tabi tuttuklarına inanıyor musunuz?

H.K.

Dünder Taşer Ödülü’nden önce Peyami Safa Ödülü almıştım. O dönemde de yazarlar ve sanatçılar ev ev ayrılmışlardı; bir yayınevi sizin ne yazdığınızdan çok kim olduğunuzla ilgili idi. Bu, bugün de böyle. Gerçi ben hem Peyami Safa hem de Dünder Taşer ödülleri alan romanlarımda apaçık ve bütün avazımla millî bir tavır ortaya koyuyordum, ama her ikisinde de her vatanseverin, yurdunun bağımsız geleceğini, milletinin hür yarınlığını düşünen herkesin benim gibi düşündüğünü düşünecek kadar siyasetin acemisiydim. Ben kültürümüzün temeli olan Türk milliyetçiliğinin Atatürkçü’yüm diyenler kadar hümanistim diyenlerin de genel kabulü olduğunu sanıyordum birkaç cazgır dışında. Meğer öyle değilmiş! Bütün temel değerlere karşı çıkmayan yazarın yazar olarak tanınmasına su başına çöreklenmiş fikir pazarcuları tarafından asla izin verilmeyeceğini çok sonraları öğrendim.

Beyler Aman'ı okudunuz. Beni nereye koyabilirsiniz o romana bakarak. Ya Dönüş'te ne yaptım ben gerçekleri tespit etmenin dışında? Neresinde ideoloji var bunların? Hiç umursamıyorum bu tavırları. Beni görmezden gelmelerine de aldırmiyorum, çünkü ben 100 sene sonra gene okunuyor olacağım.

M.A.

Edebiyat tarihlerimizde hayatınız ve sanatınız üzerine geniş çaplı bilgilerin bulunmayışı (Ahmet Kabaklı hariç) bir ideolojik yaklaşımın sonucu olabilir mi?

H.K.

Edebiyat dünyasının tapusunu tutanlar, sadece kendi oğlanlarıyla meşguller; onlar, okumuş göründükleri ama kat'iyen okumadıkları, sadece birilerinden aldıkları özetlere ve "bizden" kartvizitine bakarak öve öve bitiremedikleri yazarlar arasında bulunamayacağım için beni tanımazlar. Bunun yanında beni okuyanlar, beni birilerinin ezber ettirdikleri sağcı solcu, batıcı doğucu, maskulist feminist kalıbına sığdıramadıkları için nereye ait olduğum konusunda kafa karışıklığı yaşıyorlar, kimsenin "bizden" diyebilmesi mümkün değil. Öyleyse? Çiz gitsin! Canları cehenneme...

M.A.

Romanlarınızın dışında başka edebi türlerde (şiir, hikaye, tiyatro...) eserler verdiniz mi ve bunları yayımladınız mı?

H.K.

Zaman zaman değişik türleri denediğim oluyor ve bazı dergilerde yayınlıyorum, ancak roman dışında hiçbirinde yoğunlaşmadım henüz.

M.A.

Sürelî yayınlarda kalan eserleriniz oldu mu?

H.K.

Mutlaka vardır. Çeşitli dergi ve gazetelerde pek çok deneme yazdım bu güne kadar ama bir araya toplamayı beceremedim henüz.

M.A.

Kişisel web sayfanızda da yazılarınız yer almakta. Web sayfanıza almadığınız ancak çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış yazılarınız var mı?

H.K.

Web sayfam ya da kendi deyişimle Obam 5 yıldır aslında arşiv olarak kullandığım ve bazı yazılarımı ziyaretçilere açtığım bir depo. Ben hâlâ Yörük yörük yaşayan biriyim. Bizim Yörükler, "iki göç, bir yangın" derler; o yüzden obamda başkalarına açılmayan köprülerde henüz tamamlanmamış romanlarımı, notlarımı ve edebiyat günlüklerimi saklıyorum. Eskiden

şurada burada yayımlanan yazılarımın izini sürme şansım yok, günün birinde Allah nasip eder de yurda dönersem ve zaman bulabilirsem belki bazılarını toplayabilirim.

M.A.

Sayın Hocam, sizce bir edebiyatçının, romancının görevi ne olmalıdır?

H.K.

Ana dilinin gelişmesine katkı sağlamak birinci görevi olmalı. Öyle ki edebiyat yoluyla Schillerve Goethe Alman dilini, Aleksander Puşkin Rus dilini, Adam Mickieviç Leh dilini nasıl sağlam döşemiş ve şunca asır sonra kendilerini bile bugünkü nesilleri tarafından hâlâ okunup anlaşılabilir kılmışlarsa, bizim de kaygımız ve çabamız bu olmalıdır.

Yazarlar olarak kendi milletimizin gelecek asırlardaki dünya görüşünü belirlemekte olduğumuzu aklımızdan çıkarmamalıyız; mayamıza başka katkı maddeleri serpiştirmek bizim işimiz değil, bunu Şekspir yaptı, Byron yaptı; onların içimizdeki takipçileri de bol bol yapıyor zaten. Zamanımıza tanık dururken dik durmak zorundayız; dik durmak elbette kolay değildir ama onurlu bir iştir, eserlerinizi bugünün eğrileri görmezlikten gelse bile onlar yü yıllar boyu dimdik duracaklardır.

M.A.

Bir edebi eser, aynı zamanda yazarının aynasıdır, diyebilir miyiz?

H.K.

Mutlaka. Yazar yazdıklarının bir yerinde hayatının herhangi bir evresiyle mutlaka vardır. Kendi çağının ötesinde bir konuyu ele alıyor olsa dahi bazı tiplerine yaklaşım biçiminde kendisini görebiliriz.

M.A.

Bir romanın başlığı, o romanın vermek istediği iletinin özünü teşkil eder mi?

H.K.

Gerçi bazı yazarların orijinal başlık koyma kaygısıyla konuyla hiçbir ilintisi olmayan sözleri tercih etikleri oluyor ama ben başlıkta yazdıklarımın özetini yansıtmayı düşünürüm.

M.A.

Üslup kaygısı yazarın anlatımını nasıl etkiler?

H.K.

Üslup şahsidir, her yazarın yatkın olduğu, kendini daha rahat ifade edebildiği tarzda çalışmasıdır esas olan. Elbette farklı tarzları deneyebilir, ancak daha işin başında tutturduğu yolun oturup oturmadığını fark eder. Zorlamak onu huzursuz ve başarısız kılar.

M.A.

Günümüz edebiyatını ve edebiyatçıları nasıl değerlendiriyorsunuz?

H.K.

Günümüzde Nobel Edebiyat Ödülü'nü edebiyatımıza kazandıran romancılarımızın yanı sıra kendileri de mühendislerle birlikte çalışan ve ileride bu işi tekrarlayabilecek olan başka edebiyatçılarımız da var. Okuyanın azlığından yakındığımız Türkiye'de daha ilk 3 ayda yüz binlerce basıldığını işittiğimiz romanların 10 yıl sonra hatırlanıp hatırlanmayacağı konusu da önemli. Bizde öteden beri bir romanın edebîliği konusunda ne kadar basıldığı ölçü olarak alınır; böylece edebiyat tarihçilerimiz, pazarlamacılık güçleri sıfır olan nice yazarın çok daha edebî eserinden haberdar olamadan göçüp giderler. Ancak san'atı da alıp satan Pazar ekonomisine kulak verirse dünya çapında pek çok yazarımız var!

M.A.

Sayın Hocam, son olarak genç yazarlara ne söylemek istersiniz?

H.K.

Benim yaptığım gibi yapsınlar; hiçbir pazar kaygısı, isim yapma endişesi taşımasınlar. Bizi anlatsınlar, bizim toprağımızın hikayesini anlatsınlar. Kaynakları ana babaları, nineleri dedeleri olsun. Türkçeye özen gösterebilirler. Masallarımızın dilini, Dede Korkut'un dilini yeğlesinler. Orijinal olma, aykırı olma adına bu milletin değerlerine, tarihine, dünya ve ahiretine hakarete tenezzül etmesinler. En ulu çınar, kendi toprağında yükselir.

M.A.

Sayın Hocam, beni kırmayıp bana değerli zamanınızı ayırdığınız ve sorularımı içtenlikle yanıtladığınız için size çok teşekkür ediyorum.

H.K.

Ben de bana bu imkânı verdiğiniz için size teşekkür ederim.

NÜFUS KAYIT ÖRNEĞİ			İLİ		İLÇESİ		MAHALLESİ / KÖYÜ		CİLT NO	HANE NO			
SIRA	BSN	C	YAKINLIK DERECESESİ	T.C. KİMLİK NO	ADI	SOYADI	BABA ADI	PAZARYERİ (1571)	ANA ADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	MED.HALİ VE DİNİ	TESCİL TARİHİ	OLAYLAR VE TARİHLERİ
1	18	E	Kendisi	25741341816	HASAN	KAYHAN	İBRAHİM	FATMA	FATMA	BAKRAZ 31.12.1949	Evlil İslam	07.01.1950	Ölüm: SAĞ Evlenne: 19.01.1979 Boşanma: .....
2	3	E	Babası	25771340896	İBRAHİM	KAYHAN	HÜMMET	FATMA	FATMA	BİLECİK 01.07.1915	Evlil İslam	20.10.1925	Ölüm: 21/01/2000 Evlenne: 07.02.1937 Boşanma: .....
3	10	K	Annesi	25756341306	FATMA	KAYHAN	MUSTAFA	EMİNE	EMİNE	BİLECİK 01.07.1918	Dul İslam	---	Ölüm: 28/08/2006 Evlenne: 07.02.1937 Boşanma: .....
4	12	E	Kardeşi	25750341524	ÖMER LÜTFİ	KAYHAN	İBRAHİM	FATMA	FATMA	BAKRAZ 18.11.1939	Evlil İslam	21.12.1939	Ölüm: SAĞ Evlenne: 17.05.1959 Boşanma: .....
5	15	K	Kardeşi	15331679948	AYŞE	KAYHAN	İBRAHİM	FATMA	FATMA	BOZÜYÜK 20.03.1945	Evlil İslam	22.03.1945	Ölüm: KAPALI KAYIT Evlenne: 26.06.1972 Boşanma: .....
6	17	E	Kardeşi	25744341752	HÜMMET	KAYHAN	İBRAHİM	FATMA	FATMA	BOZÜYÜK 01.04.1947	Evlil İslam	15.04.1947	Ölüm: SAĞ Evlenne: 23.02.1969 Boşanma: .....
7	37	K	Eşi	25708342900	AYLA	KAYHAN	DURMUŞ	NAHİDE	NAHİDE	BAYBURT 24.08.1953	Evlil İslam	10.09.1953	Ölüm: SAĞ Evlenne: 19.01.1979 Boşanma: .....
8	39	E	Oğlu	25705343054	İBRAHİM GÖKHAN	KAYHAN	HASAN	AYLA	AYLA	ANKARA 18.10.1979	Bekar İslam	01.02.1980	Ölüm: KAPALI KAYIT Evlenne: .....
9	42	E	Oğlu	25696343378	GÖKTUĞ	KAYHAN	HASAN	AYLA	AYLA	NEVİSS ALMANYA 19.10.1982	Bekar İslam	26.11.1982	Ölüm: KAPALI KAYIT Evlenne: .....
10	45	E	Oğlu	25690343596	GÖKALP	KAYHAN	HASAN	AYLA	AYLA	NEVİSS ALMANYA 30.03.1986	Bekar İslam	07.07.1986	Ölüm: KAPALI KAYIT Evlenne: .....
DÜŞÜNCELER													
3	İBRAHİM	DOĞUM	//1331 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 20/10/1341 OLAN KAYIT TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF.VAT.İŞL.GN.MD.LÜGÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.										
10	FATMA	DOĞUM	1334 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF.VAT.İŞL.GN.MD.LÜGÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.										
10	FATMA	EVLENME	(07.02.1937) : EVLENMEKLE GELDİĞİ YER: GÜNYURDU KY. 23 CİLT 21 HANE 9 BSN										
15	AYŞE	EVLENME	(11.06.1964) : EVLENEREK GİTTİĞİ YER : KARTAL İLÇESİ ÇARŞI MH. 7. CİLT 370.HANE 3 BSN. ES.AYYAZ										
15	AYŞE	BOŞANMA	(27.04.1968) : KARTAL 2.AŞ.HUK.MAH.26/03/1968 KAR.TAR. VE ES.1968/22 KAR.1968/157 SKR.İLE BOŞANARAK GELDİ.										
15	AYŞE	BOŞANMA	(27.04.1968) : BOŞANARAK GELDİĞİ YER : KARTAL İLÇESİ ÇARŞI MH. 7. CİLT 370.HANE 3.BSN.Ö.S.:KAYHAN										
15	AYŞE	EVLENME	(26.06.1972) : EVLENEREK GİTTİĞİ YER : BOZÜYÜK İLÇESİ MURATDERE KY. 38.CİLT. 13.HANE 17 BSN. ES.AYDOĞDU										
37	AYLA	EVLENME	(19.01.1979) : EVLENEREK GELDİĞİ YER : ŞİŞLİ İLÇESİ KAĞITHANE 9.HANE										

15.07.2010 14:10

Fotoğraflar

Portre, Balıkesir, 1970

Tuzla Piyade Okulu'nda, 1976

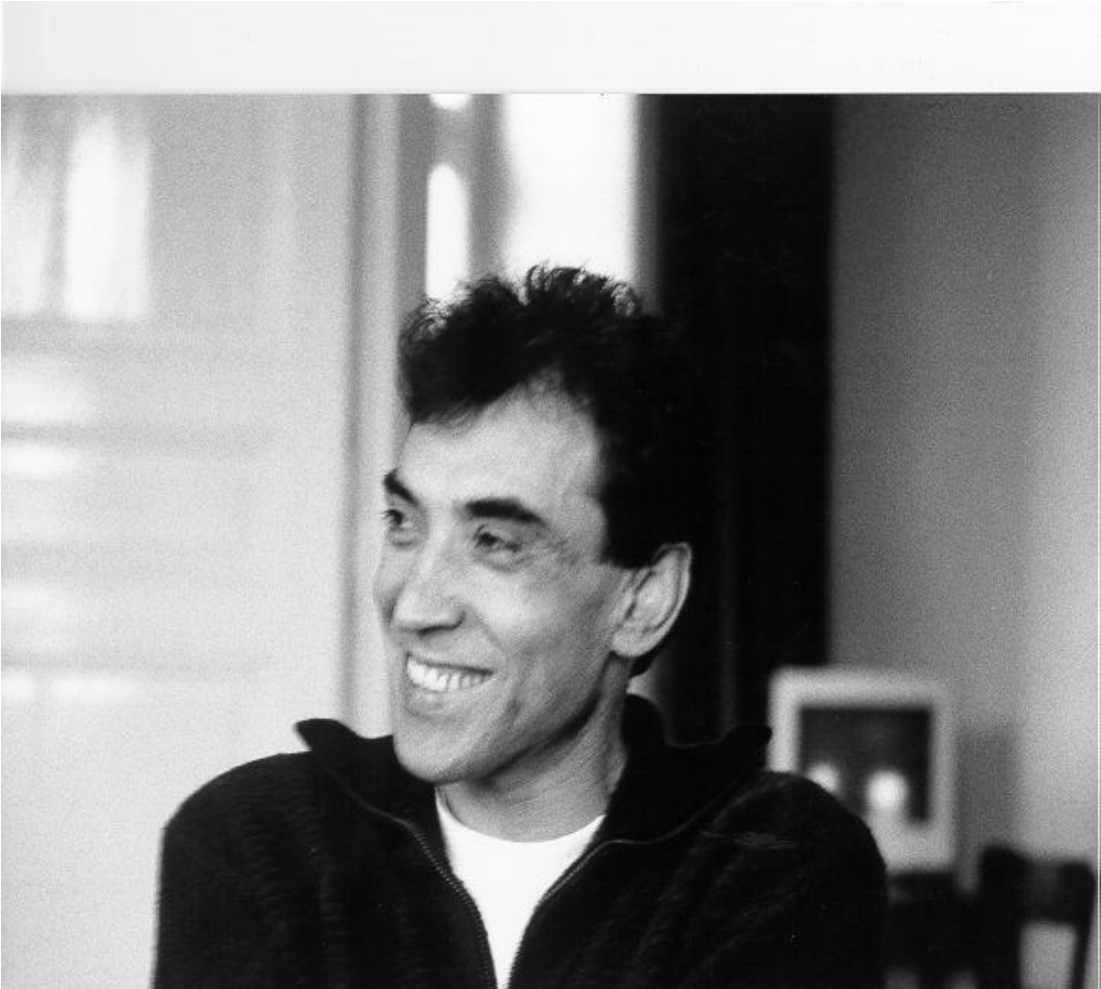

Türkiye Yazarlar Birliği Kurucular Kurulu Toplantısı (1978)

Ayaktakiler (soldan sağa): Mehmet Doğan, Hasan Kayıhan, Saadettin Elibol, Zeki Ceyhan, Beşir Ayvazoğlu,

Oturanlar: Mehmet Çiftçiğüzeli, Ahmet Günbay Yıldız, Necmettin Türinay, Yahya Akengin

Portre, 2001, Düsseldorf

Okçuluk yarışmasında 2005, Koblenz

Puşkin Günleri sırasında 2005, S. Petersburg

2007, Neuss

Doğu Türkistan'daki Çin zulmünün kınandığı Köln mitingini yönetirken, 2009

Dönüş romanı için DİTİB tarafından düzenlenen okuma akşamında. 2007 Köln

Bir Dünya Dili Olarak Türkçe konulu TV açık oturumunda 2008, Düsseldorf

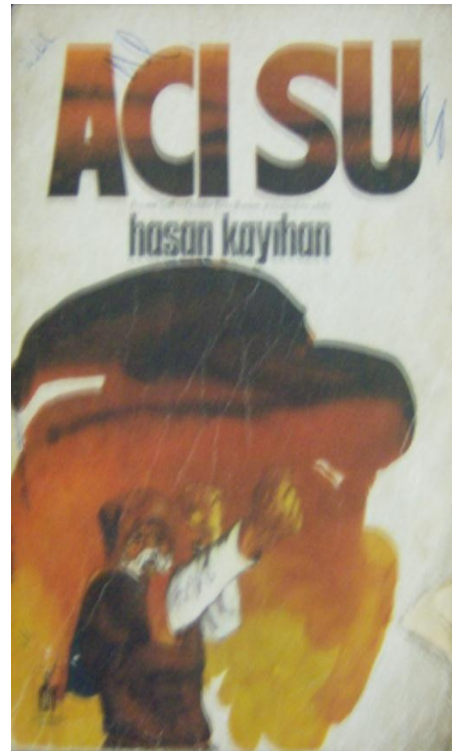
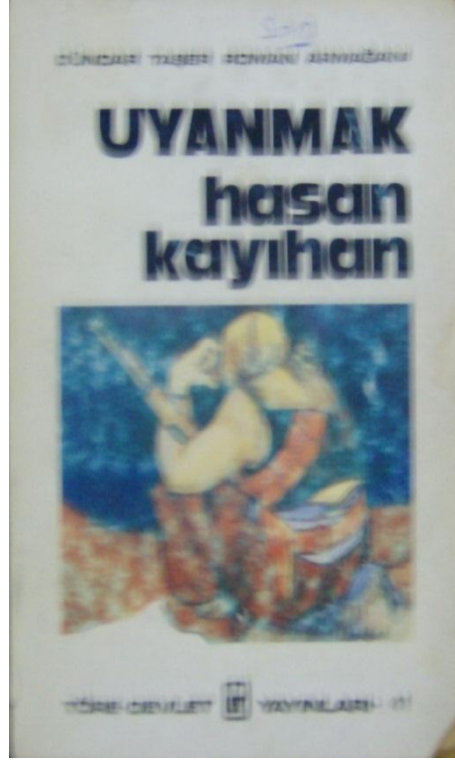
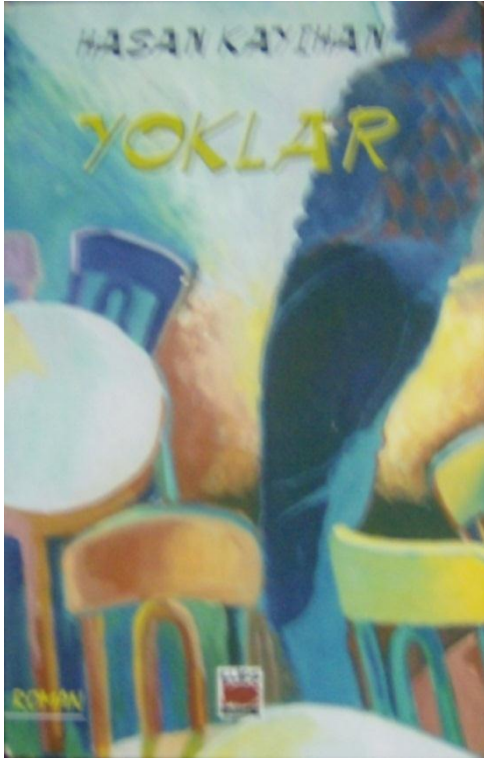

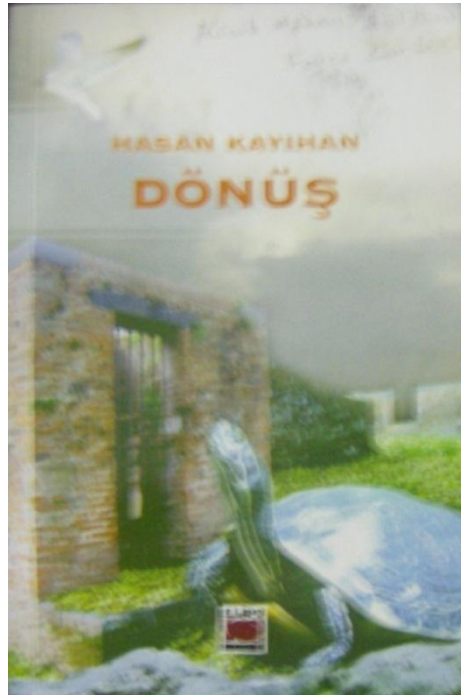
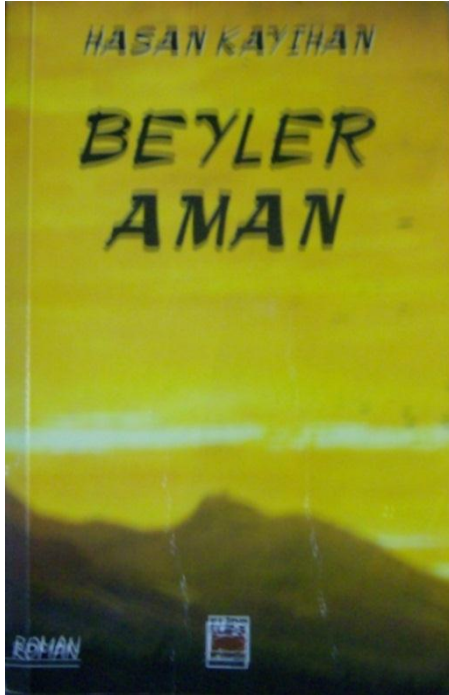
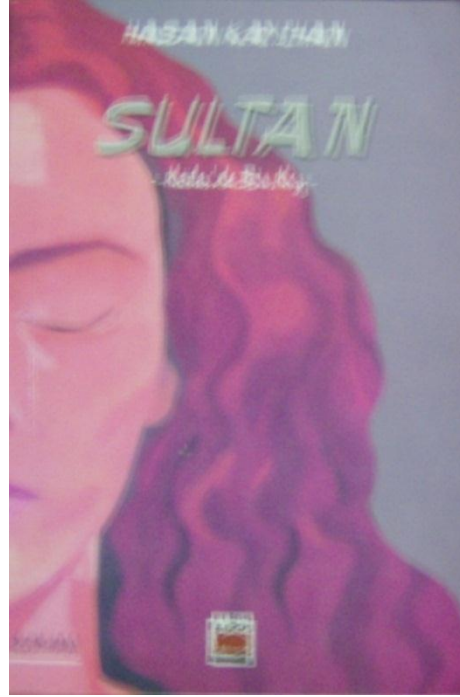
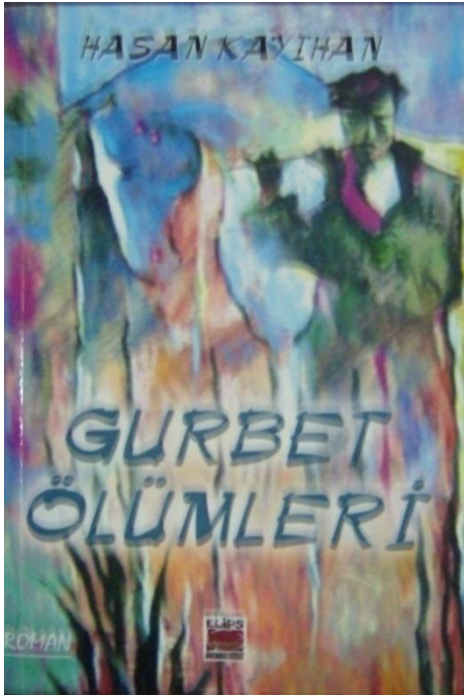
Türk-Uni tarafında düzenlenen Belöika Türkçe Şiir Yarışmasında Jüri başkanı olarak konuşurken. 2010, Beringen

Kanak Avrupa televizyonunda hazırlayıp sunduğu tartışma programlarından birinde,2010, Duisburg

KAYNAKÇA

İncelemeye Esas Alınan Eserler

- KAYIHAN, Hasan, **Acı Su**, Töre – Devlet Yayınları, Ankara, 1978
-----, -----, **Beyler Aman**, Elips Yayınları, Ankara, 2006
-----, -----, **Dönüş**, Elips Yayınları, Ankara, 2006
-----, -----, **Gurbet Ölümleri**, Elips Yayınları, Ankara, 2006
-----, -----, **Sultan**, Elips Yayınları, Ankara, 2006
-----, -----, **Uyanmak**, Töre – Devlet Yayınları, Ankara, 1977
-----, -----, **Yoklar**, Elips Yayınları, Ankara, 2006
-----, -----, **Zincir**, Töre – Devlet Yayınları, Ankara, 1977

Yararlanılan Kaynaklar

- ADALI, Oya, **Anlamak ve Anlatmak**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2004
AKBAYIR, Sıddık, **Metin Bilgisi (Okuma, Anlama, Yorumlama, Çözümleme)**, Deniz Kültür Yayınları, Samsun, 2004
AKTAŞ, Şerif, **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986
-----, -----, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991
ALANGU, Tahir, **Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965
AYBİRDİ, Murat, (Söyleşen), “*Gurbete Açılan Penceremiz Hasan Kayıhan İle Söyleşi*” **Töre Dergisi, S.3**, Ankara, Nisan, 2012
AYTMATOV, Cengiz, **Gün Olur Asra Bedel**, Elips Yayınları, Ankara, 2007
BAKIRCIOĞLU, N. Ziya, **Başlangıçtan Günümüze Türk edebiyatı**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1996
ÇETİN, Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Basımevi, Ankara, 2004
DURMUŞ, Mitat, **Mitopoetik Şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu**, Manas Yayınları, Ankara, 2010
ERCİLASUN, Bilge, **Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997
ERGİN, Muharrem, **Orhun Abideleri**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2004

- GÜNDÜZ, Osman, **Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema**, MEB Yayınları, İstanbul, 1997
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, **Edebiyat Tahlilleri**, Türk Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004
- KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı(C.5)**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006
- KAPLAN, Mehmet, **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000
- KAYIHAN, Hasan, “Almanya’da Türk Edebiyatı”, **Töre Dergisi, S.4**, Ankara, Mayıs, 2012
- KORKMAZ, Ramazan(editör), **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000**, Grafiker Yayıncılık, Ankara, 2004
- KUDRET, Cevdet, **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman**, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1999
- KUNDERA, Milan, **Roman Sanatı**, (Çev. İsmail Yerguz) Afa Yayınları, İstanbul, 1989
- LASS, Abraham H., **100 Büyük Roman**, (Çev. Nejat Muallimoğlu), MEB Yayınları, İstanbul, 1995
- MİYASOĞLU, Mustafa, **Roman Düşüncesi ve Türk Romanı**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1998
- MORAN, Berna, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000
- NACİ, Fethi, **Yüzyılın 100 Türk Romanı**, Adam Yayınları, İstanbul, 2000
- NARLI, Mehmet, **Roman Ne Anlatır?**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007
- OKAY, Orhan, **Sanat ve Edebiyat Yazıları**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998
- SAZAK, Emine, **Hasan Kayıhan’ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2009
- TEKİN, Mehmet, **Roman Sanatı**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003
- YAVUZ, Hilmi, **Roman Kuramı ve Türk Romanı**, Bilge Yayınları, Ankara, 1987
- YILMAZ, Durali, **Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Kars'ın Selim ilçesinin Benliahmet köyünde doğdu.

1986 yılında ilkokulu Benliahmet İlkokulu'nda tamamladı.

1989 yılında Selim Lisesi'nin orta kısmından mezun oldu.

1992 yılında Selim Lisesi'ni iyi bir derece ile bitirdi.

1993 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünü kazandı.

1997 Haziran'ında üniversiteyi bitirdi.

1997 yılında Selim Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyat Öğretmeni olarak atandı.

Bu okulda üç yıl öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Bu süre içerisindeki olumlu çalışmalarından dolayı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Teşekkür Belgesi ile ödüllendirildi.

2000 yılında Kars Merkez Halit Paşa İlköğretim Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak tayin oldu.

2002 yılında Merkez Atatürk Kız Teknik ve Meslek Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak tayin oldu. Bu okulda yaptığı çalışmalardan dolayı Milli Eğitim Müdürlüğü ve Okul Müdürlüğü tarafından Teşekkür Belgeleri ile ödüllendirildi. Maaşla Ödüllendirme aldı.

2009-2010 Eğitim Öğretim Yılında Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans sınavını kazandı.

2010 yılının Ağustos ayında Merkez Gazi Kars Anadolu Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak tayin oldu. Bu okulda yazı çalışmalarından dolayı çeşitli ödüller aldı. Öğretmenlik hayatına hâlâ bu okulda devam etmektedir.